Željko Todorović

POLTRONIZAM U TEORIJI I PRAKSI

PIM univerzitet Banja Luka
Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment

Dr Željko Todorović

Poltronizam u teoriji i praksi

Recenzenti:
prof. dr Srećko Novaković
dr Aleksandar Janković, dipl. sociolog

Izdavač:
Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka

Za izdavača:
Prof. dr Ilija Džombić, direktor

Dizajn korica:
Dario Puzić, dipl. ing

Tehnički urednik:
Radomir Simikić dipl. ing

Lektor:
Dr Slavica Gostimirović

Štampa:
"Point" štamparija Banja Luka

Tiraž: 300 primjeraka

Prvo izdanje

Banja Luka, 2017.

ISBN
978-99955-40-38-8

© Zabranjeno fotokopiranje, preštampavanje i drugi oblici umnožavanja ove knjige. Sva prava zadržava izdavač.

Dr Željko Todorović

POLTRONIZAM U TEORIJI I PRAKSI

Banja Luka, 2017.

"Pod moralnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam ja autor ovog rada te sam upoznat da sam, ukoliko se utvrdi da je rad plagijat, odgovoran za štetu pričinjenu Univerzitetu za poslovni inženjering i menadžment, kao i autoru originalnog rada."

" POLTRONI SU ĐUBRE NA KOJEM RASTU SVA ZLA OVOG SVIJETA."

Meša Selimović

O AUTORU

Dr Željko Todorović, rođen je 25. 5. 1953. godine u Doboju. Završio je Učiteljsku školu u Derventi, Pedagošku akademiju u Mostaru, Fakultet političkih nauka u Sarajevu, Magistarski studij na Pravnom fakultetu Slobomir P Univerzitetu u Slobomiru, a doktorski studij na Pravnom fakultetu Panevropskog Univerziteta „Apeiron" u Banja Luci. Zaposlen je na Visokoj poslovno tehničkoj školi (VPTŠ) u Doboju i predavač je na nastavnim predmetima Teorija države i prava i Ustavno pravo i zaštita ljudskih prava, na studijskom programu bezbjednosni menadžment, a posjeduje i izbor u zvanje za nastavni predmet, Metodologija naučnog istraživanja. Angažovan je i na Slobomir P Univerzitetu na nastavnim predmetima Uvod u pravo i Ustavno pravo, te na Univerzitetu PIM u Banjaluci na predmetu Veliki pravni sistemi.

Prije rata radio je kao nastavnik, profesor, a jedan period obavljao je i dužnost direktora Osnovne škole u Bočinji Donjoj, opština Maglaj. Takođe je šest godina (u periodu 1987-1992) obavljao dužnost sekretara- načelnika za društvene djelatnosti, opštu upravu i budžet u opštini Maglaj, gdje je rukovodio opštinskim organom uprave, koji je pored ostalih resora pokrivao i resor obrazovanja. U ratnom i poslijeratnom periodu bio je zaposlen u MUP RS i Obavještajno-bezbjednosnoj službi RS u Doboju, na dužnosti inspektora i načelnika odjeljenja, a od 2004. godine bio je zaposlen u OBA/OSA BiH, Detašman Doboj. Autor je pored ove knjige i knjiga:

- „Oblici državnog uređenja sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu", objavljene 2016. godine i
- „Suverenost državne vlasti s posebnim osvrtom na suverenost Bosne i Hercegovine", objavljene 2017. godine.

Objavio je nekoliko stručnih i naučnih radova iz oblasti Teorije države i prava, Ustavnog prava i Metodologije naučnog istraživanja i to:

- Da li je moguće jačanje suvereniteta Bosne i Hercegovine, putem promjena njenog Ustava, Časopis za društvena pitanja, „Gradiški zbornik" broj 13. Gradiška;
- Oblik državnog uređenja kome je najbliža Bosna i Hercegovina, Časopis za društvena pitanja, „Gradiški zbornik" broj 13. Gradiška;

- Obrazovanjem do zapošnjavanja u lokalnoj zajednici – analiza zakonodavne regulative, Centar za promociju evropskih vrijednosti „Europlus“ Doboj, Projekat Evropske Unije, 20.06.2013. godine;
- Teorije o suverenosti državne vlasti, Časopis „Izbor sudske prakse“, broj: 1/2014. Beograd;
- Pravna priroda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Časopis za društvena pitanja, „Gradiški zbornik“ broj 14-15. Gradiška;
- Sociološki metod u pravu, Časopis „Godišnjak“, Fakultet pravnih nauka „Apeiron“, Banjaluka, juli 2014.
- Nadležnost federacije i federalnih jedinica i njihovo učešće u vršenju vlasti u federaciji, Časopis „Godišnjak“, Fakultet pravnih nauka „Apeiron“, Banja Luka, juli 2015.
- Ljudska prava i zaštita manjina, rad je prezentovan i objavljen na Međunarodnoj konferenciji o društvenom i tehnološkom razvoju STED 2015. godine, održanoj 1. i 2.10. 2015. u Banjaluci.
- Ljudska prava u Ustavu Bosne i Hercegovine, rad je prezentovan i objavljen na Međunarodnoj konferenciji, održanoj dana 10. i 11. 11. 2016. godine u Bai Mare (Rumunija).

Kao autor učestovao je u nekoliko projekata Evropske Unije, (Centra za promociju Evropskih vrijednosti «Europlusa» iz Doboja), a koji su se odnosili na zakonsku regulativu tih projekata. Bio je angažovan i kao predavač tog Centra. Sa svojim radovima iz oblasti zaštite ljudskih prava i prava manjina, kako je to već navedeno učestvovao je na nekoliko međunarodnih konferencija.

SADRŽAJ

I UVOD 11

II TERMINOLOŠKO I SOCIOLOŠKO ODREĐENJE POJMA POLTRON I POLTRONIZAM 18

2.1. O poltronizmu uopšte 19

III ISTORIJSKI RAZVOJ POLTRONIZMA 26

3.1. Poltronizam u plemenskoj organizaciji 27

3.2. Poltronizam u kapitalističkom društvenom sistemu 27

3.2. Poltronizam u socijalističkom sistemu i tranzicijskom periodu 27

IV CEZARIZAM I POLTRONIZAM 38

4.1. Pojam i fenomen cezarizma 38

4.2. Cezarizam i poltronizam 41

V PSIHOLOŠKO MANIFESTOVANJE POLTRONIZMA (PSIHOLOŠKI PROFIL POLTRONA) 43

5.1. Teorije ličnosti kojima su najbliži poltroni 43

5.2. Karakterne osobine poltrona 46

5.3. Tipovi ličnosti kojima su najbliži poltroni 51

5.4. Ličnost određuje međuljudske odnose, međuljudski odnosi određuju ličnost 53

VI POLTRONIZAM KAO SOCIOLOŠKA POJAVA 58

6.1. Pojam „društvo," „društvene pojave", „društveni procesi", „društveno djelovanje" i njihov uticaj na pojavu poltronizma i poltrona 58

6.2. Pojmovno određenje termina „društvena grupa" i posmatranje poltrona u njima 60

6.3. Moral kao društvena pojava 62

6.3.1. Sociološki pojam morala 62

6.4. Kriza morala prati evoluciju društva 69

VII POLTRONIZAM KAO DRUŠTVENO ZLO 75

7.1. Poltronstvo je zanat ispečen prije najstarijeg zanata 75

7.2. Podjela poltrona 77

7.3. Javno ismijavanje poltrona 82

VIII KAKO SUZBITI POLTRONIZAM 87

IX PRAKTIČNI PRIMJERI POLTRONIZMA 93

X ZAKLJUČNA RAZMATRANJA 99

XI LITERATURA 106

I UVOD

Čitalac će na početku svake knjige, pa i ove, postaviti pitanje, koji je njen cilj, koja je njena osnovna i koje su njene posebne hipoteze. Takođe će postaviti pitanje, šta je motivisalo autora da napiše ovo djelo. U knjizi je dat detaljan odgovor na ta pitanja, putem obrađenih deset poglavlja, pored ovog uvoda. Knjiga počinje izrekom poznatog književnika M. Selimovića, "Poltroni su đubre na kojem rastu sva zla ovog svijeta", što dovoljno govori o štetnosti ove društvene pojave.

Osnovna hipoteza upravo je sadržana u tome da se istraži i da se da odgovor, koliki je doprinos naučnih disciplina koje se bave ovom problematikom: sociologije, psihologije, etike, politikologije, pravnih i drugih nauka u sprečavanju ove štetne društvene pojave i da li je izgrađena metodologija njenog sprečavanja ili je ona od strane pojedinih naučnih disciplina samo svedena na akcentiranje. Zato je cijelo jedno poglavlje posvećeno pitanju, kako se suprostaviti poltronizmu?.

Pored osnovne, autor je postavio i nekoliko posebnih hipoteza i to: Zašto je poltronizma najviše u državnim institucijama i javnim ustanovama? i Koliko moć i vlast proizvodei poltronizam?. Da li i koliko društvena nepravda i način života primoravaju ljude da budu poltroni? Jedna od posebno postavljenih posebnih hipoteza je i hipoteza, koliko karakter društvenih odnosa utiče na razvoj poltronizma i kako je poltronizam geografski rasprostranjen. Takođe, veoma značajna hipoteza je, koliko vaspitno-obrazovni proces utiče na sprečavanje poltronizma i kojim moralnim vrijednostima je potrebno naučiti djecu da izbjegnu to društveno zlo. U sklopu te hipoteze posebno je obrađen psihološko-socijalni profil poltrona i njegove karakterne osobine.

Ono što je posebno motivisalo autora da napiše ovo djelo je činjenica da je na prostoru bivše Jugoslavije o poltronizmu napisana samo jedna knjiga i to knjiga N. Vujoševića, "Kako prepoznati poltrona". Dakle, ovo bi bila druga knjiga koja teorijski i praktično govori o poltronizmu kao društvenoj pojavi. Postoje brojni stručni i naučni radovi i bogata literatura (novinski članci, članci u pojedinim naučnim i stručnim časopisima, komentari i sl), ali ne i djela iz ove oblasti. Autor knjige u svom životnom i radnom vijeku (šira biografija autora data je na početku knjige) susreo se sa brojnim primjerima poltronskog ponašanja, pa je pojedine karakteristične primjere i bilježio (neki od njih navedeni su u poglavlju, praktični primjeri poltronizma). Kolege sa kojima je radio znale su za to, pa nisu rijetki primjeri da su se za tipične istupe pojedinih poltrona obraćali autoru, govoreći mu, zabilježi to. Autor je obećao svojim kolegama da će knjiga o poltronizmu, čiji naslov u početku nije bio određen,

ugledati svjetlo dana. Ovom knjigom autor ispunjava to svoje obećanje. Pisanje ovakve jedne knjige zainteresovala je porodicu autora, njegove poznanike i prijatelje, a vjerovatno će zainteresovati i širu čitalačku javnost.

Pojedine kolege iz stručne javnosti su se takođe pitale, koji su motivi da se doktor pravnih nauka (Teorije države i prava i Ustavnog prava) opredijeli za pisanje jedne ovakve knjige.

Prethodno navedene konstatacije o motivima autora daju odgovor i na ovo pitanje, ali i činjenica da je ovo djelo osim što je sociološko, etičko, psihološko, prije svega i pravno. Državne institucije, vlast, moć, pa i pojedina sociološka pitanja navedena u ovoj knjizi su i pravna pitanja. Poltronizam je pored ostalog i posljedica krutih primjena pravnih normi, posebno u državnim organima i drugim organima javne uprave u kojima funkcioneri imaju velika ovlašćenja. Poseban motiv autora djela je činjenica da će ova knjiga i te kako poslužiti u suzbijanju poltronizma kao društvenog zla i da će poslužiti srednjoškolcima i studentima u izučavanju ove društvene pojave. U uvodu knjige daje se kraći osvrt na sva navedena poglavlja.

U II poglavlju dato je terminološko i sociološko određenje pojma poltron i poltronizam i porijeklo ovih riječi. Dato je objašnjenje ko su poltroni (ulizice, dupeuvlakači, laskavci, kukavice, gmizavci, beskičmenjaci, ljigavci, podrepaši, čankolizi, ulagivači....) i navedeni su brojni primjeri poltronskog ponašanja. Dato je i pojmovno određenje poltronstva u sociološkom smislu, kao način ponašanja i djelovanja kojim se zadovoljavaju ili pokušavaju zadovoljiti aspiracije pojedinih ljudi, odnosno poltrona, na društveno neprihvatljiv, nedostojan, odvratan i ljigav način. Niti jedno društvo, nacija, zajednica, etnička grupa, niti pojedine ličnosti nisu bile imune od ove negativne društvene pojave. Poltronstvo se može suzbijati, ali ga je teško iskorijeniti. U ovom poglavlju je objašnjeno, kako je poltronizam dvosmjerna komunikacija, za koju treba onaj (poltron) koji se obraća sa "dragi", "veliki" "najveći" ...šefe i onaj koji prihvata ulizivanje i ulagivanje misleći kako tako postaje važan i značajan. Navedeni primjer "biberove inicijative" (strana 9 knjige) to najbolje potvrđuje. U ovom poglavlju navedeni su i brojni primjeri aforizama koji takođe, definišu poltrona i poltronizam kao društvenu pojavu.

U III poglavlju dat je istorijski razvoj poltronizma. Poltronizam kao negativna društvena pojava vuče svoje korijene još iz prvobitne ljudske zajednice. Tragovi o prvim poltronima pronađeni su upravo u tom periodu, još na pećinskim crtežima. I u tom periodu, kao što je to i danas, radnici su radili, a poltroni pametarili, ulizivali se, laskali vođama, jednom riječju rečeno poltronisali. Taj period je obrazložen u dijelu, poltronizam u plemenskoj organizaciji. Pored ovog dijela šire je obrađen i razvoj poltronizma u kapitalističkom i socijalističkom sistemu, kao i u višestranačkom periodu i periodu tranzicije.

Dat je odgovor i na pitanje, kada je poltronizma bilo više, u kapitalističkom ili socijalističkom sistemu, u periodu bivše SFRJ ili danas? Na osnovu istraživanja autora (provedene ankete) izveden je zaključak, da je poltronizam danas uzeo toliko maha da je jednostavno postao stil življenja. U klasično privatno-svojinskim odnosima poltronizma je manje, jer je znatno manja potreba u odnosu na socijalistički sistem. U kapitalističkom sistemu poltronstvo se javlja kao nepoželjno i devijantno ponašanje. Socijalistički sistem umjesto da je razarao (suzbijao) poltronizam, on ga je jačao. Takođe je dat odgovor i na pitanje, šta je uzrok poltronskog ponašanja? Jedan od veoma bitnih uzroka jeste karakter društvenih odnosa koji se uspostavlja u društvu. Od vrste tih odnosa, zavisi i rasprostranjenost poltronstva kao društvene pojave. Kako je u knjizi navedeno poltronizam nije urođena pojava i biološkim činiocima se ne može objasniti poltronsko ponašanje. Poltronizam je sociološko-psihološki fenomen, vezan za društvene odnose datog društva. U ovom poglavlju navedeni su primjeri ponašanja poltrona u preduzećima, državnim organima i društvenim organizacijama: u obrazovanju, kulturi, nauci, naučno-istraživačkom radu...., uz izveden zaključak, da nema sfere društvenog života, gdje se ne susrećemo sa pojavom poltrona i poltronizma.

Cezarizam i poltronizam su IV poglavlje ove knjige, u kome je objašnjen pojam i fenomen cezarizma i njihova međusobna veza. Cezarizam je autoritarni režim u kome formalno postoje demokratske institucije, ali je sva vlast koncentrisana u ruke pojedinaca. Pojedinac (cezar) vlada uz pomoć i podršku mase. Čitalac bi mogao postaviti pitanje, zašto je autor obradio ovo poglavlje? U samoj knjizi dat je odgovor na to pitanje, ističući da je cezarizam pogodno tlo za razvoj poltronizma. Sama činjenica da je cezar (cesar-car) apsolutni gospodar države, monarh, pobuđuje kod "poltrončića", "malih cezara", "cezaroida" potrebu da mu podilaze, veličaju ga i hvale. Nema cezara bez poltrona, niti poltrona bez cezara. Poltronizam je dakle, drugi pol cezarizma, zato je ta međusobna zavisnost u knjizi šire obrađena.

Kako je poltronizam sociološko-psihološka pojava, to je u V poglavlju knjige obrađeno psihološko manifestovanje poltronizma (psihološki profil poltrona). Već je rečeno da poltronizam nije urođena, već stečena pojava, što nas usmjerava u pravcu da ovu negativnu društvenu pojavu više sociološki posmatramo, što je i učinjeno u ovoj knjizi u poglavlju Poltronizmam kao sociološka pojava. Međutim, za spoljašnje i unutrašnje (psihološko) manifestovanje poltrona, kao i izučavanju njegovih psihičkih osobina, neophodno je polaziti od psihologije ličnosti, socijalne psihologije, psihologije međuljudskih odnosa i drugih grana psihologije. Upravo sa stanovišta tih psiholoških naučnih disciplina, teorijski je obrađeno pitanje poltronizma i poltrona. Ovo

poglavlje počinje reklamom na jednom deterđžentu za pranje veša, "Sve pere osim obraza", a ta reklama nije slučajna, jer je obraz poltrona teško oprati.

Da bi se analizirao psihološki profil poltrona, kako je to u samoj knjizi navedeno, neophodno je analizirati njegov strukturalni sastav (moral, karakter, te pozitivne i negativne kvalitete čovjeka uopšte), oslanjajući se, prije svega na psihologiju ličnosti, a što je detaljnije obrađeno u samoj knjizi.

Navedene su teorije ličnosti kojima su najbliži poltroni (Frojdova, Olpartova, Adlerova) i sve su šire obrazložene. Nigdje nije posebno navedeno u koju bi se teoriju ličnosti poltroni mogli smjestiti, ali je očigledno da se mogu smjestiti u negativne kvalitete čovjeka (ličnosti), bez samopouzdanja, hrabrosti, karaktera, morala, a mogu se podvesti i pod psihološke lažove i to im je jedna zajednička osobina.

Takođe, nigdje u psihološkoj nauci, eksplicitno nije određen psihološki profil poltrona, ali se on može odrediti proučavajući osobine ličnosti, karakter ličnosti, moral, pripadnost grupi i uopšte psihologiji međuljudskih odnosa. U knjizi su šire obrađene osobine ličnosti koje su bliske poltronima. Posebno su obrađene karakterne osobine poltrona. Kad se pomene riječ poltronizam i poltron odmah se pomisli na karakter poltrona, jer poltroni pored ostalog i jesu ljudi sa slabim ili nikakvim (lošim) karakterom. U knjizi je detaljnije dato pojmovno određenje karaktera sa psihološkog stanovišta.

Ponašanje poltrona uvijek sagledavamo na način ocjene njegovih karakternih osobina: kukavica, ulizica, nizdajnik, sebičan, egoista i etičkih principa, nemoralan, nepošten, lažov i sl. Većina psiholoških i socioloških teoretičara jedinstveni su u stavu da postoji mogućnost bijega iz poltronizma u normalnu osobu, jačanjem karaktera. U knjizi su obrađeni tipovi ličnosti kojima su najbliži poltroni. Posebno su obrađeni motivi i vrste motiva (za uspjehom, za samostalnošću, stvaralački i drugi), koji čovjeka često vode ka poltronizmu. Šire je obrađen i odnos ličnosti i međuljudskih odnosa, pod naslovom ličnost određuje međuljudske odnose, međuljudski odnosi određuju ličnost. Ukazano je da međuljudski odnosi na ličnost utiču najviše u mladalačkoj dobi. U društvenim naukama, a posebno sociologiji i psihologiji postavlja se često pitanje, zašto dolazi do loših odnosa s drugim ljudima i koji faktori utiču na to? Ima ih više, a najčešći razlozi za to su: kompleksi, nesigurnost, loš nivo znanja o ophođenju s drugima, egocentričnost, bahatost, zapostavljanje drugih, egoizam, iskorišćavanje i dr. Mnoge od ovih osobina posjeduju poltroni, što su razlozi njihove neprihvatljivosti u sredinama gdje žive i rade i loših međuljudskih odnosa.

S obzirom na to da je poltronizam prevashodno sociološka pojava, to je posebno obrađeno poglavlje Poltronizam kao sociološka pojava (VI poglavlje knjige). Obrađeni su pojmovi "društvo", "društvene pojave", "društveni

procesi" i njihov uticaj na pojavu poltronizma i poltrona. Posebno je obrađen sociološki pojam morala, jer je teško dati određenje poltronizma i poltrona, a da se pri tome ne pomene moralna strana ličnosti. Sociologija, a posebno sociologija morala, moral u najopštijem smislu shvata kao skup nepisanih pravila, normi (običaja, predavanja) koje postoje u određenom društvu (društvenoj grupi). U knjizi su navedeni i obrađeni tipovi morala: tradicionalni, imperativni, utilitarni, djelotvorni i dr. Poltroni radikalno podržavaju norme vladajuće klase, pripadaju imperativnom tipu morala, ali i utilitarnom, gledaju svoju korist, koja je ponekad mala i neisplativa za ono što čine. Kako se poltronizam razvija od malih nogu, to je u knjizi navedeno osam moralnih vrijednosti kojima morate naučiti svoju djecu, da bi ste izbjegli da u budućnosti postanu poltroni. To je jedan od načina sprečavanja ove negativne pojave, a koja je u posebnom poglavlju obrađena. Moral i pravo su veoma bliski i to su jedne od najvažnijih društvenih normi. Pravo je uslovna, hipotetička norma, dok je moral bezuslovna kategorička norma, pravo je heteronomna, a moral autonomna norma. Pravo jače obavezuje ljude, jer raspolaže jačom državnom sankcijom, mada je često moralna sankcija i jača. To potvrđuje već iznesenu autorovu konstataciju da je problematika poltronizma i poltrona pored ostalog i pravna problematika. Posebno je obrađeno pitanje moralnog pada u društvima koja preživljavaju krizu: ekonomsku, socijalnu, nacionalnu, političku, ratnu ili neku drugu, što neminovno utiče na jačanje i razvoj poltronizma. Osim što je u ovom poglavlju objašnjena kriza morala, objašnjen je i pojam "ketmena", što označava različita ponašanja ljudi, za koje je u suštini karakteristično prikrivanje sopstvenih pogleda, uvjerenja i shvatanja. U našem društvu, kojeg prate brojne krize često čujemo rečenicu, nema više morala. Međutim, i u ovakvim kriznim društvima gdje se susrećemo sa velikim brojem nepoštenih, ulizica, korumpiranih, ipak je više moralnih od amoralnih ljudi. Dakle, moral nije nestao. Poltronizam i postupanje poltrona se ne smije pravdati nikakvom krizom. Čovjek i u kriznim društvima, kakvo je i naše, mora ispoljavati karakterne i moralne osobine, a društvo to vrednovati i podsticati.

Poltronizam kao društveno zlo obrađeno je u VII poglavlju knjige. Sama izreka poznatog našeg književnika sa početka knjige "Poltroni su đubre na kojem rastu sva zla ovog svijeta" , pokazuje koliko je poltronizam kao pojava društveno zlo. Poltronizam je inače zanat ispečen prije najstarijeg zanata, što je posebno obrađeno u sklopu navedenog poglavlja. Društvo u kojem dominira poltronizam ima ozbiljnih teškoća u razvoju. Poltronizma više-manje ima u svim društvima, a u pojedinim društvima poltronizam dominira. Sve zemlje nastale raspadom bivše SFRJ, pa i Bosna i Hercegovina su male države sa previše ulizica, laskavaca, beskičmenjaka i drugih osobina poltrona. Kad bi napravili kakvu analizu o umijeću ulizivanja i poltronisanja vjerovatno bi bili

država sa zavidnim brojem visokoobrazovanih poltrona. U ostalom analize pojedinih socioloških, psiholoških, politikoloških i drugih teoretičara i njihovi objavljeni stručni i drugi radovi to i potvrđuju. Poltroni treniraju svoje sposobnosti od najranijih dana: u vrtićima, školama, na fakultetima, u državnim kancelarijama, u kontaktima s administracijom pri napredovanju na poslu, pri pisanju naučnih radova itd.

U okviru ovog poglavlja, u posebnom podnaslovu, je obrađeno pitanje podjele poltrona. Postoje brojni poltroni koje možemo podijeliti prema: porijeklu, političkoj, vjerskoj, mjesnoj i drugim pripadnostima i svi oni su u knjizi šire obrađeni. Postoje i poltroni koje nije lako klasifikovati u navedenu podjelu, pa se oni svrstavaju u kategoriju ostali. Gubljenje iskrenosti i povjerenja među ljudima i poltronski nastupi stvaraju zbrku u društvenom sistemu vrijednosti. U stvari, dešava se ponašanje u narodu poznato kao "jedno govore, a drugo rade". Kao uzor trebalo bi da nam posluži tradicionalno društvo u kome data riječ ima težinu moralnog stava, odnosno povjerenja u javnu riječ. Društvo treba afirmisati odgovornost za javnu riječ i moralnu osudu (prezir) prema onima koji jedno govore, a drugo rade. U ovom poglavlju su navedeni brojni primjeri koji pokazuju koliko je poltronizam društveno zlo. Takođe su navedeni i primjeri javnog ismijavanja poltronizma i poltrona, kao vida borbe protiv poltronizma, a što je šire obrazloženo u narednom VIII poglavlju knjige, kako suzbiti poltronizam.

Jedno od veoma značajnih pitanja tematike ove knjige jeste, kako suzbiti poltronizam kao društveno zlo? Kako je u knjizi istaknuto poltronizam je društvena, a ne urođena čovjekova osobina, pa uzroke poltronskog ponašanja treba tražiti u socijalno-psihološkoj sferi društva. Svaka društvena pojava, pa tako i poltronizam suzbija se tamo gdje i nastaje. Treba izgrađivati takvo društvo gdje će se vrijednosti čovjeka mjeriti njegovim radom, njegovom stručnošću, moralom, karakterom, a ne umiječem udvaranja, podilaženja, hvalisanja ljudi na funkcijama, na vlasti i sl. U tom pravcu trebalo bi razvijati vapitno-obrazovni sistem, počev od predškolskog do visokog obrazovanja, a posebno sistem porodičnih odnosa. Na svakom koraku trebalo bi razobličavati i ismijavati poltronizam i poltrone, jer je to jedan od načina njihovog suzbijanja. Laktašenje, ulizištvo, beskičmenjaštvo ne mogu se smatrati atributom "sposobnih". Funkcija ne bi smjela postati profesija. Nažalost, većina društvenih sistema, pa i ovaj naš današnji boluje od te bolesti.

Birokratizam i birokratska ponašanja u društvu trebalo bi suzbijati, jer birokratizam pored ostalog proizvodi poltronizam, a u društvu gdje nije prisutna sloboda građana stanuje poltronerija. Dakle, trebalo bi izgrađivati takve društvene odnose koji će suzbijati poltronizam. Totalitarni režimi i nedemokratska društva proizvode poltronizam i politički sindrom "ketmena", čovje-

ka koji je prevrtljiv, prilagodljiv svakoj vlasti, čovjeka za svaku situaciju i za svaku priliku. "Proizvodnja" poltrona ne smije se pravdati nikakvom krizom, pa ni krizom morala, što se često čini.

Jedan od uspješnih "lijekova" za suzbijanje poltronizma jeste adekvatna legislativa u društvu, kojom se neće bespotrebno afirmisati moć i vlast. Brojni su primjeri zakonskih i podzakonskih akata gdje se funkcionerima, starješinama organa, direktorima i drugim rukovodnim radnicima daju pretjerana ovlašćenja, čime se bespotrebno jačaju njihova moć i vlast, što podstiče poltonizam i pojavu poltrona.

Ova činjenica pokazuje već navedenu konstataciju autora knjige, da je poltronizam pored ostalog i pravna problematika.

Izgradnja moralnih i drugih osobina ličnosti još od ranih dana doprinosiće suzbijanju poltronizma. Iluzija je smatrati da se poltronizam može masovno iskorijeniti. Pojedinačnih slučajeva će u svakom društvu uvijek biti. Neki blaži oblici poltronizma, a koji su na granici poltronizam-učtivost, menadžerstvo kao nauka ga smatra dopuštenim, pa čak i poželjnim.

Suzbijanje poltronizma zavisi i od tipa ličnosti, a što je u knjizi šire obrađeno. Suzbijanje pojedinih osobina ličnosti, karakterističnih za poltronizam kao što su: interesi, vještine, motivi, sposobnosti i dr. vode ka suzbijanju poltronizma i poltrona.

U suzbijanju poltronizma veliku ulogu imaju sredstva masovne komunikacije, radio i TV, štampa, elektronski medij i dr. Uređivačka politika tih mas medija trebalo bi da bude takva da sprečava, a ne podstiče poltronizam, što je nažalost kod nas čest slučaj.

U suzbijanju poltronizma veliki doprinos bi trebalo da da i nauka, što je jedan od ciljeva i ove knjige, mada njen doprinos nije na potrebnom nivou, što je pokazalo i istraživanje navedeno u knjizi. U nauci poltronizam je dovoljno naučno objašnjena pojava, ali nije dovoljno akcentirano njeno društveno zlo, pa ni data jedna opsežna metodologija njenog suzbijanja.

U XI poglavlju knjige navedeni su praktični primjeri poltronizma. Svi ti zabilježeni poltronski istupi od strane autora knjige, mogli bi se podvesti pod prethodno data teorijska razmatranja o poltronizmu, navedena u drugim poglavljima, kao njihovi praktični primjeri.

Na kraju knjige, u poglavlju X data su šira zaključna razmatranja.

II TERMINOLOŠKO I SOCIOLOŠKO ODREĐENJE POJMA POLTRON I POLTRONIZAM

Riječ poltron potiče od (francuske riječi poltron, italijanske poltrone, njemačke polster (jastuk), što u prevodu na naš jezik znači ništarija, kukavica, strašljivac, ulizica, laskavac, puzavac, gmizavac, beskičmenjak, ljigavac, podrepaš, čankoliz, ulagivač...)[1] Pored navedenog značenja prema N. Vujoševiću ovom riječi se najčešće označava plašljivac, kukavica, junak na jeziku, razmetljivac, podrepaš i sl.[2] Savremenim žargonom poltroni se najčešće nazivaju: udvorice, dupelisci, guzolizci, lizguzi, vazelini, uvlakači i sl.

Da bi ga ismijao, poltrona je narod definisao, kao osobu koja napiše svome šefu govor, sjedne u prvi red i najviše aplaudira, a superpoltrona onoga koji svom šefu napiše govor, sjedne u prvi red i hvata zabilješke. Nije teško dati odgovor na pitanje ko su poltroni? Njih susrećemo svakoga dana i na svakom koraku. To su ljudi, kako ističe N. Vujošević koji klecanjem pred pretpostavljenim "bogovima", "pašama", "knezovima", "autoritetima", ljudima koji vedre i oblače...svoje određene položaje i privilegije stiču mimo svojih stvarnih zasluga stečenih radom i rezultatima rada i sposobnostima i to klecanjem na način pokoran, bogobojažljiv, ljubaznošću koja se graniči sa servilnošću i slično.[3] Poltronstvo je svojstvo poltrona, ulizištvo, puzavost, beskičmenjaštvo, udvaranje i sl.[4] Tako je N. Vujošević pored terminološkog određenja pojma poltrona i poltronizma daje i jedno sociološko određenje. Naime, on pod pojmom poltronstvo u sociološkom smislu podrazumijeva način ponašanja i djelovanja kojim se zadovoljavaju ili se pokušavaju zadovoljiti aspiracije pojedinih ljudi, odnosno poltrona, na društveno neprihvatljiv, nedostojan, čak bi se reklo na odvratan i ljigav način. Aspiracije su najčešće usmjerene prema boljim mjestima, funkcijama i vrijednostima u društvenoj hijerarhiji - prema uzlaznoj društvenoj pokretljivosti. Prema tome, poltroni se ne razlikuju od drugih skupina ljudi i pojedinaca po aspiracijama, već po načinu kako to rade, odnosno prema načinu realizacije svojih aspiracija. Poltronsko ponašanje je u stvari svojevrstan vid „udvaranja" onima s funkcijama, onima koji posjeduju moć ili onima koje smatraju presudnim za njihovu karijeru, za njihov socijalni status.[5]

Poltron uvijek dozira poltronisanje prema funkciji koju šef ima i prema sopstvenoj koristi koju od šefa očekuje. Doza poltronisanja poltrona je u zavi-

1) Bratoljub Klaić, Veliki rječnik stranih riječi, Zagreb, 1972.
2) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd 1987. str.20.
3) Ibidem
4) Bratoljub Klaić, Veliki rječnik stranih riječi, Zagreb, 1972.
5) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd, 1987. str.21. i 22.

snosti od hijerarhijske ljestvice koju šef zauzima. Poltron se ne javlja za riječ nikada prvi, osim ako zna kakav je stav šefa kome treba da se udvara. Poltron obično počinje svoje izlaganje citiranjem šefa (direktora, predsjednika, rukovodioca...) i prihvata bez pogovora sve ono što šef predloži. Dakle, moć i vlast proizvodi i poltronstvo. „Malo je primjera iz prošlosti kad moć nije proizvodila beskičmenjaštvo, jer vlast i počiva na povijanju kičme drugih, klecanju pred „bogovima."[6] Poltroni su veoma skloni mudrovanju, spletkarenju i palamuđenju.

2.1. O poltronizmu uopšte

„Istina koja škodi, bolja je od laži koja pomaže."
Arapska poslovica

Ljudi sa nedostacima u pogledu stručne spreme, neznanja ili drugih nedostataka na poslovima na kojima rade spas nalaze u bespogovornoj poslušnosti i moralnom kukavičluku. U socijalističkom i samoupravnom društvu učili su nas da je „bolje umrijeti na nogama, nego živjeti na koljenima", ili „da je bolje biti jedan dan lav, nego hiljadu godina ovca". Međutim, život je to poprilično demantovao i u tom periodu, a posebno danas, što je lijepo rekao poznati satiričar P. Kovačić „Ostao sam pri svom mišljenju - drugi odoše dalje".

Začuđujuće je da su intelegentni i obrazovani ljudi skloni da se okruže poltronima i da im poltronisanje prija. Postavlja se pitanje, šta je tako zavodljivo u tome da ti neko priča kako si najbolji, najintelegentniji, najpametniji... a da takve pohvale primaš zdravo za gotovo i da ti to ulizivanje nije neprijatno.

6) htps:sr-rs.face book.com. Zoran Čolaković, Ko su poltroni?

Nesigurnim ljudima i ljudima s određenim nedostacima uvijek treba potvrda da su u pravu, bez obzira kolika je društvena cijena toga i kako će takvi ljudi u konačnici završiti svoju vlast. Poltronisanje ne mora da bude samo puko udvaranje rukovodiocu (šefu). Nekad je dovoljno i samo prećutati svoje mišljenje i potvrditi šefovo „da, da tako je". Poltron se podvodi za nametnutim mišljenjem, jer nema svoga. To je sorta ljudi koja smišljeno i brzo okreće leđa odlazećem i pruža ruku dolazećem šefu. Poznata su pedagoška istraživanja, da ljudi na vlasti inače u većini ne vole kad se ne slažeš s njima. Valjda im suprostavljeno mišljenje (stav) narušava ideju o putu ka uspjehu kojeg su zacrtali i kojim idu silovito i ambiciozno. Kalifornijski univerzitet je nedavno objavio rezultate istraživanja u kojem je učestvovalo sto dvadeset studenata diplomaca koji su se prijavili za novi posao. Pokazalo se da su oni koji su rekli ono što svi vole da čuju (kao npr. vaša kompanija je poznata po ulaganju u timski rad i sl) bili dvostruko uspješniji od manje slatkorečivih, ali jednako kvalifikovanih kolega. Zaključak istraživanja je da ljudi vole pohvale, bez obzira da li se radi o proračunatom laskanju ili ne. Nakon ovakvih i sličnih rezultata istraživanja, poslovnim konsultantima za razvoj karijere nije ništa drugo preostalo nego da verifikuju poltronstvo kao alat za napredovanje u karijeri, ali u jednom blažem obliku, tako da se sada u inostranstvu pojavljuju knjige koje savjetuju zaposlene kako da vješto upotrijebe svoj „talenat za laskanje", a ne kako da postanu „šlihtare" (ulagivači i ulizice).[7]

Međutim, ljudi koji su do svog položaja u društvu ili na poslu došli ozbiljnim radom i zalaganjem, kako bi se to u narodu reklo, drže obje noge na zemlji i mozak uključen, nisu skloni poltronizmu i mrze to iznad duše. Takvi, pristojni ljudi povlače se u svojoj pristojnosti, a poltroni grabe bez imalo stida. Plemeniti ljudi duhovno su najbogatiji, malo ih je, jer kako upozorava jedna njemačka poslovica> „Vlast je kao krčma i iz nje rijetko ko izlazi trijezan".

Lozinka poltrona je hvali što glasnije šefa („bravo care", „najjači si","najpametniji si", „naprijed care" i sl) i ne suprostavljaj mu se. Ovakva ponašanja ljudi, poltroni pogrešno smatraju „pozitivnim", jer biti „pozitivan" čovjek ne znači to što tvrde poltroni. Poltroni su posebno u početnoj fazi svog poltronisanja svjesni svoje obespravljenosti, potčinjenosti, ali se ne žele suprostaviti, što vodi kako to ističe E. From "bijegu od slobode." Nažalost, ranije je, a i danas sve više onih koji opstaju i ubrzano napreduju u poslu dodvoravanjem, ulizivanjem (poltronisanjem). Demokratiju u društvu ruše demagozi, a poltroni su njihovi sljedbenici. Oba se u društvu množe matematičkom progresijom. Nažalost laktašenje, ulizištvo, beskičmenjaštvo... se danas smatraju atributom „sposobnih".

7) http:www.politikars/članak/119449

Iz naprijed navedenog da se zaključiti da je poltronstvo kao pojava ipak dvosmjerna komunikacija, za koju je potreban onaj koji se obraća sa „dragi" ili „veliki" šefe" i onaj koji prihvata ulizivanje i ulagivanje, zato što želi da bude obožavan, značajan, izuzetan i da ostane na svom položaju. Takvi ljudi podstiču poltronstvo raznim privilegijama, a kojima teže poltroni i na taj način podstiču i druge iz svog okruženja u tom pravcu. Pema riječima psihologa A. Baucala, zaposlenog na Filozofskom fakultetu u Beogradu, poltronstvo se javlja svuda gdje postoji asimetrija moći, budući da ona nije podjednako raspoređena i da zajednica bez hijerarhije nadređenih i podređenih ne bi mogla da opstane. Za razliku od ljubaznog, prijateljskog i bezinteresnog ophođenja, poltroni se ponašaju slično, ali uvijek s interesom. U ostvarivanju svojih ciljeva, kako je to već istaknuto, smišljeno se služe pohvalama, biranim (lijepim) riječima, ustupcima, prećutkivanjima, čak i poklonima. Jedna šala očigledno ilustruje poltronizam kao dvojnu komunikaciju i obostrani interes. U razgovoru dvojice prijatelja, jedan konstatuje da je njegov najbolji drug, najveći poltron u gradu, a drugi ga upita otkud on to zna? Prijatelj mu odgovori da rade u istom kolektivu i da taj njegov drug svako jutro posipa sto svoga šefa biberom samo da bi mu mogao što češće reći „nazdravlje". Drugi ga upita, šta dobija poltron koji ima „biberovu inicijativu"? Dobija priliku skrenuti pažnju na sebe, a da se nije ničim korisnim iskazao. Dobija šefovo „hvala" za njegovo „ništa", dobija mogućnost da kad stekne šefovo povjerenje, da ukoliko se on oklizne pred kancelarijom i nedaj bože slomi nogu ga može zamijeniti na poslu. Šta dobija šef? Dobija potvrdu svoje važnosti. Interes je raison d etre odnosa na kojima počiva obostrano uvažavanje, odnosno poltronizam.

Društvena nepravda i način života najčešće primoravaju ljude da budu poltroni. Oni brinu zbog posla, imaju odgovornost prema djeci i porodici i prihvataju podanički odnos, mada se poltronizam time ne može pravdati. Poltrončina koji je naučio na vazalni odnos, kad dođe na položaj traži osobe koje će biti njegovi naslednici i koje će stalno da mu se dodvoravaju. Mada je poznata arapska poslovica koja kaže „istina koja škodi bolja je od laži koja pomaže" .

Da je vlast nad ljudima proizvodila paranoičnu potrebu za ugnjetavanjem dokazuju mnogi primjeri iz istorije i literature, a najcjelovitiju sliku konkretne ličnosti koja proizvodi poltronstvo daje istorija u liku Nerona, rimskog cara iz prvog vijeka ove ere. Imajući neograničenu vlast nad ljudima i stvarima, Neronu se prohtjelo da bude i pjesnik. Bio je veoma netalentovan za to, ali mu nije smetalo da u toku dvadeset punih godina, u Rimu i Grčkoj odnese ogroman broj pobjeda na pjesničkim takmičenjima. Njegova poezija kažu njegovi savremenici bila je tragično loša, ali je ipak na svakom takmičenju na kome se pojavljivao pobjeđivao, dobijao lovorove vijence i pohvale. Jednostavno,

nikad niko nije se usudio da mu kaže da je bez trunke talenta, jer se zbog toga mogla izgubiti glava.[8] Mogli bi se navesti i drugi brojni primjeri Neronovog slučaja, posebno kod nas, danas. I u komunističko vrijeme poltronizam kao negativna društvena pojava je bio posebno izražen. Brojni su primjeri za to, ali jedan samo navedeni pokazuje dokle to seže. Pripitom ruskom ambasadoru koji je boravio u tadašnjoj Jugoslaviji drug Tito se požalio kako ga starost sustiže i kako i vječni bogami moraju umrijeti. Jedan od najznačajnijih crnogorskih komunista, a koji je bio uz Tita i koji je prisustovao razgovoru bolno je zavapio, druže Tito, dozvolite da ja umrem umjesto Vas. Drug Tito je samo prezrivo otpuhnuo tompusov dim u njegovom pravcu [9]. Dakle, prednjačili su u poltronstvu i pojedini dični crnogorci koje su krasile osobine čojštva i poštenja.

Ni jedno društvo, nacija, zajednica, etnička grupa, niti ličnosti nisu bili imuni od ove negativne društvene pojave. Poltronstvo ima svoju tradiciju, svakog dana se usavršava i prolazi nove dimenzije svog djelovanja. S obzirom na odnos snaga u društvu, poltroni se ne moraju bojati za svoj opstanak i karijeru. Dokle god je toliko nesposobnih šefova u društvu i državi trebaće i njihovih poltronskih usluga, kako bi im se podiglo samopouzdanje. Međutim, oni koji znaju laskati, znaju i klevetati, rekao je svojevremeno Napoleon, što bi šefovi morali imati u vidu.

O pojavi poltronizma kao društvenog zla, kako to ističe M. Selimović pisali su pojedini sociolozi, psiholozi, publicisti, ali nedovoljno koliko ta društvena pojava zaslužuje da se o njoj piše. Većina autora uglavnom daju pojmovna određenja poltronizma, bez šireg obrazloženja te društvene pojave. Tako npr. publicista Ž. Ranković u članku „Poltroni", pored ilustrativnog daje i šire pojmovno određenje poltronizma, objašnjavajući šta su zapravo poltroni i ističe[10]:

8) Wikepedia – Neron, Opšte obrazovanje.
9) Veljko Koprivica, Politički i ostali poltroni.
10) Žika Ranković, Poltroni, časopis „Magazin" od 4.12.2015.

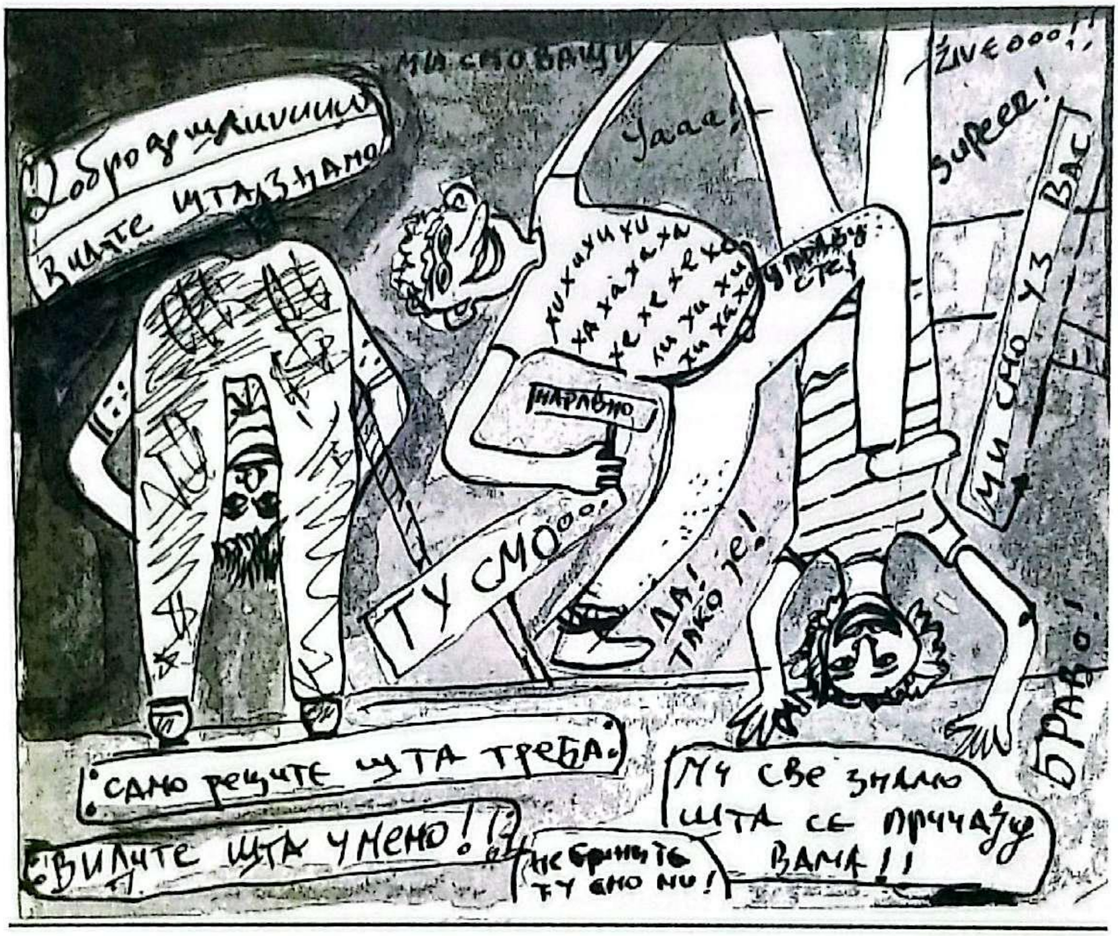

“Poltroni imaju noge, ruke i glavu manje više, jedino im nedostaju pamet i moral. Kada razmišljate o njemu izaziva kod vas sažaljenje. Beznačajno je opasan po okolinu, jer je i sam beznačajan.

Ako ste u prilici da pratite njegov razvoj od larve do gusjenice, može da bude zanimljiv za izučavanje. On je uvek u fazi nadziranja i praćenja drugih. Uvek ima informaciju više o tuđim životima. O svom životu, naročito krajnjem rezultatu je neinformisan, jer nikoga ne interesuje da mu to saopšti. Uglavnom gmiže, puzi i uvlači se u rupe i pukotine. O drugima govori sve najgore samo kada oni nisu tu. Kada su tu onda im saopštava ono što je drugima rekao o njima, ali kao da je to čuo od drugih. Svoju glavu puni fikcijama, nebulozama, projekcijama. Poltron je osoba za jednokratnu upotrebu. Kukavica je po svemu. Poltron je po opredeljenju cinkaroš i to čini iz zadovoljstva i lične koristi. Na poslu je intrigant, spletkaroš, mutivoda, doušnik. Vezivno tkivo besposlenih. Kišna glista u pokušaju. Njegova staza je kratka i uvek ista – od larve ka gusenici od gusenice ka larvi. U svojim snovima o ljudskom rodu uvek je leptir.Tunjav i ponizan uvek, nadmen i arogantan, samo prema onima koji su mu bilo šta od njegovih nebuloza povjerovali. Žalim ga po ne-

kada. Možda je u laboratoriji života proveo previše vremena kao eksperiment. Sve telefone, sa televizije, iz novina, imenika, ili usput saopštene, poltron pažljivo piše. Kada bilo koga pomenete on će odmah izvaditi svoje blokče i reći vam telefon te osobe koju on navodno zna, ona njega, naravno, ne zna ili ga se ne sjeća.

Živi u svetu laži i neistina, u tuđim životima. Odavno je zalutao i više ne prepoznaje stvarnost. Čak ni batine ne dobija jer se niko ne seća ko je taj koji je to i to rekao ili preneo ili uradio ili je besmisleno da se tako beznačajnom osobom bavi. Pa ko je zapravo, ili šta je zapravo to što bi bilo nus proizvod ljudskog roda? Kada bolje razmislite ni vi ga ne poznajete. Tu je negde, blizu vas, pažljivo maskiran, namirisan, skriven iza svoje grbe i gluposti, budno trapka za vašim životima ne bi li nešto ušićario, pokupio, nešto što vi usput odbacite. Sizifovski gura gore- dole svoj kamen, udišući prašinu koja ostaje iza nas. Ako želite da ih vidite, izbliza, zatvorite nos sa oba prsta i uđite u tu laboratoriju punu neuspelih eksperimenata, dišite lagano da ih ne probudite dok hodaju tankom žicom između bijede i ničega. Ne očekujte da će vas nasmijati. Oni su klovnovi koji izazivaju jezu, horor klovnovi, oni su opasni, zli klovnovi naše svakodnevice. Dišite lagano da ih ne probudite u njihovoj virtuelnoj zabludi. U svom izmišljenom svijetu oni jedino i postoje. Ako ne znate gde su i ko su okrenite se iza sebe, neko od njih vam sigurno diše za vrat i zna o vama sve ono što vi nikada nećete znati".

Jedan od mojih prijatelja dobro je definisao poltrone rekavši, da su to ljudi idejno prazni, moralno truli. To su "suncokreti", kako to on kaže koji ne zaslužuju da se porede sa tako korisnom biljkom.

Poznati srpski književnik, pisac, pjesnik, aforističar i novinar s pravom poručuje, čuvajte se poltrona, poltroni su opasni. Najprije osjetimo milo, a zatim vam se tako uvuku u život da ih se teže otresti nego pantljičare.[11)]

Bezbroj je aforizama na račun poltrona, koji ponajbolje definišu poltrona i poltronizam kao pojavu.Evo nekih od njih:

- Poltroni su najgora "ljudska" fela od kada je vijeka i svijeta.[12)]
- Poltroni su duboko uvučeni u posao kojima se bave. To ih izvlači.[13)]
- Poltroni su puzavci koji ne rastu mnogo, samo do visine nečijeg dupeta.[14)]
- Poltroni jedino mogu biti korisni u vojsci. Prodiru duboko u neprijateljsku pozadinu.[15)]

---

11) www.ana.rs riznica mudrosti, 20.04.2011.
12) Veljko Rajković, Satiričar, Intervju, broj 1305 od 23.10. 2015.
13) www.jovo nikolic.com aforizmi.htm
14) www.autentik. net/forum/indeks
15) Seid Imamović, aforizmi, www. zenicablog.com

- Poltroni se ugledaju na mjesec. I oni su sateliti.
- I poltroni rade na sebi. Nanose novi sloj vazelina.
- Podguzna muva orjentiše se prema poltronima, oni su uvijek na cilju.
- Kada poltron vidi podguznu muvu pred očima mu sine cijela evolucija.[16)]

Većina sociologa, psihologa, pravnih teoretičara i naučnih radnika iz svih sfera društvenog života, kao i uopšte pošteni, časni i moralni ljudi, predlažu ono što predlaže i dr Žarko Dolinar "klonite se kameleona i poltrona".[17)]

Od pojedinca poltronski mentalitet se često prenosi i na državu, a posljedice ponekad mogu biti kobne. Često se pojedine države prema međunarodnim asocijacijama, Evropi i svijetu ponašaju ponizno, ulizivački... i time pokazuju koliko zapravo preziru same sebe. Ulizicama poltronima , pa i državama će možda neko baciti mrvice, ali će u krajnjem završiti sami i bez prijatelja. Svojevremeno je američki pisac Frenk Lojd Rajt rekao:"Još sam davno morao birati između iskrene arogancije i licemjerne poniženosti, odabrao sam iskrenu aroganciju i nisam požalio izbor".

16) Miroslav Sredanović, izbor aforizama, montenegrina.net/fokus/izbor-aforizmi
17) Žarko Dolinar, www.hrvati.ch

III ISTORIJSKI RAZVOJ POLTRONIZMA

Poltronizam kao negativna društvena pojava vuče svoje korijene još iz prvobitne ljudske zajednice. Tragovi o prvim poltronima pronađeni su na pećinskim crtežima upravo u tom periodu.

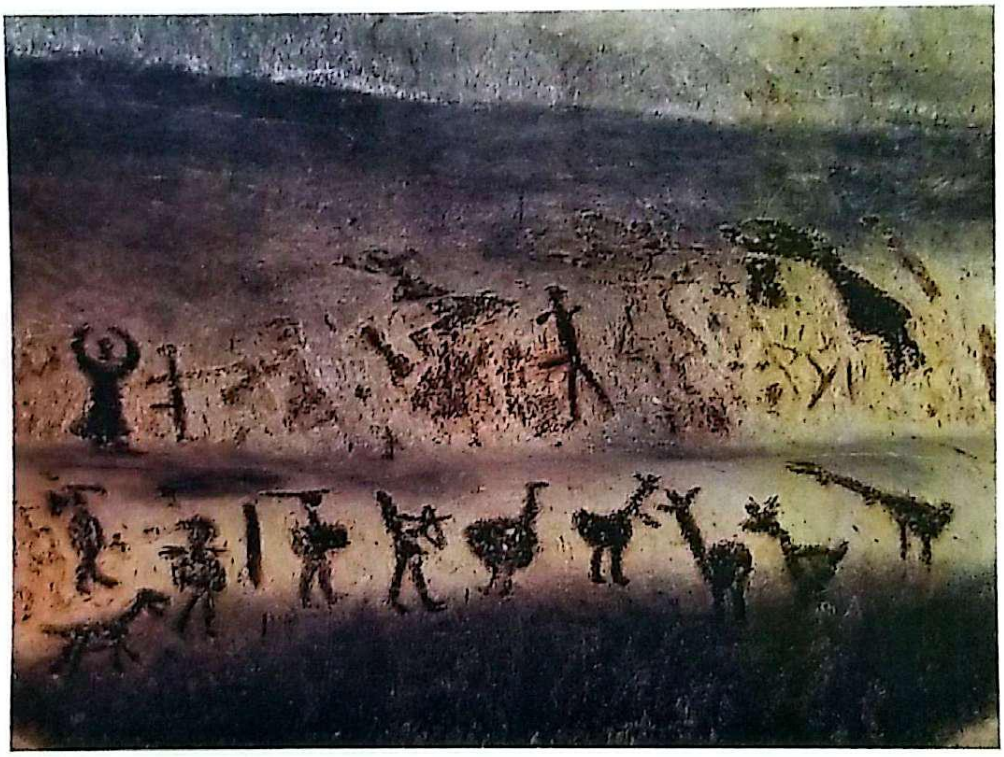

Osnovano se pretpostavlja da su oni njihovi autori, jer sposobniji su bili zaokupljeni pronalaskom hrane, savladavanju divljači i drugim poslovima i nisu bili zainteresovani za umjetničkim izražavanjem. Radnici su radili, a poltroni poltronisali, od tada pa sve do danas. Često se postavlja pitanje kada ih je bilo više i gdje? I bez validnih statistističkih podataka da se izvijesti zaključak, da je uvijek bilo vrijeme poltronizma u svim fazama razvoja društva, a posebno danas u tzv. tanzicijskom periodu. Na pitanje gdje je poltronizam geografski više rasprostranjen, na istoku ili zapadu, na kojem kontinentu, teško je dati pouzdan odgovor, jer geografija za tu društvenu pojavu nije puno bitna, već su bitni uslovi za njeno bitisanje i razvoj. Dakle, za poltrone nema zime ma gdje oni živjeli, jedino ako ne žive na dalekom sjeveru.

Kao opšti i veoma bitan uzrok poltronskog ponašanja jeste karakter društvenih odnosa koji se uspostavljaju u društvu. To znači da od vrste odnosa u društvu zavisi i rasprostranjenost poltronstva. Tako se npr. u plemenskoj

organizaciji društva drugačije ispoljava poltronstvo, a sasvim drugačije u kapitalističkom i socijalističkom sistemu[18].

3.1. Poltronizam u plemenskoj organizaciji

Poltronsko ponašanje u plemenskoj organizaciji je imalo specifičan sadržaj. Ono je bilo neizdiferencirano i nalazilo se u košu sa svim negativnim ponašanjima koja su smatrana u plemenu nedostojnim i društveno neprihvatljivim. Tako se npr. pojmom bruka označavao čovjek koji izda druga, čovjek koji se nedostojno udvarao, podilazio plemenskim glavarima sl. Međutim, i pored toga, u pojedinim životnim situacijama zapažala su se nešto određenija identifikovanja ponašanja koja u savremenom žargonu nazivamo poltronstvo.[19]

3.2. Poltronizam u kapitalističkom društvenom sistemu

Kapitalistički društveni sistem pogodovao je razvijanju poltronstva u najčistijem obliku. Poltronstvo se u tom sistemu društvenih odnosa javlja kao nepoželjno i devijantno ponašanje. Kad se kaže da ovaj vid društveno – ekonomskih odnosa pogoduje razvoju poltronizma, misli se na mnoštvo mogućnosti koje u tom sistemu postoje, preko kog se mogu realizovati osnovne društvene vrijednosti, čija realizacija se ne bazira na radu i rezultatima rada. Već je to uzrokovano privatno-svojinskim odnosima na produkovanje poltronstva. Ispravnije je konstatovati da je poltronstvo nužni pratilac ovakvog tipa odnosa, odnosno njihov nusprodukt i svojevrsna deformacija koja se kulminira zahvaljujući tome što se tim kanalom, tim putem stiču materijalne i druge društvene vrijednosti, stiču pogodna mjesta u društvenoj hijerarhiji, a to je relativno lak put, ne zahtijeva radnu angažovanost, radnu energiju.[20]

3.2. Poltronizam u socijalističkom sistemu i tranzicijskom periodu

Nesporno je da poltronsko ponašanje postojalo i u socijalističkom sistemu društvenih odnosa. Tvrdnja N. Vujoševića da u socijalističkom sistemu postoje realni uslovi da se suzbije poltronsko ponašanje,[21] je praktično demantovana, a posebno na prostoru bivše SFRJ. Naime, u takvim sistemima trebalo

18) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd, 1987. str. 30.
19) Ibidem
20) Ibidem, strana 31. i 32.
21) Ibidem, str.32.

bi da stvaranje i prisvajanje društvene vrijednosti počiva na osnovu rada i rezultata rada, a ne na osnovu svojinskih odnosa. Pod tom pretpostavkom, u ovakvim sistemima morali bi da postoje realni uslovi za suzbijanje poltronskog ponašanja. Međutim, postoje brojni primjeri deformacija socijalističkih društvenih odnosa (npr.birokratsko-etatistički i dr). Analizom socijalističkih društvenih odnosa, posebno kod nas, taj sistem umjesto da je razbijao poltronizam kao negativnu pojavu, on ju je jačao. Ni u jednom sistemu, pa ni u socijalističkom poltronizam sam po sebi neće nestati. Sistemi koji vrednuju znanje, rad i rezultate rada imaće manju potrebu za poltronizmom.

Poltronizam je u vezi sa društveno-ekonomskim odnosima, ali jedan od bitnih uzroka poltronskog ponašanja se nalaz i u sistemu porodičnih odnosa i porodičnog vaspitanja. Često se vaspitanici u porodicama vaspitavaju da budu mekušci, popustljivci, udvarači i sl. Roditelji su najčešće uzori svojoj djeci, a kako i među njima ima poltrona, to se oni pojavljuju kao uzori, pa im poltronstvo postaje stil življenja i ponašanja. Otuda proizlazi shvatanje da je poltronizam urođen način ponašanja, što je potpuno netačno. Poltronizam nije urođena pojava i biološkim činiocima se ne može objasniti poltronsko ponašanje. U pokušaju takvog objašnjenja to bi bio svojevrstan vid biologističkog tumačenja društvenih pojava, što je sasvim suprotno i protivurječno ponašanju ljudi u društvu. To znači da pomisao i shvatanje na urođenost poltronskog ponašanja treba napustiti i tražiti socijalne uzroke poltronstva, odnosno socijalno-psihološke u najširem smislu riječi.[22]

Poltronizam se može posmatrati i s pravnog stanovišta kao posljedica krutih primjena pravnih normi, posebno u državnim organima i drugim organima javne uprave, u kojima funkcioneri imaju velika ovlašćenja. U tim institucijama mnogi radnici, poučeni primjerima drugih misle da svoje zahtjeve i potrebe mogu zadovoljiti „podilaženjem" i "udvaranjem" onima za koje smatraju da su svemoćni.

22) Ibidem, str.30.

ŠEFE VI STE GENIJE

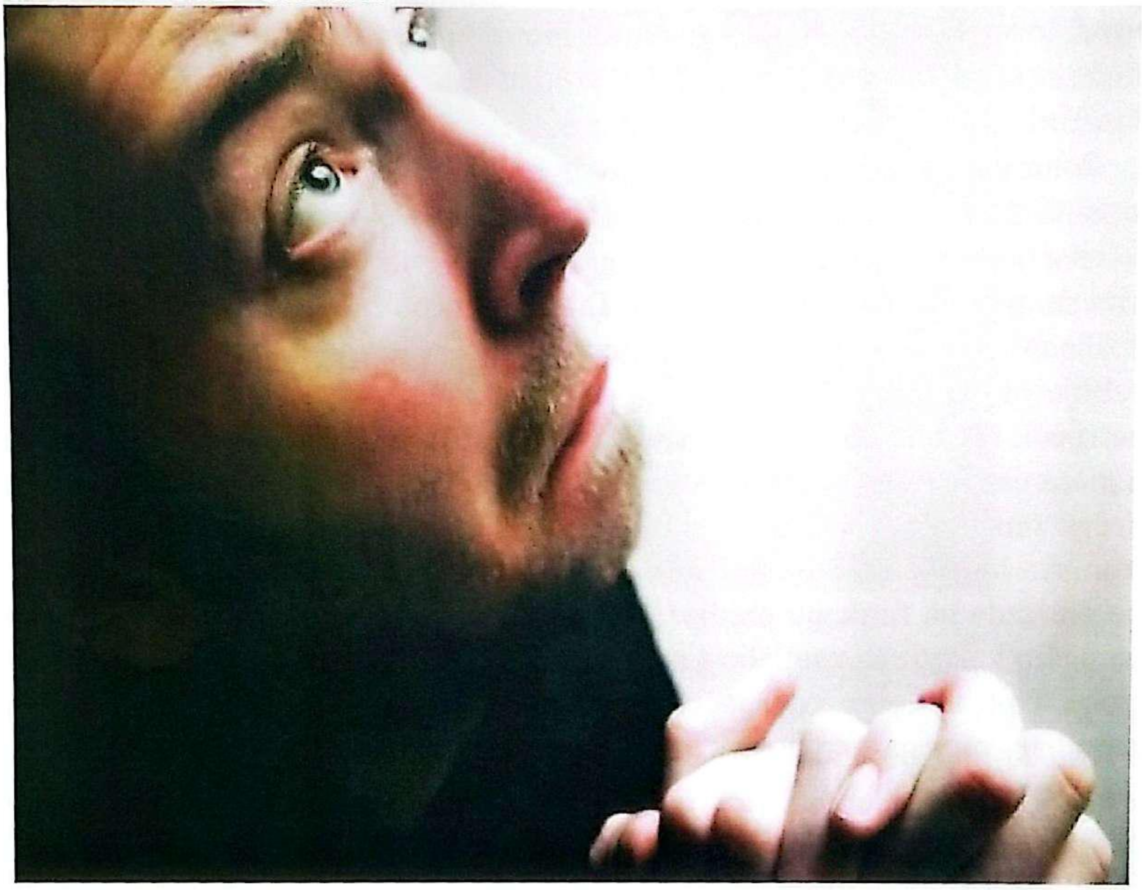

Sve dok se funkcije u strukturi vlasti i ostale funkcije ne shvate kao nešto što je dostupno svakome, kao nešto što je samo društveno odgovorno, postojaće i uslovi da se iz ovog izvora produkuje poltronstvo.[23)]

Poltronizam jeste sociološko-psihološki fenomen, a ne urođena pojava, kako je to prethodno i navedeno, ali se on osim s pravnog može posmatrati i s politikološkog, istorijskog, etičkog i drugih stanovišta. Socijalistički sistem je bio plodno tlo za njegov razvoj i u tom sistemu poltronsko ponašanje možemo identifikovati u sferi politike, političkog, privrednog i društvenog života (nauke, naučno-istraživačkog rada, kulture), posebno u okviru rukovodnih struktura u svim navedenim oblastima. Jedna od pojava koja je stalno prijetila da ugrozi tekovine društva uopšte, a posebno socijalističkog društva, samoupravljanja i samoupravnih odnosa, jeste birokratizam.

Birokratizam, odnosno birokratska moć teži da zagospodari svim sferama društva i da se nametne kao dominantna društvena sila. Birokratska ponašanja se različito ispoljavaju to jest imaju različite pojavne oblike. Jedan od načina birokratskog ponašanja koje najviše dominira, jeste ono ponašanje čiji se nosioci u svakodnevnim komunikacijama identifikuju kao ljudi koji jedno

23) Ibidem, str.34.

govore, a drugo rade. Zato se oni u pojedinim sredinama nazivaju dvoličnjacima, uvlakačima, ljudima s dvojnim moralom itd.[24] Ovakvo ponašanje ne može se samo svrstati u birokratsko, jer ono dobrim dijelom pripada malograđanštini i malograđanskom mentalitetu.

Poltronsko ponašanje je najvidljivije u politici i političkom životu gdje ga je najlakše i prepoznati, zbog toga što su nosioci ovakvog ponašanja najviše eksponirani u javnosti (najviše su u sredstvima javne komunikacije, javnim skupovima i javnim istupima). Takvi ljudi (poltroni) se predstavljaju kao dosljedni borci za sklad riječi i djela, za što preciznije zaključke, glumeći ozbiljnost, da bi bili što uvjerljiviji gestikulišu rukama, apostrofiraju pojedine riječi, reklo bi se pravi borac za pravdu, jednakost i sl. Međutim, njihova ponašanja najčešće idu u suprotnom pravcu prema sistemu „jedno govore, a drugo rade", što je jedna od bitnih karakteristika poltrona kao ličnosti. Poltron sve to čini kako bi na kadrovskoj ljestvici zauzeo što viši položaj. On ne preza da na funkciju predloži i samog sebe ako mu to ne pođe za rukom na način kako je to zamislio i metodama djelovanja karakterističnim za poltrone. Poltron dobro vodi računa u kom društvu treba šta da kaže, kada da morališe, prosipa parole, a kada i pred kim da ospori sopstveno zalaganje, odnosno da ga ublaži. Često se postavlja pitanje, u kom političkom sistemu, kapitalističkom, socijalističkom-jednopartijskom ili višepartijskom ima više poltronizma? To pitanje nije naučno istraženo, ali su društvene nauke dale objašnjenje poltronizma u pojedinim društveno-ekonomskim formacijama iz čega bi se mogli izvući izvjesni zaključci. U klasičnim privatno svojinskim odnosima poltronizma je manje, jer zato ima i manje potrebe u odnosu na socijalističke sisteme, pa i višepartijske, posebno u tranzicijskim zemljama, kakva je i BiH , a koje vuku korijene iz socijalističkih sistema. Višepartijski sistem u BiH je naslijedio karakteristike poltronizma iz bivšeg sistema, čak u tome otišao i dalje. Političke partije u većini imaju svoje vođe od kojih zavisi sudbina mnogih ljudi, zato im se oni nastoje što više „uvući", posebno oni koji su zauzeli više i visoke požaje. Takvi ljudi toliko poltroniraju da postaju smiješni u vastitoj sredini. Političari demagozi, autoritarci i poltroni predstavljaju najopasniju vrstu ljudi, koji se održavaju na političkoj sceni zahvaljujući svojim sljedbenicima. Oni su šahovske figure u rukama svog „vođe", kako je to prikazano na navedenoj slici.

24) Ibidem, str. 43.

Kako te partije imaju ideološko-programske koncepcije samo na papiru u njih su se uvukli mnogi karijeristi koji nemaju ni oko čega svoj stav, niti po svojim opredjeljenjima tu pripadaju, samo žele da napreduju, tako da ih podržavaju više od sebe i maksimalno poltroniraju. Najbolji primjeri zato su sklapanje koalicija političkih partija samo da bi se domogli vlasti. Kako ideološki objasniti koaliciju socijal demokratije i stranke za kralja i otadžbinu ili socijaldemokratije i radikala ili uopšte partija lijeve i desne orjentacije. Poltroni u tim političkim partijama više pričaju o svojim vođama, nego oni o samom sebi. Oni su najveći „advokati" svojih vođa i o njima pričaju na javnim skupovima, debatama, promocijama stranaka kako bi ih vođe čule. Kao protuuslugu za takvu priču traže dalje napredovanje ili obnove postojećih mandata. Poltroni postaju funkcioneri za „sve". Analizom pojedinih funkcionera (poltrona) u pojedinim strankama da se zapaziti da su oni promijenili više ključnih funkcija, a koje radno nisu bliske jedna drugoj. Takve osobe (poltrone) kad bi predložili da budu funkcioneri na bilo kojoj poziciji, pa i za atomsku energiju, oni bi to prihvatili iako nemaju ni znanja ni zvanja zato. Bitno je da su na funkciji i da napreduju.

U namjeri da se da odgovor na prethodno postavljeno pitanje, je li poltrona bilo više u bivšoj SFRJ i njenim republikama ili ih ima više danas u višestranačkom sistemu, posebno u BiH, izvršeno je anketiranje na uzorku od trideset osoba prosječne životne dobi, koje su živjele u oba sistema vlasti. Samo jedna osoba je dala odgovor da je poltrona i poltronizma bilo više u prošlom sistemu.

Identičnog mišljenja su bile i osobe mlađe životne dobi, smatrajući da je poltronizam danas, toliko uzeo maha da je jednostavno postao stil življenja. Mladi smatraju da se nažalost danas bez poltroniranja i pripadnosti strankama, ne mogu ostvarivati osnovna ljudska prava i ići naprijed. Za njih su poltroni, kako je to svojevremeno rekao M. Selimović najgori ljudi na svijetu, najštetniji i najpokvareniji. Oni podržavaju svaku vlast, oni i jesu vlast, oni siju strah bez milosti, oni su vjerni svakoj državi...[25)]

Kako je svojevremeno rekao K. Kosik, politika nije ni nauka ni umjetnost, već igra za vlast i igra s vlašću. Ta igra nije zabava, već smrtno važna stvar, i zato se u njoj smrt, fanatizam i kalkulacija češće javljaju nego humor i smijeh.[26)]

M. Selimović bio je isključiv u stavu da je poltronizam istorijskog i društvenog karaktera, a ne biološkog, a poltronizam M. Selimović je posmatrao iz svih uglova, jer je u svom životu bio okružen mnogima od njih. Zato on pored ostalog i ističe:" U svakom čovjeku možemo otkriti demonski poriv za vladanjem nad ljudima, ali taj poriv je nesporno istorijskog, a nikako ne biološkog porijekla. Bilo bi strašno kad bi porijeklo bilo biološko. Ja u to neću i ne mogu vjerovati".[27)]

Knjiga „Politika kao sudbina", prilog fenomenologiji političkog stradalništva E. Ćimića je i danas opis za ulizice, beskičmenjake i kleptomane koji tolerišu stranačke autokrate. Svei onei koji žive od politike pogađa židovska kletva „Dabogda imao pa izgubio". Političari na vlasti poštuju se sve dok obavljaju visoke funkcije i od velikog su uticaja, a kad siđu s vlasti to doživljavaju kao dramatičan pad ili neuspjeh, smatrajući sebe nezamjenljivim i „bogom datim" ljudima.

Osim u politici i političkom životu poltroni se identifikuju u privrednim i drugim radnim i društvenim organizacijama i zajednicama. Poltroni dolaskom na rukovodeće dužnosti u te sredine obećavaju prosperitet i procvat, kako se to u narodu najčešće kaže „obećavaju zlatna brda i doline." ili „med i mlijeko". U svojim istupima skloni su da iznose megalomanske planove, zagovaraju novu organizacionu strukturu koja će povećati uspješnost poslovanja i veće zarade radnika, iako su svjesni svojih nesposobnosti. Rukovodioci (poltroni) u kolektivima obično imaju svoje doušnike (takođe poltrone) koji im prenose šta radnici o njima misle. Ako od doušnika nešto negativno sazna o sebi, ne provjeravajući to, rukovodilac mu odmah lijepi koje kakve etikete: neradnik, bundžija, tračara, pametnjaković i sl. Takvi radnici u konačnici često ostaju i bez posla. Poltron ne dozvoljava radniku da misli svojom, već

25) Meša Selimović, Znakovi pored puta-citat.
26) Esad Ćimić, Politika kao sudbina, Beograd,1984. str.13.
27) Esad Ćimić, Politika kao sudbina, Beograd 1984. str.155.

njegovom glavom. Rukovodioci (poltroni) najčešće vode preduzeća u propast, prebacujući krivicu na nekog drugog, objektivizirajući stanje u preduzeću, prikrivajući na taj način svoju nesposobnost.

Poltron-rukovodilac se čvrsto vezuje za stranku, uvijek joj je na usluzi, pomaže joj čak i materijalno iako preduzeće dobro ne stoji, samo da bi se što bolje pozicionirao i obezbijedio sebi napredak.

Ako kojim slučajem dobro krene njegovom kolektivu on u komunikaciji s ljudima, a naročito sa rukovodećom političkom strukturom, uvijek ističe sintagme „moj kolektiv“, „moje preduzeće“, „moji ljudi“. Dakle obilato koriste prisvojnu zamjenicu, da bi time istakao samo svoje zasluge za uspjeh[28)] u kolektivu (preduzeću, društvenoj organizaciji, zajednici...).

Poltroni posebno apostrofiraju pojavu štednje u kolektivima, nasuprot službenih putovanja i velikih troškova koje navodno opravdavaju tehnološkim unapređenjima i sklapanjima novih poslovnih aražmana. Poltron u svoj kolektiv i životnu sredinu unosi „kuknjavinu“ o svom preopterećenju na poslu, ističe kako je okupiran poslovnim sastancima, te da mu radni dan traje od jutra do sutra. Poltron sve to čini iz razloga da bi javnom mnjenju pokazao kako je moderni rukovodilac bez koga bi tom kolektivu bilo teško i bez koga ne bi mogao. Međutim, poltron je na radnom mjestu najviše zauzet privatnim razgovorima i privatnim poslovima od kojih ima ličnu korist.

On je produktivan u organizovanju neproduktivnih sastanaka.[29)] Naime, poltroni se zalažu za kratke i produktivne sastanke, mada su im sastanci puni verbalizma i dugo traju. Bitnije tačke obično stavljaju na kraju dnevnog reda, da bi sa premorenim učesnicima lakše manipulisali i tako došli do željenih odluka. Poltron na sastancima često ima svoje pulene, poltrončiće koji prihvataju sve što šef predloži, a neizostavljive su im često i rečenice, šefe što si pametan, racionalan, vi ste stvarno genije, što ilustrativno pokazuje i prethodna slika. Za poltrone i poltrončiće vrijedi izreka oca Tadeja, koji je davno rekao: „Kakve su ti misli, takav ti je i život“[30)]

Takvi poltrončići-radnici brzo napreduju u kolektivima, dobijaju bolja i plaćenija radna mjesta, istupaju u javnosti i na sve načine se „guraju“ ka rukovodnim funkcijama.

Rukovodilac- poltron, da bi se pokazao borcem za prava radnika i čuvarem normativnog poretka u svakoj prilici ističe da su postojeća normativna rješenja (akti) najbolji i jedino mogući. Ako bi kojim slučajem on ostao bez funkcije i pao na niži rang osuo bi paljbu na te iste akte, koje smatra krivcem

28) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd,1987. str.55.
29) Ibidem, str.57.
30) Otac Tadej Štrubulović (1914.-2003.) je bio poznati srpski duhovnik i arhimandrit.

za njegov silazak među obične ljude, zaboravljajući da je u njima i sam učestovao i bio njihov kreator.

Kako je već navedeno poltroni se identifikuju u svim sferama života, pa i u naučno-istraživačkoj sferi, kao i u oblasti nauke, obrazovanja i kulture. S obzirom na prirodu naučno-istraživačkog rada bilo bi za očekivati da je u ovoj sferi malo poltrona i poltronizma ili da je ova pojava svedena na najmanju moguću mjeru. Međutim, to ipak nije tako. Naučnik-poltron se prevashodno bavi naukom kako bi stekao naučnu titulu, a ne težnjom da se sazna naučna istina. Poltron u nauci nije našao sebe, nema nikakve idejnosti, niti naučne radoznalosti. To je posebno karakteristično za ovo vrijeme, mada ni socijalistički sistem nije bio imun na ovu pojavu. „Naučnik", poltron teži da što prije dođe do titule kako bi se ubacio u politiku ili na neku bitnu funkciju. Ukoliko se tu uspije „ugurati" poltron u svom okruženju najčešće daje objašnjenje kako je na njega tobože izvršen pritisak da rukovodeću ili političku funkciju prihvati, mada njega navodno najviše interesuje nauka.

On takođe objašnjava da će se odmah po isteku mandata vratiti nauci i naučno-istraživačkom radu, mada sve čini da se u kadrovskoj vrtešci i dalje zadrži. Takve ličnosti (poltroni) su često i na funkciji u politici i na katedri na univerzitetu. To dvojno angažovanje najčešće obrazlažu svojom potrebom da „pomognu" univerzitetu i svojim „stručnnim i naučnim autoritetima", mada se u suštini ne mogu dokazati ni na jednom planu, a katedru drži samo zahvaljujući svom političkom autoritetu.

Takvi „naučni" radnici nemaju stav ni oko čega, jer ga moraju prilagoditi stavovima „viših" da se ne bi zamjerili politici, mada su u javnim istupima pobornici objektivnih naučnih analiza. O naučno-stručnim pitanjima oni najčešće izbjegavaju dijalog, jer nisu sposobni da se u njemu nose. U takvim situacijama najviše se pozivaju na tuđe stavove ili političke i druge normativne akte. „Naučnik", poltron zalaže se protiv improvizacije u nauci i naučno-istraživačkom radu, mada su mu tekstovi (radovi) koje piše puni neprovjerenih i paušalnih podataka s dosta citata, često na nekoliko stranih jezika, iako ne vlada ni jednim stranim jezikom. Hipoteze u radovima su im najčešće preuzete od drugih i parafrazirane bez imalo originalnosti. Nerijetko poltroni za neka „djela" lobiraju i traže društvena priznanja i nagrade, posredno predlažući na taj način sami sebe, pogotovo tamo gdje nije razvijena naučna kritika. Naučna kritika je obično poručena od svojih prijatelja, a često i dobro plaćena. Sve to poltroni čine s osnovnim ciljem da se domognu značajnih društveno-političkih funkcija i tako ostvare svoje egoističke ciljeve.[31)] Na taj način najobičniju improvizaciju poltroni poturaju kao istinsko stvaralaštvo.

31) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd,1987, str.70.

Poltron u naučno-istraživačkom radu bježi od aktuelnih „vrućih" društvenih i političkih tema i u većini se opredjeljuje za teme iz daleke prošlosti koje su manje- više apsolvirane. Ako se i opredijeli za aktuelniju temu u analiziranju svodi na nivo neaktuelnosti i nezanimljivosti. Poltron se u radu ni sa kim ne želi zamjeriti, on hvali sve i svašta, ulizuje se višim od sebe, ima tipično poltronsko ponašanje, kako je to naprijed navedeno. Poltron nikada glasno ne razmišlja.

„Naučnik" poltron, putem svojih poltrončića a često i sam priča o vrijednosti svojih djela i svom doprinosu nauci, stvarajući tako lažnu sliku o sebi. Međutim, nauci bi bilo puno bolje kad bi se oslobodila takvih „naučnika" i „mislilaca."

Poltrone i poltronsko ponašanje možemo identifikovati i u sferi kulture. Kao i u nauci poltroni se u ovoj oblasti nalaze između politike i stvaralaštva, mada su puno bliži politici, ali u javnim nastupima su žestoki kritičari politizacije kulture. Poltron u kulturi kao i u nauci nije bio nikada istinski stvaralac. Obično su oni demagozi koji se navodno bore da kulturu približe radniku i običnom čovjeku, ali je to samo na papiru i u kojekakvim programskim dokumentima.

I u ovoj oblasti poltron polazi od činjenice da mu lokalizam i nacionalizam mogu poslužiti kao paravan za ostvarivanje ličnih ciljeva, posebno u sticanju primata u izdavaštvu i drugim oblastima kulture. Tako se postepeno takve osobe utapaju u nacionalističke vode, da bi na taj način izbjegle potrebne kriterije vrednovanja na intelektualnom tržištu. Kad bi se nacionalni kriterij kombinovao s kriterijumom sposobnosti takve ličnosti ne bi nikada bile izabrane na važne funkcije. Takve osobe se služe nacionalnim identitetom, okupljaju se i druže s „jačim" istomišljenicima izbjegavajući bilo kakve kritike i rasprave na stručnom planu. U analizi kulturnih i drugih fenomena poltroni brzo napuštaju princip svestranosti, svestranog izučavanja određenog problema, jer sve posmatra kroz nacionalnu prizmu. To ga, naravno neminovno odvodi u jednostranost, a rijetko i do apsurda. Nevolja je u tome što ne osjeća da je zalutao i što misli da je na pravom putu da otkrije i objasni ono što prije njega niko nije uspio. Otuda kod njega i lažno uvjerenje da je tim svojim „istraživanjem" zadužio naciju i da zaslužuje epitet nacionalnog heroja. Dešava se da njegova „naučna otkrića" istomišljenik iz njegove političke garniture ocijeni kao genijalna, što ga samo dalje vodi u apsurde i zablude.[32] Poltronova kritika je najčešće neargumentovana, a time i bezvrijedna, neubojita, naručena, on se zbog svoje nesposobnosti ne upušta sa stvaraocem djela u dijalog, već najčešće ide na političku diskvalifikaciju. Iz prošlosti su brojni primjeri za to. Poltron je pun hvale o svom nacionalnom doprinosu u kulturi bez mje-

32) Ibidem, str. 78.

re i ukusa, što odgovara primitivnom mentalitetu. Poltron se predstavlja kao istinski pregalac u kulturi i sam sebe predlaže za priznanje ili to čini preko svojih poltrončića lobiranjem kod javnog mnjenja. Poltron kulturu prezentuje kao nešto uzvišeno u odnosu na proizvodni rad, predstavljajući tako sebe kao uzvišenu i nadarenu ličnost, ističući da svako to ne može raditi. On nastoji da ga spoljašnji svijet zapazi kao kulturno uglađenog čovjeka, čovjeka koji ima širi smisao za umjetnost i kulturu. On posjećuje kulturne manifestacije, slikarske izložbe, večeri poezije i sve druge segmente kulture, kako bi ga zapazila sredstva informisanja, iako se u te oblasti malo ili nimalo ne razumije. Sve je to odraz primitivnog mentaliteta poltrona.

Primitivni mentalitet poltrona dolazi do izražaja u uređenju stana. Njegov stan ćete lako prepoznati po pretrpanosti pokućstva i drugih predmeta kojima su se služili naši preci, a koji sada njemu služe kao ukrasi, kao pokazatelji njegovog smisla za modni talas koji potencira starine, starinski namještaj, starinsko pokućstvo. Kod njega se u stvari probudio primitivni mentalitet, da prikuplja sve i svašta. Ako se nađete u njegovom stanu pomislićete da se nalazite u nekom loše aranžiranom etnografskom muzeju s bezvrijednim eksponatima. Poltron živi u lažnom uvjerenju da je prilikom uređenja stana izbjegao zamke novog potrošačkog i pomodarskog mentaliteta, bez slućenja da je upao u zamku primitivnog mentaliteta.[33)]

Kako vidimo nema sfere društvenog života u kojoj se ne susrećemo s pojavom poltronizma i identifikacijom poltrona. Možda je u državnim organima, javnim ustanovama i jedinicama lokalne samouprave poltronizam i najizraženiji. Tome je svakako doprinijela zakonska legislativa u tim oblastima i velika ovlašćenja data funkcionerima koji rukovode tim organima. Mnogi radnici u tim organima, imajući u vidu takva ovlašćenja, a bojeći se da ne ostanu bez posla prinuđeni su da poltroniraju i „uvlače“ se rukovodnim radnicima, mada to često i pretjerano čine. U tim organima i organizacijama postoji hijerarhijsko napredovanje koje umnogome zavisi od rukovodilaca tih organa, što takođe podstiče pojavu poltronizma. Poltronizam nije samo pojava prisutna kod radnika u tim organima, već i kod starješina organa, počev od nižih ka višim. Kod njih je ta pojava čak i izraženija. Mnogi autori koji su se bavili proučavanjem pojave poltronizma smatraju da je u ovoj sferi društvenog života „proizvodnja“ poltrona najviše zastupljena. Mnogi, nažalost u državnim organima i organizacijama javno ističu da bez podrške rukovodiocu, podilaženja i poltronisanja nema napretka. Kao dokaz toj činjenici može poslužiti i jedno moje zapažanje, prateći pojavu poltronizma u državnim organima, a koju sam ja nazvao „smijanje na silu.“ Naime, najviši starješina o jednoj ne baš tako smiješnoj pojavi se nasmijao, a niži šefovi i pojedini radnici (poltrončići) su

33) Ibidem

se počeli vidljivo smijati na silu, što je izazvalo smijeh i kod onih koji u toj pojavi ne vide ništa smiješno.

Kako je to prethodno istaknuto poltroni se nazivaju još i ulizice, uvlakači, a koriste se i pogrdni nazivi kao dupeuvlakači, kako je to prikazano i na ovoj slici.

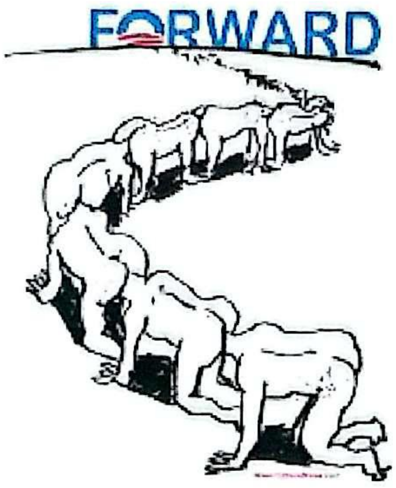

„Bolji su i za društvo korisniji iskreni, otvoreni, dostojanstveni i ponosni ljudi nego „takojevići" i poltroni", rekao je u svom eseju „Agresija podaničkog mentaliteta" N. Kecmanović.

IV CEZARIZAM I POLTRONIZAM

4.1. Pojam i fenomen cezarizma

Cezarizam je cezarov sistem vladanja, apsolutna carska vlast, despotizam koji se pravi demokratskim, apsolutna vojnička vladavina s parlamentarnim oblikom za vrijeme Drugog francuskog carstva. Riječ Cezar označava rimskog državnika, vojskovođu i diktatora (100-44 p.n.e), koji se bavio i književnim radom, poznato mu je djelo „De bello Gallico" (O Galskom ratu), u kome je dao dobre opise današnje Francuske (nekad Galije). Inače riječ cezar (cesar-car) označava apsolutnog gospodara države, monarha.[34)]

Postavlja se pitanje zašto se u ovoj knjizi obrađuju pojam i fenomen cezarizma imajući u vidu naslov knjige. Razlog je vrlo jednostavan, cezarizam je pogodno tlo za razvoj poltronizma. Cezarizam je autoritarni režim u kome formalno postoje demokratske institucije, ali je sva vlast koncentrisana u rukama pojedinaca. Pojedinac vlada uz pomoć i podršku mase, bez upotrebe fizičke sile, jer ona u tom stadiju nije ni potrebna. To je osobina koja ovaj režim razlikuje od apsolutizma, despotije i tiranije. U tom sistemu vladara najviše podržavaju niži društveni slojevi i neuki ljudi, a najveći protivnici su mu viši slojevi i intelektualci. Treba napomenuti da je podrška masa vladaru više prividna, a manjina nije u prilici da izrazi svoje mišljenje. Taj sistem inače karakteriše nasilje većine nad manjinom. Pod autoritarnim režimima smatraju se svi oni režimi u kojima se grubo krše neke od demokratskih vrijednosti. Cezaristički oblik autoritarnog režima nije dugog vijeka, najčešće prelazi u diktaturu, kada se građani osvijeste i ojača politička opozicija. Kod takvog stanja stvari autoritarni režim opoziciju najčešće blokira represivnim mjerama uz pomoć policije ili je marginalizuje uz pomoć medija. U takvim režimima postoje i navodni „disidenti" koji fingiraju kritički odnos prema vlasti da bi se stekao utisak o slobodi misli i prava na javno izražavanje.

Imajući sve to u vidu pojedini sociološki, pa i pravni teoretičari u osnovi definišu cezarizam kao demokratsko-autokratski sistem vladavine, kakav je uveo cezar, apsolutno vojničkom vladavinom sa parlamentarnim formama.

Jedan od velikih vođa Francuske revolucije, Louis de Saint Juste, tvorac je poznate izreke: „Svaka vlast korumpira", a engleski istoričar, lord Acton nadopunio je Saint Justea rekavši „Apsolutna vlast apsolutno korumpira". Te se dvije izreke nigdje bolje ne potvrđuju kao u fenomenu cezarizma, koji je važna psihosocijalna karakteristika mnogih vođa.[35)]

34) Bratoljub Klaić, Veliki riječnik stranih riječi, Zagreb, 1972, str.206.

35) htp/dijalogos.ba/indeksphp/201512/29kratomanska paranoja-grupa-moć-voda

U cezarizmu se vođa nakon pobjede njegove opcije počinje ponašati sve više kao despot, apsolutista, što je vidljivo, pa i onda kada to pokušava prikriti. Vođa je onaj član grupe koji ima najviše moći, najviše uticaja na grupnu odluku. Poznati psiholog N. Rot ističe tri bitne odlike vođe u grupi i to: 1. poseban položaj u strukturi grupe, dominantan položaj koji omogućava veću ili manju moć i uticaj; 2.Izraziti uticaj na članove grupe i grupu u cjelini, i to takav uticaj koji je od važnosti za održavanje grupe i ostvarivanje ciljeva grupe; 3. Obavljanje aktivnosti rukovođenja i ostvarivanja uloge koja se vezuje uz položaj vođe. N. Rot definiše vođu kao osobu koja ima izrazit uticaj na ponašanje članova grupe od važnosti za održavanje grupe i za ostvarivanje njenih ciljeva.[36)] Poltrončići, „mali cezari", „cezaroidi" podilaze vođi, prihvataju sve njegovo, veličaju ga, hvale i sl. Vođa ima moć. Šta je u stvari moć? U psihologiji, pa i sociologiji, moć se definiše kao mogućnost uticaja nekog člana na odluke grupe. A grupa se u socijalnoj psihologiji definiše kao skupina ljudi koji imaju zajednički cilj i sljedeće konstitutivne elemente: uočljivost (da se može uvijek identifikovati), recipročnost odnosa (zadovoljavanje socijalnih potreba i besprijekorno funkcionisanje grupe kao organske cjeline), strukturiranost (grupa mora imati preglednu hijerarhiju socijalnih uloga preko kojih članovi, u saglasnosti sa grupno uvaženim standardima vrednovanja i sa grupno prihvaćenim normama ponašanja, učestvuju u njenom radu), istovjetnost socijalnih vrijednosti i interesa (kao uslov za postojanje grupe) i aktivnost (koja mora biti usmjerena u naprijed određenom cilju ili ciljevima).[37)]

Poznata je izreka, ono čega je neko svjestan, to on drži pod kontrolom, ono čega neko nije svjestan to njega drži pod kontrolom (grupa, moć, vođa).

U cezarizmu, a zbog uticaja drugih pojava-poltronizma i kratomanske paranoje, cezar svoje dojučerašnje savjetnike, saborce i ljude od povjerenja počinje progoniti. Ime toj pojavi dato je u socijalnoj psihologiji po imenu Julija Cezara (102-44. p.n.e.) koji je zajedno sa Pompejem i Krasom organizovao prvi trijumvirat u starom Rimu s ciljem da se obori vlast Senata. Kras je ubrzo umro, a Cezar je počeo rat protiv Pompeja dok ga nije pobijedio. Najpoznatiji veliki cezari u istoriji su: August, Robespier, Napoleon, Hitler, Staljin. U svim slučajevima je bio karakterističan isti psihološki nastanak cezara, kratomanska paranoja i čistke. Cezarizam ne zavisi samo od društveno-istorijskih uslova, već i od nekih psiholoških osobina ličnosti, a što je vidljivo ako dublje proučimo ličnosti navedenih velikih cezara.

Mnogi teoretičari iz oblasti socijalne psihologije B. Sorokin, N. Ler Sofranić, M Zvonarević smatraju da je nastajanje cezara složen psihosocijalni proces, koji prema M. Zvonareviću prolazi kroz četiri sljedeće osnovne faze:

36) Boris Sorokin, Ivan Magdalenić, Osnove socijalne psihologije, Zagreb,1982, str.369.
37) Ibidem, str.362.

- Osjećaj mesijanstva. Budućeg cezara karakteriše u periodu borbe za vlast vjera u ispravnost vlastitih uvjerenja. To uvjerenje katkad prerasta u osjećaj mesijanstva. Ako se pojavi taj osjećaj mesijanstva, onda on magnetski privlači pristaše oko sebe, koji u njemu nalaze oslonac i inspiraciju. Budući cezar u toj se fazi prema sljedbenicima ne odnosi autokratski, naprotiv u toj fazi sluša njihove prijedloge i savjete.

- Osjećaj sveznalaštva. Nakon osvajanja vlasti počinje se događati Honores mutant mores. Kako se od vođe svakodnevno traži da donosi odluke o svemu i svačemu, i budući da se odmah nakon osvajanja vlasti oko cezara počinje okupljati sve više poltrona ili cezaroida, niko mu ne osporava mudrost ocjena i odluka, te se u vođi i nesvjesno javlja narcizam i osjećaj sveznalaštva: "Za sve ja moram biti najmeritorniji". Istovremeno, s osjećajem sveznalaštva, javlja se i sve veći osjećaj prezira prema ostalim ljudima, pa i iz najuže sredine, jer oni, eto, za sve moraju pitati njega.

- Osjećaj nezamjenjivosti. Budući da stalno vidi kako se bez njega ništa ne može, vođa i nesvjesno počinje vjerovati kako je nezamjenjiv. U tome ga podupiru podrepaši i poltroni, pa tako raste mit o njegovoj nezamjenjivosti. A to još više povećava njegov prezir prema drugima "inferiornim" i "ograničenim" ljudima oko njega.

- Osjećaj nepogrešivosti. Budući da ga se više niko ne usudi kritikovati ili demantovati, a poltroni mu neprestano sa svih strana "kade" kako je "premudar", u njemu se javlja i osjećaj nepogrešivosti. S pojavom osjećaja nepogrešivosti psihološki je razvoj cezara završen i tada se u punoj mjeri počinju pojavljivati posljedice autokratskog cezarizma.

Budući da se osjeća sveznanim, nezamjenljivim i nepogrešivim – u što ga poltroni iz okoline neprestano uvjeravaju – cezar počinje gledati na sve koji se s njime ne slažu drugim očima. Takvi se pojedinci ne protive ili ne slažu više s njime, oni se zapravo protive "istini" i "pravdi", čiji je on nepogrešivi tumač. Takvi su oponenti opasni za zajednicu, pa i za njih same, te ih treba ušutkati – milom ili silom.

Osjećaj nepogrešivosti već je prvi simptom paranoidne mentalne konstitucije koju nazivamo kratomanska paranoja (grč. krateo = vladam), koja muči sve one koje vlast korumpira. Tu vrstu paranoje prate i odgovarajuće paranoidne ideje, ideje proganjanja, koje u svijesti cezara izgledaju otprilike ovako: "Ja sam sveznajući, nezamjenjiv i nepogrešiv; zbog toga me mnogi mrze, a najviše moji bliski saradnici koji mi zavide i zato bi mi htjeli oponirati; stoga, bez obzira na njihove zasluge, oni sada ugrožavaju ne samo mene već i "svetu stvar" i zato ih moram ukloniti".

U takvom psihološkom trenutku začinje se u glavi cezara ideja o načinu progona tih izdajnika. Budući da je cezar ipak samo krhki čovjek, takvi vla-

stiti postupci uznemiruju njegovu ljudsku savjest – zato on mora u sebi stvarati racionalizacije kojima će umiriti savjest: "Oni koji se sa mnom ne slažu su izdajice, proklete Jude, oni su protiv istine i napretka, i stoga je u samom interesu tih heretika da budu uništeni".[38)]

Uklanjanje saradnika odvija se, prema M. Zvonareviću, na nekoliko načina:

Ignorisanje je najblaži oblik likvidacije. Pristalice se "ubijaju šutnjom". Dojučerašnjoj istaknutoj ličnosti prestaje se davati bilo kakav važan zadatak. Njihova se imena izbacuju iz bilo kakvih spomena zasluga i nastoji ih se učiniti što anonimnijima.

Ostracizam je davanje nekog posla ili zaduženja izvan granica svoga "ceżarstva" – tako da osoba više nema nikakvu socijalnu moć, ali je se ne nastoji sasvim politički likvidirati.

Difamacija je postupak blaćenja te osobe putem iznošenja poluistina i laži o njoj koje se prikazuju u najgorem svjetlu. Likvidacija je zadiranje i u fizički integritet ličnosti. Prekršajnom prijavom nastoji se osoba lišiti slobode ili učiniti je da ostane bez posla.

Uklanjajući tako neposlušne saradnike, cezar vlada okružen klanjanjem poltrona, koji se bore za mrvice vlasti koje padaju s trpeze velikog cezara. Tako smo došli i do pojma "malih cezara", odnosno "cezaroida" ili "poltrona".[39)]

4.2. Cezarizam i poltronizam

Iz pretghodno navedenog može se zaključiti da nema cezara bez poltrona, niti poltrona bez cezara. U demokratskoj sredini normalni građani gnušaju se poltrona, te oni mogu uspijevati samo u autokratskoj sredini. Poltronizam je dakle, neizbježno drugi pol cezarizma. Cezarizam i poltronizam su samo različite strane iste medalje autokratske vlasti. Doduše, ne moraju svi u cezarovoj okolini biti poltroni, ali oni koji to nisu, ubrzo će milom ili silom tu okolinu napustiti. Vlast ne korumpira samo one koji su na vrhu i koji je uživaju iz "velikih zdjela"; ona korumpira i one koji su daleko od vrha i koji je uživaju samo "kašičicama".[40)]

Identifikacija s cezarom jedan je od izvora poltronstva. Nekom čovjeku nije često ni samom jasno da je postao poltron, a još mu je manje jasno na koji način i kad se to zbilo. Identifikujući se sa cezarom, pojedinac povećava osjećaj vlastite vrijednosti. Zbog toga sljedbenik vođe koji je izvojevao

38) Mladen Zvonarević, Socijalna psihologija, Zagreb, 1978.

39) Ibidem

40) htp:/dialog os.ba/indeksphp2015/12/29 kratomanska paranoja-grupa,moć, voda.

pobjedu "naše stvari" u nekoj bici, počinje ličnost cezara da identifikuje sa samom "našom stvari". Jednosmjerna odgovornost takođe je činilac nastanka cezaroida. Piramida vlasti je hijerarhijski konstituisana, pa svaki mali cezar odgovara samo cezaru iznad njega, a nema nikakve odgovornosti prema onima ispod njega.[41)]

Poltron ili mali cezar prije svega ne misle svojom glavom. Takvo mišljenje nije preporučljivo ni u kojem cezarstvu. Osnovno je pravilo hvaliti ono što cezar hvali i kuditi ono što cezar kudi. Zbog toga, ako cezar kaže danas jedno sutra drugo, to treba bez pogovora prihvatiti, pa i onda kad to znači "skakanje samom sebi u usta". Ovdje treba spomenuti pojavu tzv. socijalnog biciklizma: mali se cezar sagiba pred onim koji je na vlasti iznad njega, a nemilosrdno gazi one ispod njega. Na podređenima tako kompenzira pritajenu nesvjesnu mržnju prema svome nadređenom: za sve uvrede i poniženja koja trpi od poltrona iznad sebe, gnječi one ispod sebe. Sistem napredovanja takođe je zasićen poltrogenim faktorima.[42)]

Da li ima lijeka za suzbijanje cezarizma i poltronizma je svakako pitanje na koje se u ovoj knjizi mora dati odgovor, a što će šire biti obrazloženo u osmom poglavlju .

41) Ibidem
42) Ibidem

V PSIHOLOŠKO MANIFESTOVANJE POLTRONIZMA (PSIHOLOŠKI PROFIL POLTRONA)

Već je istaknuto da poltronizam nije urođena, već stečena pojava, što nas usmjerava u pravcu da ovu negativnu društvenu pojavu više sociološki posmatramo. Međutim, za spoljašnje i unutrašnje (psihološko) manifestovanje poltrona, kao i nekih drugih njegovih psihičkih osobina, neophodno je polaziti od psihologije ličnosti, socijalne psihologije, psihologije međuljudskih odnosa i drugih grana psihologije. Ovo poglavlje počinje reklamom istaknutom na jednom deterdžentu za pranje veša:

" Sve pere osim obraza"

Da bi se analizirao psihološki profil poltrona, potrebno je analizirati njegov strukturalni sastav (karakter, moral, te pozitivne i negativne kvalitete čovjeka uopšte, oslanjajući se prije svega na psihologiju ličnosti. Međutim, u proučavanju ljudi i njihovog ponašanja u međuzavisnosti s njihovom ljudskom okolinom, svih oblika međuljudskih odnosa, te ponašanja grupe kao cjeline, pa i poltrona kao ličnosti u sklopu tih proučavanja, neophodno je polaziti od socijalne psihologije, kao nauke.

5.1. Teorije ličnosti kojima su najbliži poltroni

U psihologiji ličnosti dato je više teorija ličnosti: (Frojdova, Olportova, Adlerova ili socijalna teorija ličnosti sa svim svojim pozitivnim i negativnim osobinama), ali nigdje nije navedeno u koju bi se teoriju mogli smjestiti poltroni. Nigdje se posebno oni ni ne pominju, ali je očigledno da se mogu smjestiti u negativne kvalitete čovjeka, (ličnosti) bez samopuzdanja, hrabrosti, karaktera, morala, a mogu se podvesti i pod patološke lažove, koji se u psihologiji ličnosti posebno obrađuju.

Tako npr. D. Vukadinović u svom članku "Poltroni do posljednjeg daha", ističe, nakon višegodišnje opservacije mogu da nađem samo jednu zajedničku osobinu za sve poltrone koje znam – patološki lažu. Po svemu drugom su raznovrsni, različitog društvenog i ekonomskog statusa, godina, obrazovanja, seksualne orijentacije. Isti su samo prema tome što lažu i prema spremnosti da štiteći svoj najsitniji, najbanalniji interes, ugroze opšti napredak. U suštini oni nikad i ne razmišljaju o kategoriji opšteg dobra i upravo su oni kroz vrijeme uništili taj mit. Dok je njih, kolektivno blagostanje je nedostižno. U njihov

psihološki profil može da se upiše i to da ne mogu da podnesu tuđi prosperitet, naročito ako je zaslužen i zasnovan na pravom talentu, znanju ili karakternim vrijednostima. Te ulizice i špije, kad nemaju šta – izmisle podvale. To rade ponekad i bez ikakvog povoda i koristi. Čisto da budu u kondiciji kad im te vještine ponovo zatrebaju. Kad se samo sjetim jedne dodvoričke ruke, koja je sa jednakom lakoćom dočekivala svakog novog pretpostavljenog, a nije ih bilo baš malo. Vještina kojom je ta ruka otvarala vrata svakom dolazećem, a zalupila ih za svakim odlazećim šefom bila je fascinantna. Isti komični scenario svaki put. Ni sad ne znam razloge i duboke komplekse koje tjeraju čovjeka na takvo ponašanje. Pozicija do koje je došla ta osoba nije visoka, a skoro da je imala kapaciteta da do nje dođe i regularnim putem. Kada bih pisala roman iskoristila bih još jedan poltronski lik. Mislim da je taj karakter građen od rođenja. Jednostavno se išlo linijom manjeg otpora, pa je najbezbjedniji odgovor u svakoj situaciji, konfliktnoj i mirnodopskoj, bio u "pravu si". Zbog toga „u pravu si" stvari se nikada nisu kretale na bolje ni za koga, osim za osobu koja je to izgovarala. Dodvorice, što je najgore, razvijaju dodvoričku kulturu, pa i određenu vrstu strahopoštovanja. Svi govore – pusti ih, vidiš da im se ne može ništa. I ne može, jer nemaju ni obras ni savjesti.[43)]

Vratimo se sada socijalnoj (Adlerovoj i Fromovoj)[44)] teoriji ličnosti, koje ne zanemaruje sredinu (okolinu) kao faktor formiranja ličnosti, važnog za pojavu poltrona. Cilj u ovoj knjizi nije da obrađuje sve psihološke teorije ličnosti koje sa psihološkog stanovišta zaslužuju pažnju, već da na bazi psihološke nauke i poznatih saznanja do kojih je ova nauka došla da psihološki profil poltrona. Nigdje to eksplicitno u psihologiji nije dato, ali proučavajući osobine ličnosti, karakter ličnosti, moral, pripadnost grupi i uopšte psihologiju međuljudskih odnosa, može se odrediti psihološki profil poltrona.

Primat u psihološkom određenju poltrona treba dati socijalnoj teoriji ličnosti (Alderovoj i Fromovoj) koje posebno ističu ulogu društvenih uslova u kojima pojedinac živi. Osim psiholoških, mnoga sociološka i antropološka istraživanja pokazuju da socijalni faktori imaju veoma važnu ulogu u formiranju ličnosti, pa i ličnosti poltrona.

Osnovna težnja čovjeka po Adleru je težnja za superiornošću. U prvom periodu svog učenja Adler nije govorio o težnji za superiornošću nego o volji za moći. On je inače korigovao svoju terminologiju, a donekle i svoja shvatanja, ističući da težnja za superiornošću ne znači samo želju za isticanjem, za vođstvom, za višim, superiornim položajem, kao što bi se to moglo shvatiti

43) Dušanka Vukadinović, Magazin, 03.01.2017.

44) Alfred Adler (1870-1937) Rođen je u Beču i kao ljekar opšte prakse posvetio se se psihijatriji i psihologiji. Erich From (1900-1980), njemačko-američki psiholog, autor je više značajnih djela iz oblasti psihologije.

iz samog termina, već prije svega predstavlja težnju za usavršavanjem, težnju pojedinca da se razvije, da se podigne i da izrazi svoje sposobnosti. Ciljevi koji mogu zadovoljiti ovu težnju uvijek su socijalni u pogledu svog karaktera, jer je čovjek po prirodi socijalno biće, biće sa izraženim socijalnim interesom. Taj socijalni interes je urođen, a ne stečen. On predstavlja glavnu pokretačku snagu čovjeka.[45)]

Adlerovo učenje, iako ima izvjesnih nedostataka, fokusirano je na čovjeka kao socijalno biće, biće koje se svjesno bori za svoju sudbinu. Ne mogu se zanemariti ni Adlerova gledišta (učenja) o superiornosti, socijalnom interesu, stilu života, stvaralačkom ja, a mnogo toga možemo uočiti i u ličnosti poltrona.

Fromova teorija ličnosti pristupa problemu ličnosti sa šireg aspekta, uzimajući u obzir pored psiholoških i sociološke i filozofsko-etičke momente.

Fromova teorija ličnosti govori o osjećaju usamljenosti, nesigurnosti, te straha, navodeći dva izlaza: podvrgavanje nekom autoritetu (što je klasična odlika poltrona) i potpuno konformiranje zahtjevima društva koje podržava takav autoritet ili ujedinjavanje s drugim ljudima u duhu ljubavi, ravnopravnosti i bratstva. Prvi put vodi prihvatanju diktatorskih sistema i usvajanju fašističkih ideologija. To pruža čovjeku izvjesnu vezanost i umanjuje osjećanje usamljenosti, ali oduzima potpunu slobodu. Drugi put je taj koji predstavlja rješenje i koji odgovara čovjeku, jer mu omogućava da ostvari društvo koje je u skladu s ljudskom prirodom i ljudskim potrebama.[46)]

From se fokusira u svojim naučnim radovima na ljudske potrebe, ističući da takvih potreba ima pet: 1) potreba za vezanošću, 2) stvaralaštvom i stvaranjem, 3) potreba da ima svoj identitet, 4) da čovjek nađe svoje mjesto i ulogu u svijetu i 5) potreba da čovjek ima osnovnu orjentaciju, jedan stalni način opažanja, razumijevanja i određen pogled na svijet. Sve te potrebe nisu stečene u toku individualnog života čovjeka, već su formirane u toku ljudske evolucije, a koje čovjek naslijeđem prima.

Nijedan društveni sistem nije omogućavao čovjeku da zadovlji sve svoje specifične potrebe. Svaki od do sada postojećih društvenih sistema postavljao je pojedincu različite zahtjeve. Mnogi od njih bili su u suprotnosti s njegovom prirodom i njegovim specifičnim ljudskim potrebama. U težnji da ih se na neki način zadovolji, čovjek je morao da sklapa kompromise. Svaka ličnost predstavlja kompromis između specifičnih ljudskih potreba, s jedne strane i zahtjeva društva koje su u suprotnosti s tim potrebama i koji ga otuđuju od njegove ljudske prirode, s druge strane.[47)]

45) Nikola Rot, Psihologija ličnosti, Beograd, 1973. str.25.
46) Ibidem, str.28.
47) Ibidem, str.29.

5.2. Karakterne osobine poltrona

Na ovoj postavci počinje Fromova osnovna koncepcija ličnosti, a suštinu ličnosti čini karakter. Kad se proučava psihološki profil poltrona, onda se ne može zaobići sagledavanje njegovih karakternih osobina.
Govoreći o karakteru ličnosti From ističe sljedeće:

Karakter se formira putem prilagođavanja uslovima života u određenom društvu. Mogu se razlikovati dva dijela karaktera: individualni, koji se sastoji od osobina prema kojima se međusobno razlikuju ljudi koji pripadaju istoj kulturi i socijalni karakter, koji čini jezgro karaktera i koji se sastoji od osobina zajedničkih većini pripadnika jednog društva. Funkcija socijalnog karaktera je da obezbijedi da članovi društva postupaju tako da to pomaže održavanju datog društvenog sistema, da bi se društvo održalo. Ličnost možemo razumjeti samo onda ako poznajemo određeni društveni sistem. Svaki od društvenih sistema postavlja specifične zahtjeve, ističe određene vrijednosti i norme i formira određeni tip ličnosti. (Dakle sredina mnogo utiče na profilisanje poltrona). Kad god se društvo mijenja to ima krupne posljedice i na ličnost. Čovjek je prisiljen da traži nove kompromise i nova rješenja. Međutim, ta rješenja su uvijek nepotpuna i izvor su destruktivnosti, agresivnosti i antisocijalnih postupaka ljudi.[48)]

Iako čovjek stvara društvo da bi u njemu zadovoljio svoje potrebe, ni jedno društvo mu do sada to nije omogućilo. Postoji, međutim, mogućnost, naglašava From da se ipak stvori društveni sistem koji će moći zadovoljiti specifične ljudske potrebe, društveni sistem u kome će ljudi živjeti u međusobnoj ljubavi, bratstvu i solidarnosti. Takvo društvo prema Fromu će biti zdravo društvo, za razliku od svih dosadašnjih sistema koji su bila nezdrava društva. Bila je to isuviše optimistično shvatanje Froma, iz kog je vidljivo da se on u svojim radovima ne bavi samo psihološkom teorijom ličnosti, već daje i jedno filozofsko-sociološko tumačenje čovjeka. Pojedini teoretičari iz domena psihologije kritikovali su Froma što je dao prenaglašenu ulogu moralnim faktorima, a zanemario značaj proizvodnih snaga i odnosa, te nije odgovorio na pitanje zašto već nije stvoren društveni sistem koji bi omogućio pun razvoj ljudske ličnosti.

Međutim, velika je prednost socijalnih teorija ličnosti što nadopunjuju Frojdovo psihoanalitičko učenje ukazuje na značaj socijalnih determinanti ličnosti, te stvara vjerniju sliku o čovjeku, nego druge teorije ličnosti. Prethodno je istaknuto zašto su baš izdvojene Adlerova i Fromova teorija ličnosti, bez kojih se ne bi mogli objasniti psihološko manifestovanje i profil poltrona.

Kad se pomenu riječi poltronizam i poltron odmah se pomisli na karakter poltrona, jer poltroni su ljudi sa slabim ili nikakvim (lošim) karakterom.

48) Ibidem, str.29. i 30.

U psihološkoj literaturi, u većini se pod terminom karakter označavaju najbitnije osobine pojedinca, a koje daju pečat cjelokupnom njegovom ponašanju. Često se pojmovi "ličnost" i "karakter" pokušavaju u psihologiji izjednačiti, mada je pojam "ličnost" širi, jer obuhvata sve osobine pojedinca, dok je pojam "karakter", uži pojam i obuhvata najkarakterističnije osobine pojedinca.

Često se izrazom karakter označavaju voljne ili konativne (motivacione) osobine čovjeka, pa se kao o osobinama karaktera govori o upornosti, odlučnosti, dosljednosti u ponašanju, incijativnosti i sličnim osobinama. Najzad, veoma često se pod karakternim osobinama podrazumijevaju osobine koje pokazuju ponašanje pojedinca, s obzirom na moralne principe i moralna shvatanja, pa se kao o karakternim osobinama govori o poštenju, sebičnosti, nesebičnosti, skromnosti, savjesnosti i sl. Karakternim osobinama se, dakle, označavaju osobine kojima se izražava pridržavanje ili nepridržavanje određenih normi koje vladaju u određenom društvu.[49)]

Pojedini američki naučnici iz oblasti psihologije, upravo zbog toga što se izrazom "karakter" označava moralna strana ličnosti, smatraju da taj termin ne treba uopšte upotrebljavati u psihologiji, jer nije stvar psihologije da ocjenjuje da li je neko moralan ili nije. Tim pitanjima treba da se bave sociologija, politika, etika, a u psihologiji taj izraz se koristi samo da bi se označile voljne osobine čovjeka. To je jedna od nepobitnih činjenica koja ukazuju i da je pitanje poltronizma više sociološko, političko i etičko, a manje psihološko.

Međutim, trebalo bi napomenuti da je veoma teško odvojiti jedan od drugog, voljni i etički momenat. Uostalom i oni autori koji odbacuju upotrebu termina "karakter" u psihologiji, jer se njime ocjenjuje moralna strana ličnosti, govore o socijalnim stavovima, o socijalnim motivima i socijalnim interesima pojedinaca, a ovi termini se takođe odnose na moralnu stranu ličnosti.[50)]

Pod karakternim osobinama, prije svega podrazumijevaju se one koje se manifestuju baš u vezi sa etničkim principima koji važe za određeno društvo, osobine koje to društvo ocjenjuje kao pravilno ili nepravilno, društveno korisno ili nekorisno, moralno ili nemoralno. Ponašanje poltrona uvijek sagledavamo na način ocjene njegovih karakternih osobina: kukavica, ulizica, izdajnik, sebičan, egoista ...i etičkih principa: nemoralan, nepošten, lažov... Mnoga negativna karakterna svojstva karakterišu poltrona i poltronizam kao negativnu društvenu pojavu.

Često se u psihološkim, sociološkim, etičkim, političkim i drugim društvenim naukama govori o dobrom i lošem karakteru i čvrstom i slabom ka-

49) Ibidem, str. 62.
50) Ibidem, str. 63.

rakteru. Često se u ocjeni ličnosti, poltrona u našim sredinama kaže: ima loš ili slab karakter.

JA IMAM ČVRST KARAKTER

Poznati psiholog ličnosti N. Rot, smatra da dobar karakter ima čovjek koji se odlikuje moralnim osobinama, a loš karakter čovjek koji ne posjeduje takve moralne osobine. Čvrst karakter bi imao onaj koji pored moralnih osobina posjeduje i energičnost i upornost u ponašanju, a slab karakter onaj čovjek koji, doduše posjeduje moralne osobine, ali nema odlučnosti da ih primijeni. S obzirom na to da se karakternim osobinama izražava sadržaj ponašanja čovjeka i ističu ciljevi kojima on teži, karakterne osobine moguće je ubrajati, kao što to neki autori i čine, među dinamičke ili motivacione osobine ličnosti.[51)] Sama riječ karakter potiče od grčke riječi, charakter što u prevodu znači skup svih atributa i osobina jedne ličnosti (osobe) kao što su: integritet, hrabrost, moralnost, iskrenost...[52)] Karakter je možda ono najznačajnije što možemo posjedovati u životu, jer nas on određuje kao osobe (individue). Ojačati karakter znači oblikovati samog sebe u produktivnu osobu, u čovjeka zadovoljnog samim sobom, čovjeka koji ima psihičku snagu i stabilnost. Dakle, postoji mogućnost bijega iz poltronizma, jačanjem karaktera. O toj pojavi govorili su mnogi psiholozi. Polazeći od toga, npr. D. Zarić u časopisu Zdravlje i liječenje daje upute kako ojačati svoj karakter, odnosno recept kako pobjeći od osobe poltrona u normalnu osobu, a cilj ove knjige je da čitaocu i to pruži. Pri tom D. Zarić ističe:

- Naučite šta čini jak karakter – Snaga karaktera zapravo predstavlja posjedovanje kvaliteta koji će vam pomoći da držite kontrolu nad svojim instinktima i nagonima, da vladate sami sobom i da odolite bezbrojnim iskušenjima sa

51) Ibidem, str.64.
52) Bratoljub Klaić, Veliki riječnik stranih riječi, Zagreb, 1972. str.623.

kojima se svakodnevno suočavate. Takođe, jak karakter predstavlja slobodu od svih predrasuda i osobu koja ispoljava toleranciju, ljubav i poštovanje prema drugima.

- Shvatite zašto vam je jak karakter potreban i značajan u životu. Jak karakter vam omogućava da ispoljite svoju volju slobodno i sprečava vas da se pomirite s neuspjehom, dakle pomaže vam da ispunjavate svoje životne ciljeve. Pomaže vam da preispitate svoje neuspjehe i borite se protiv njih, umjesto da se samo žalite na lošu sudbinu. Daje vam hrabrosti da priznate svoje greške i slabosti. Daje vam hrabrosti da se suočite sa svim problemima u životu i da pređete sve prepreke na putu.

Saosjećajte – Saosjećanjem sa drugim ljudima, naročito sa slabijim od sebe, znatno ćete ojačati karakter. Saosećanje se razlikuje od simpatisanja, jer ova emocija od vas zahtijeva da reagujete, ako je potrebno i pomognete nekoj osobi u nevolji (dok je simpatisanje samo pasivna emocija – gledanje, slušanje, mimika).

Potražite istinu – Uvijek dajte prednost zdravom razumu u odnosu na čiste emocije. Osoba jakog karaktera će uvijek preispitati sve činjenice koristeći glavu, umjesto da donosi predrasude na osnovu emocija svoga srca. Sva pitanja i probleme rješavajte razumom, umjesto da se uplićete u emotivni haos.

Nemojte biti ni pesimista, ni optimista, već vođa – Pesimista se žali na vjetar, optimista očekuje da vjetar iz suprotnog pravca stabiliše situaciju, dok vođa preuzima akciju u svoje ruke i prilagođava jedra tako da je plovidba moguća kakvo god da je vrijeme.

Čuvajte se iracionalnih pobuda – Aristotel je tvrdio da postoji sedam ljudskih strasti: ljubav i mržnja, želja i strah, sreća i tuga, i na kraju bijes. Iako ponekad mogu biti korisne, ove strasti često umiju da prevladaju naš intelekt i da nas natjeraju da činimo loše stvari: da se prejedamo hranom, da se iracionalno plašimo nečega (da imamo fobije), da postanemo obuzeti tugom ili bijsom. Odgovor na ovo je da uvijek treba razmišljati unapijred, vježbati dobre navike, kako bi se oslobodili i kako ne bi postali robovi svojih strasti. Vježbajte samokontrolu, to će vas ojačati.

Budite zadovoljni – Cijenite vrijednosti koje imate. Zamišljanje kako je trava zelenija negdje drugdje je recept za dugoročnu životnu nesreću i nezadovoljstvo. Umjesto da posmatrate i analizirate tuđe živote, fokusirajte se na svoj i pronađite ono što je dobro u njemu.

Budite hrabri – Prihvatite i poneki rizik. Ako uporno izbjegavate bitku, morate zaboraviti i na pobjedu i radost koja je prati. Nemojte biti kukavica, ni povučeni, ne izbjegavajte svoje obaveze, već budite hrabri i priložite svoj doprinos razvoju čovečanstva.

Odbacite spoljne sugestije, koje su u suprotnosti s vašim stavovima i karakterom – Svaka individua ima svoje lične prioritete u životu, bilo da su oni postavljeni svjesno ili nesvjesno. Nemojte nametati svoju volju drugima, ali nemojte ni drugima dozvoliti da vama nameću svoju volju. Budite svjesni da će različiti ljudi uvijek imati različite sugestije i da ne možete udovoljiti svakome. Pronađite pravi put i idite njime, nemojte skretati ni lijevo, ni desno.

Naučite da činite dobro i da izbjegavate zlo – Potražite svoj mir i istrajte u njemu. Nemojte postizati svoje ciljeve tako što ćete drugima činiti zlo, već se usmjerite na plemenite i istinski vrijedne ciljeve kojima ćete unaprijediti i sebe i društvo uopšte. Ako u svemu tražite i vidite samo lični interes, dolazićete u sukobe i konflikte s drugima, i na kraju ćete neizbježno pasti. Ako tražite i postižete uzajamno dobro, svi oko vas će imati benefite od toga, a i vi ćete postići svoje lične ciljeve, ali na mnogo zdraviji i kvalitetniji način.

Naučite da vladate svojim osjećanjima – Ne dozvolite da vam ništa, osim zdravog razuma, diktira vaše odluke u svakodnevnom ponašanju. Ovo je veoma teško, ali vremenom to možete postići i savladati. Naučite da ne popuštate dubokim emocijama, suzbijte njihovu manifestaciju i ovladajte njima, tako što ćete se osloniti na zdravorazumsko rasuđivanje.

Budite uvijek smireni – Smirenost je stanje koje vam pomaže da uvijek sagledate situaciju na pravi način. Smirenost i kontemplacija53) vode ka idejama, a ideje ka mogućnostima, i na kraju mogućnosti vode ka uspjehu. Zato bez smirenosti nema jakog karaktera.

Umjesto na negativne, mislite na pozitivne stvari u životu –Poznato je da mnogi ljudi jakog karaktera mogu savladati i psihičku i fizičku bol snagom svoje volje.

Suprotstavite se fatalizmu54) – Svaki čovjek kao individua je sam odgovoran za svoj život i svoju sudbinu. Prihvatanje fatalizma označava vjerovanje da je sudbina predodređena i to loše utiče na snaguvašeg karaktera, djeluje obeshrabrujuće. Ako tako razmišljate nikada nećete preuzeti inicijativu da poboljšate svoj život i sebe kao osobu. Sudbina je i gluva i slijepa, neće nas ni čuti, ni nagraditi. Umjesto toga, uzmite svoj život u svoje ruke i oblikujte ga sami onako kako želite.

Imajte strpljenja – Raditi na sebi nije nimalo lako. Nemojte odustati poslije prvog neuspjeha, imajte strpljenja i budite uporni. Strpljenje i upornost su glavne odlike jakog karaktera.

53) htps: /velikirečnik.com/ Misaoni proces koji nema potrebu za praktičnom realizacijom.. (Razmišljanje, posmatranje)

54) htps:/prezi.com/ Fatalizam je vjerovanje u nepromjenljivost onoga što je sudbina čovjeka.

Savladajte svoje strahove – Strahovi i sujevjerja su najveći neprijatelji uspjeha. Sa strahom se morate suočiti, pogledati ga u oči. Samo ako ga savladate bićete u mogućnosti da razmišljate i radite kao pobjednik.

Budite iskreni u svemu što radite i u svakom aspektu svog života – Kada ste neiskreni, neiskreni ste prije svega prema samome sebi, a to je atak na vaš karakter.

Na kraju, trudite se uvijek da se istaknete i uvijek dajte sve od sebe – Radite naporno i izbjegavajte besposlicu kao kugu. Tako ćete naučiti da cijenite svoje slobodno vrijeme na pravi način.[55)]

5.3. Tipovi ličnosti kojima su najbliži poltroni

Da bi se šire dao psihološki profil poltrona, osim navedenog, bilo bi neophodno istražiti i druga brojna psihološka stanovišta ličnosti, tipologije ličnosti, te dati odgovor, kom tipu ličnosti su poltroni najbliži, obraditi pitanje motiva, stavova, interesa, temperamenta, sposobnosti i sl, što bi zahtijevalo jedno šire istraživanje i obradu tog pitanja kao posebne tematike. Zato se u ovoj knjizi obrađuju samo neke, bitnije osobine ličnosti sa psihološkog stanovišta. Dakle, teško je u cjelini prikazati jednu ličnost, pa i ličnost poltrona, jer postoji ogroman broj aktivnosti i veliki broj osobina koje treba sagledati. Na osnovu prethodno navedenih karakternih osobina i nekih drugih osobina ličnosti, pa i ličnosti poltrona, poltroni se mogu svrstati u jednu od poznatih tipologija ličnosti, Jungovu tipologiju. C. G. Jung je bio poznati švajcarski psihijatar i psiholog, koji je isticao introvertni i ekstravertni tip.

55) Dijana Zarić. Zdravlje i liječenje, 07.03.2014. www.kokopedija.com

Prema toj tipologiji poltroni bi više pripadali ekstravertnim (otvorenijim) tipovima, mada se ne bi mogli isključivo samo tu svrstati. Oni imaju i neke osobine introvertnih tipova ličnosti, kao npr. osjetljivost na kritiku ili uzdržljivost u ispoljavanju emocija i njeno ispoljavanje prema potrebi, po ugledu vođe. Još je sam Jang zapazio da njegova tipologija ličnosti na dvije grupe nije dovoljna, zbog čega je u svojim radovima uveo i određene podgrupe svoje tipologije ličnosti, a što bi se moglo odnositi i na poltrone. I poltroni i poltrončići su identični tipovi ličnosti, oni se ugledaju jedni na druge i o ničemu nemaju svoj stav. Šta je stav u psihologiji? "Stav je trajni sistem pozitivnih ili negativnih vrednovanja, emocionalnih osjećaja i akcionih tedencija za ili protiv, a koji se odnosi na neki socijalni objekat".[56)]

Zašto poltron nema stav? On ga u duši ima, ali ne smije ga iznijeti, već čeka kakav stav će imati šef. Iz prakse su mi poznati primjeri istrčavanja poltrona u iznošenju svog stava, a nakon što vide da njihov stav nije identičan sa šefovim, oni se javljaju i javno obrazlažu da su pogriješili i da prihvataju šefov stav. To se u narodu kaže, što su pljunuli to su i polizali.

Pored karaktera i stava u strukturi ličnosti, bitnih za poltronizam, a koji su prethodno šire obrađeni, potrebno je napomenuti i neke druge osobine ličnosti: interese, vještine, motive i sposobnosti i u najkraćim crtama reći nešto i o njima.

Interesi mogu imati veliki značaj, jer djeluju kao mehanizmi poticaja i usmjeravanja aktivnosti. Snaga interesa umnogome zavisi od uspjeha interesa.

Interes povećava šanse uspjeha, a uspjeh povećava interes za određenu aktivnost. Interesi mogu biti različiti. Prema intenzitetu mogu biti: snažni i slabi, prema trajanju trajni i prolazni, a takođe se može govoriti o aktivnim i pasivnim interesima.[57)]

Postoji više oblika interesa: sistematski, socijalni (interes za ljude, radi njih samih), interes u stvarima (konkretni interes), muzički interes, umjetnički (za oblike duhovne kulture), naučni (interes za naučnjim saznanjem i otkrivanjem naučne istine), a postoje i druga područja interesovanja. Poltronizam se može svrstati u sferu konkretnog i socijalnog interesa i to mogu biti snažni poticajni interesi, jer je poltronizam proračunata aktivnost čovjeka u ostvarivanju određenih ciljeva.

Poltronizam traži i vještinu. Vještine su nova stečena sposobnost koja čovjeku omogućava lakše i uspješnije obavljanje neke radnje. One se stiču učenjem i na drugi način (imitacijom, ponavljanjem i sl) Među ljudima posto-

56) Boris Sorokin, Ivan Magdalenić, Osnove socijalne psihologije, Zagreb, 1982, str. 303.
57) Braco Kovačević, Opšta psihologija, Banja Luka , 2000. str. 123.

je individualne razlike kada su u pitanju vještine, znanja i sposobnosti. Svako nije vješt da bude poltron.

Motivi su činioci koji dovode do određene aktivnosti. Mogu biti biološki i sociološki. Biološki motivi (motivi gladi, žeđi, roditeljski mot društvenosti (tj. težnja za pripadanjem društvu), samopotvrđivanje, a koji se sastoji u težnji ličnosti da bude priznata u sredini, a posebni motivi vezani za ovaj su za: prestižom, društvenom moći, postignućem (uspjehom), samostalnošću i stvaralački motiv. Savjest kao motiv, jer savjest odlučuje koji će se motiv zadovoljiti. Postoje i drugi socijalni motivi, ali za poltronizam (poltrone) su značajni ovi, posebno motiv za prestiž i motiv za društvenu moć, kakvu ima njihov šef, a što je u krajnjem cilju i poltrona.

Zato poltron mora imati i sposobnost kao osobinu ličnosti. Sposobnost predstavlja osobine ličnosti koje postoje kao pretpostavke ili preduslovi, odnosno mogućnosti obavljanja određenih aktivnosti.[58)]

Postoji nekoliko vrsta sposobnosti čovjeka, kao što su: psihomotorne, senzorne, intelektualne i dr. Za poltronizam su od posebnog značaja intelektualne sposobnosti, jer poltroni nisu tupavci, oni imaju najmanje prosječan stepen intelegencije, jer da toga nemaju ne bi mogli biti ono što jesu. Oni posjeduju osobine rječitosti, verbalnih istupa, sposobnost razumijevanja i sl.

Poltroni su u svojim sredinama neprihvatljivi od strane poštenih ljudi i oni puno utiču na stvaranje loših međuljudskih odnosa, (kako to po karakternim osobinama koje odgovaraju poltronima), ističe R. Bojanović u svom djelu "Psihologija međuljudskih odnosa."[59)]

5.4. Ličnost određuje međuljudske odnose, međuljudski odnosi određuju ličnost

Ličnost određuje međuljudske odnose, ali i međuljudski odnosi određuju ličnost. Polazeći od Sigmunda Frojda, poznatog psihologa ličnosti, R.Bojanović ističe dva tipa ličnosti: 1) narcistički i 2) opsesivni. Narcistički tip ličnosti je usmjeren na samoodbranu, on je nezavisan, njega je lako zastrašiti, to je tip ličnosti koji teži da bude voljen, a ne da voli, on je spreman da prihvati ulogu vođe. Očito poltron ne bi mogao pripadati ovom tipu ličnosti. Drugi tip ličnosti koji R. Bojanović ističe je opsesivni tip. Takav tip ličnosti ima veću unutrašnju, nego spoljašnju zavisnost. On traži da bude voljen, ima strah od gubitka ljubavi i zato je zavisan od onih osoba koje mogu da prestanu da ga vole.[60)]

58) Ibidem, str.121.
59) Rade Bojanović, Psihologija meduljudskih odnosa, 2004. str. 62.
60) Ibidem, str. 49.

Ta osobina zavisnosti, straha i gubitka ljubavi (uopšte pozicija) svrstava poltrona blizini ovom tipu ličnosti. From je najbolje objasnio težnju čovjeka za podređivanjem drugima, što je jedna od osnovnih karakteristika poltrona. Ta težnja ima svoje korijene u nesigurnosti i osjećaju lične bezvrijednosti, zbog čega se nastoji naći neka "jaka" ličnost, u kojoj bi se obezbijedila sigurnost i pouzdanje. To je težnja za poništavanjem svoje ličnosti i bježanja od odgovornosti u okrilje jakih. Podređivanje drugima je znak nedostatka hrabrosti, da na pravi način priđemo životnim problemima, odnosno da na zaobilazan način (dodvoravanjem, ulizivanjem) obezbijedimo društveno, stručno i svako drugo napredovanje. Takve osobe u psihologiji se nazivaju sumbisivne, a poltroni su najbolji primjer takvih osoba. Sa etičkog stanovišta podređivanje drugima predstavlja podršku dominaciji, pa i nasilju. Mnogi mislioci u istoriji ljudskog društva za stanje tiranije u većoj mjeri su okrivljavali one koji se pokoravaju, nego same tirane. Prethodno je istaknuto da i međuljudski odnosi određuju ličnost. Kako? Uticaj kulturnih obrazaca u formiranju ličnosti prenose se preko interakcije mladih, sa roditeljima, nastavnicima, vršnjacima, prijateljima. U procesu interakcije stalno se razvijaju i mijenjaju i mnoge osobine ličnosti odraslih članova društva. Uticaj međuljudskih odnosa na ličnost najbolje možemo ilustrovati ispitivanjem veze atmosfere u porodici i osobina ličnosti mlađih članova porodice. Ispitivanja pokazuju da u porodicama sa represivnim odnosima roditelja prema djeci, gdje se traži apsolutna poslušnost djece, takva ponašanja često razvijaju osobine submisivnosti, zavisnosti i nedostatka inicijative.[61)] Tu bi već trebalo tražiti prve nastanke poltronizma i razvoja ličnosti kao poltrona.

U porodičnoj atmosferi gdje vladaju demokratski odnosi i gdje se dozvoljava visok stepen slobode djece, mladi često razvijaju osobine samostalnosti i inicijative.[62)]

Istraživanja mnogih psihologa, djece koja su bila prihvatljiva od strane roditelja, gdje je bio prisutan "sindrom prihvatanja i demokratičnosti" pokazala su da su takva djeca bržeg intelektualnog razvoja, emocionalno sigurnija, originalnija, manje razdražljiva i sl. U suprotnom, djeca su imala sporiji intelektualni razvoj, nedostatak originalnosti, emocionalnu nestabilnost, agresivnost, buntovništvo i svadljivost.

61) Ibidem, str. 59.

62) Ibidem

Brojni psiholozi (From, Hornaj), a naročito Saliven[63] vršili su posmatranje ličnosti u grupi, a ne kao pojedinca i došli do zaključka da odnosi u grupi imaju veliki značaj za razvoj i shvatanje ličnosti. Prema Salivenu, a koji se bavio istraživanjima u psihijatriji, istraživanje ne bi trebalo da polazi od pojedinca, jer izolovanog pojedinca, smatra on, nema. Sve što se pojedincu dešava, dešava se u međuljudskim odnosima i zato jedinica posmatranja trebalo bi da budu međuljudski odnosi.[64]

Saliven je otišao daleko u naglašavanju međuljudskih odnosa za ličnost tvrdeći, da se ličnost izražava jedino u ljudskim odnosima, a da je izolovana jedinka, tj. jedinka van interpersonalne situacije fikcija. Posmatrati izolovanu jedinku je besmisleno i suludo tvrdi on.[65]

Međutim, da je Saliven analizirao problem ličnosti i na drugačiji način, došao bi do zaključka da nezavisna ličnost postoji i da se njena nezavisnost manifestuje u svim situacijama, pa i u međuljudskim odnosima. Nesporno je da ličnost u izvjesnoj mjeri oblikuje međuljudske odnose, daje pečat tim odnosima i manifestuje kroz njih svoju nezavisnost. Iako je osporavana Salivenova teorija o dominaciji međuljudskih odnosa, od strane pojedinih psihologa (From i dr), njegova zasluga se ogleda u tome što je snažno naglasio značaj međuljudskih odnosa u razvoju i proučavanju ličnosti. Međutim, većina psihologa jedinstvena je u stavu, da je ličnost dinamičnija od međuljudskih odnosa, što je fakat činjenica. Međuljudski odnosi imaju veći uticaj na ličnost u mladalačkoj dobi, za razliku od zrelog doba, koga karakteriše samosvojan (samostalan) odnos pojedinca prema društvu i to doba je doba premoći ličnosti u odnosu na međuljudske odnose. Ličnost se više ne oblikuje presudno u međuljudskim odnosima, kao što je to bio slučaj u ranom djetinjstvu. Imajući u vidu ove psihološke činjenice, nema opravdanja za pojavu poltronizma i poltrona, jer čovjek u zrelo doba mora imati svoju samostalnost, svoj nezavi-

63) Herbert Hary Sullivan, američki psihijatar, otac teorije interpersonalnih odnosa.
64) Ibidem, str. 60.
65) Ibidem

san stav i pod pretpostavkom da je u većini okružen poltronima. Veza između ličnosti, interpersonalnih odnosa i kulturnih obrazaca veoma je složena. Često je teško ocijeniti koja od ova tri fenomena je najdinamičniji. To zavisi od toga, koliko su ličnosti koje posmatramo diferencirane kao ličnost.[66)]

Ako posmatramo fenomen međuljudskih odnosa i ličnosti često možemo uočiti veliku bliskost. Npr. u autoritarnoj porodičnoj klimi formiraju se osobe koje pokazuju sklonost ka odnosima dominacije i podređivanja. To je obrazac hijerarhijskog ponašanja i on umnogome utiče na ponašanje ličnosti. To su ličnosti kod kojih je nedovoljno razvijen vlastiti sistem vrijednosti i stavova, vlastiti odnos prema svijetu i drugim ljudima. Takve ličnosti su proizvod međuljudskih odnosa. U tom segmentu oblikovanja ličnosti možemo tražiti i pojavu poltronizma. Ranije je istaknuto da se mlađi ugledaju na starije poltrone (putem porodične klime) i prihvataju mnoge njihove osobine.

Na drugačiji način možemo posmatrati osobe koje su u velikoj mjeri diferencirane i koje su izgradile svoj životni stil. To su u stvari ličnosti iydvojene od kulturnih uticaja. To ne znači da na njih kulturni uticaji, odnosno međuljudski odnosi nemaju uticaj. Međutim, diferencirane ličnosti na aktivan (svoj) način utiču na međuljudske odnose, one ne upijevaju sve, ponašaju se kreativno, nastoje da te odnose obogaćuju, a ne da ponavljaju ustaljene obrasce i prepoznatljive rituale. Dakle, u slučaju izdiferenciranih ličnosti, ličnost je dinamičnija od međuljudskih odnosa i ključni je fenomen.

Ni kulturni obrasci, ni međuljudska klima ne mogu odrediti u kojoj mjeri će bilo koji pojedinac prihvatiti podsticaje za oblikovanje ili podsticaje za individualizaciju. To ostaje privilegija pojedinca i zato je ličnost ključni fenomen u trijadi: kultura, međuljudski odnosi, ličnost.[67)]

U toj trijadi se mora posmatrati pojava poltronizma i poltrona, a ne van nje kako se to ponekad pokušava činiti. U društvenim naukama, a posebno u sociologiji i psihologiji postavlja se često pitanje, zašto dolazi do loših odnosa sa drugim ljudima, koji faktori utiču na to? Ima ih više, a najčešći razlozi su: kompleksi, nesigurnost, loš nivo znanja o ophođenju s drugima, egocentričnost, bahatost, zapostavljanje drugih, nedostatak vremena za druge, egoizam, iskorišćavanje i dr. Mnoge od ovih osobina posjeduju poltroni, što su razlozi njihove neprihvatljivosti u sredinama, gdje žive i rade i loših međuljudskih odnosa. Takvi narušeni međuljudski odnosi se često javno ispoljavaju, a ima i slučajeva njihove prikrivenosti zbog "mira u kući."

Osobe koje posjeduju kvalitete za dobre međuljudske odnose kao što su: poštenje, iskrenost, razumijevanje, uvažavanje, poštivanje, vrijeme za druge, ne uklapaju se u sredinama u kojima egzistira poltronizam i prevagu imaju

66) Rade Bojanović, Psihologija međuljudskih odnosa, 2004. str. 62.
67) Ibidem, str.64.

poltroni. Iskreni, pošteni, karakterni ljudi iznad duše ne vole poltrone smatrajući ih da su ofarbani svim bojama, te da se njihov obraz ne može ničim oprati, zato ovo poglavlje i počinje reklamom sa jednog deterdženta: "Pere sve osim obraza".

VI POLTRONIZAM KAO SOCIOLOŠKA POJAVA

Kao i u prethodnom poglavlju postavlja se pitanje da li je poltronizam kao društvenu pojavu, odnosno poltrona kao ličnost, moguće posmatrati isključivo sa psihološkog ili samo sa sociološkog stanovišta? Odgovor je ne. Sam profil poltrona kao ličnosti je nedovoljno sjeme za dalji napredak, njemu je potrebna društvena klima, društvo u cjelini, a time se bavi sociologija kao društvena nauka (opšta i posebne sociologije, kao npr. sociologija porodice, prava, religije, vaspitanja i obrazovanja, rada, morala, kulture, grada, sela, politike i dr). Zbog toga ćemo u ovom poglavlju poltronizam posmatrati kao sociološku pojavu, koja sa psihološkim posmatranjem poltrona čini jednu cjelovitu sliku. Prevashodno ćemo krenuti od pojma „društvo", etika, odnosno morala kao društvene pojave (sociologije morala) i opšte sociologije u cjelini.

6.1. Pojam „društvo," „društvene pojave", „društveni procesi", „društveno djelovanje" i njihov uticaj na pojavu poltronizma i poltrona

Pojam „društvo" ima šire značenje. Tako se npr. govori o „ljudskom društvu", „građanskom društvu", životinjskom društvu", „sportskom društvu", kulturno-umjetničkom društvu" i sl. Upotreba ovog termina nema neku posebnu sociološku vrijednost (osim ako se upotrebljava kao oznaka za određenje „ljudskog društva"), te se umjesto njega koristi termin koji ima precizno sociološko značenje-„ljudsko društvo".[68)]

Termin „ljudsko društvo" je precizan termin. Pod ovim pojmom se podrazumijeva određena grupa ljudi koja na osnovu proizvodne djelatnosti stvara društvene odnose, tvorevine vrijednosti, odnosno stvara društvo u cjelini.[69)]

Pored „ljudskog društva", kao sociološkog pojma postoje i „društvene pojave" kao rezultat svjesnog djelovanja ljudi, mada i te pojave mogu imati izvjestan stepen stihijnosti i iracionalnosti.

„Društvene pojave" se razlikuju od „prirodnih pojava", koje se razvijaju nezavisno od svijesti i volje ljudi, mada i te pojave u izvjesnoj mjeri čovjek može kontrolisati i usmjeravati. Poltronizam kao pojavu upravo treba posmatrati u ljudskom društvu, kako je to naprijed navedeno, onakvom kakvog ga definiše sociologija kao nauka. Pored ljudskog društva uopšte i društvenih pojava, značajnu ulogu u razvoju poltronizma imaju društveni procesi i društveno djelovanje.

---

68) Braco Kovačević, Opšta sociologija, Banja Luka, 2000. str.55.

69) Ibidem

Društveni procesi su sadržajni dio društvenih pojava i kao takvi predstavljaju aktivnost koja se odvija u nekim društvenim pojavama (npr. proces vaspitanja u porodici, obrazovni proces u školama, proizvodni proces u privrednim organizacijama). To znači da je društveni proces zapravo društvena pojava povezanog djelovanja ljudi. Društveni procesi se obavljaju u određenim društvenim okvirima ili oblicima koji se nazivaju društvenim odnosima. Društvo se može odrediti i kao istorijski strukturisana cjelina ili totalitet društvenog djelovanja i društvenih odnosa. Pod pojmom društvenog djelovanja podrazumijeva se racionalna, svjesna i svrsishodna aktivnost koja je usmjerena na postizanje određenih ciljeva.[70)]

Poltrona kao ličnost i poltronizam kao pojavu u ljudskom društvu moramo posmatrati u sklopu društvenih procesa, društvenog djelovanja i društvenih odnosa.

Društveno djelovanje se odvija u okvirima određenih društvenih odnosa, koji mogu biti različiti, a prema kriteriju aktivnosti oni mogu biti proizvodni, tehnički, politički, obrazovni, vjerski, prema kriteriju vrste oblika u kojima se manifestuju, može se govoriti o odnosima nadređenosti i podređenosti, ravnopravnosti i neravnopravnosti, te prema kriteriju dopuštenosti manifestacije, dozvoljenim i nedozvoljenim itd. Postoje i drugi vidovi odnosa kao što su: posredni i neposredni, organizovani i neorganizovani, primarni i sekundarni, institucionalni i neinstitucionalni, ograničeni i neograničeni, relativno trajni i promjenljivi i dr.

Iz navedenog da se zaključiti da je društvo složen entitet i pojam, koga čine sljedeći elementi: ljudi, priroda, istorija, proizvodnja, kultura. U tom složenom entitetu (biću) treba posmatrati poltrona kao ličnost. Da li poltroni pripadaju nekoj društvenoj grupi? Da bi se dao odgovor na ovo pitanje morali bi poći od sociološkog pojma „društvene grupe“ i objasniti šta se pod tim pojmom podrazumijeva. U sociologiji postoji veliki broj definicija i različitih shvatanja o pojmu „društvene grupe“.

70) Ibidem, str. 61.

6.2. Pojmovno određenje termina „društvena grupa" i posmatranje poltrona u njima

Termin „društvena grupa" ima višeznačno određenje. Pod pojmom „društvena grupa" podrazumijevaju se:

- Osobe koje imaju određenu zajedničku karakteristiku, mada među njima nema ni prostorne, ni akcione povezanosti (npr. grupa televizijskih, radio i telefonskih preplatnika i sl);
- Osobe koje se nađu na istom mjestu iako njihovo prisustvo ne podrazumijeva i bliži međusobni kontakt (npr. publika na koncertu),
- Privremeno okupljanje osobe koje zapadaju u stanje povećane uzbuđenosti (gomila ili masa, publika na stadionima);
- Osobe koje se zalažu za ostvarivanje određenih ciljeva (npr. društveni pokreti);
- Osobe sa većim stepenom interakcije (male grupe);
- Veće grupe ljudi s manjom neposrednom interakcijom (npr. publika, škole, institucije, organizacije);
- Velike grupe ljudi koje veže osjećaj zajedničke pripadnosti ili zajedničke sudbine (npr. nacije, klase države, religijske zajednice);

Postoje definicije koje u prvi plan ističu broj članova: grupe postoje uvijek gdje postoje „dva ili više ljudskih bića".[71)]

Poltrona uvijek moramo posmatrati u društvenoj grupi, mada postoji i individualnost poltrona, o čemu je prethodno bilo riječi. Kada se opisuje neka osoba (pa i osoba poltrona), onda se time istovremeno ističu određene osobine-crte ličnosti: karakter, temperament, inteligencija, stavovi, sposobnosti, interesi, motivi itd. Poltron bi se djelimično mogao oslikati kroz ove, ali i druge osobine. Samo kad bi oslikali neke od ovih osobina ličnosti, prevashodno karakter, interes, motive, stavove, oslikali bi većinu poltrona, jer poltroni imaju niz zajedničkih osobina i samo neznatne razlike. Ponašanje pojedinaca i grupa se temelji na disciplini, utvrđenim pravilima i propisima, tj. temelje se na određenim normama, ali i na njihovom kršenju. Društvene norme tjeraju čovjeka na određeni oblik ponašanja. One utiču na svijest i ponašanje ljudi. Postoji nekoliko vrsta društvenih normi, kao što su: običajne, pravne i moralne norme, o čemu će biti više riječi kasnije. Posebno će biti obrađen moral, kao društvena pojava.

Običajne norme, kao vrsta društvenih normi nastaju relativno dugotrajnim održavanjem nekog oblika ponašanja za koji se smatra da je obavezno za pripadnike neke društvene grupe. One mogu biti pozitivne, kao npr. zdravica,

71) Ibidem, str. 85 i 86.

pozdrav ili negativne, kao npr. krvna osveta, progonstvo i dr. Običajne norme se ne temelje na političko-pravnim sankcijama, već iz prekršaja zasnovanih na običajima određene društvene sredine i zajednice ljudi. Moralne norme obradićemo u podnaslovu moral kao društvena pojava. Pravne norme se povezuju s pravom u kojim se podrazumijeva „skup društvenih normi koje su sankcionisane državnim aparatom prinude i koje služe za održavanje onog načina proizvodnje koji je u interesu vladajuće klase".[72)]

Pravo i pravne norme se zasnivaju na sankcijama kroz državnu vlast. Nadležni državni organi nadgledaju i kontrolišu poštivanje pravnih normi utvrđujući pravne sankcije kao kaznu za njihovo poštovanje. Pravnim normama se nastoji sačuvati utvrđeni pravni poredak i onemogućiti protivpravno i protivdruštveno ponašanje. Zbog širih ovlašćenja datih pojedinim funkcionerima, direktorima, šefovima i drugim rukovodnim radnicima u segmentima gdje to i nije potrebno u tolikoj mjeri, pravne norme su i te kako uticale na pojavu poltronizma i poltrona.

U društvu se ljudi ponašaju ne samo na društveno prihvatljiv „normalan" način, već i na društveno neprihvatljiv ili devijantan način. Poltronizam nije, svakako prihvatljiv način ponašanja i može se svrstati u jedno devijantno ponašanje. Pod pojmom „devijacija" (lat. de.. + via = put), podrazumijeva se skretanje sa prihvaćenog puta.[73)] Devijantnost označava društvenu nepoželjnost, suprostavljanje moralnom kodeksu i vladajućim konvencijama. U suštini devijantnost je kršenje normi koje se smatraju ispravnim, zdravim i moralnim. Pod normalnim ponašanjem smatra se društveno prihvatljivo ponašanje, a poltronizam se očito tu ne može svrstati, pa ga pojedini sociolozi, psiholozi, pravnici svrstavaju u jedan vid devijantnog ponašanja.

Međutim, treba reći da je devijacija relativna pojava. Ona se može definisati samo u odnosu na neki određeni standard, a nema standarda koji bi bili čvrsti, fiksni ili apsolutni. Zato se može reći da devijatnost varira od vremena do vremena, od mjesta do mjesta, te da u nekom određenom društvu, čin koji se danas smatra devijantnim može ubuduće biti definisan kao normalan. Devijantnost je određena kulturom, a kultura se mijenja tokom vremena i razlikuje se od društva do društva. Zato je devijatnost relativan pojam. Postupci su devijantni samo u odnosu na norme nekog određenog društva u nekom određenom razdoblju istorije. Pojam devijantnosti se ne razlikuje samo od društva do društva, od zajednice do zajednice, ili od kulture do kulture, nego se razlikuje i unutar jedne zajednice, odnosno unutar jednog društva. Različite društvene grupe u jednom te istom društvu imaju različita shvatanja o devijaciji. Takođe shvatanja o devijacijama se mijenjaju u jednom te

72) Ibidem, str. 180.
73) Bratoljub Klaić, Veliki rječnik stranih riječi, 1972. str. 274.

istom društvu. Vrijednosti koje su nekada bile na snazi postaju zastarjelim i prevaziđenim, a ono što se nekada smatralo devijacijom postaje „normalnim" oblikom ponašanja.

Nekada se devijantnim ponašanjem smatralo to što žene puše, šminkaju se, piju alkoholna pića, a danas se to već ne smatra devijantnim ponašanjem.[74)]

I pojava poltronizma u dozi mjere, se na zapadu svrstava u menadžerske osobine ličnosti, kao i uizvjesnu učtivost, a ne u neki vid devijantnog ponašanja, što takođe potvrđuju prethodno navedene činjenice o promjeni devijantnog ponašanja u vremenu i prostoru.

U prethodnom poglavlju bilo je više riječi o karakteru i karakternim osobinama poltrona, a u ovom poglavlju daćemo osvrt na moral kao društvenu (sociolišku) pojavu, na moralne norme i krizu morala, koja prati poltronizam kao negativnu društvenu pojavu i proizvodi poltrone kao osobe.

6.3. Moral kao društvena pojava

6.3.1. Sociološki pojam morala

Riječ moral potiče od latinske riječi mos, moris, što znači običaj, pravilo, zakon. U određivanju morala sa sociološkog stanovišta, polazi se od namjere da se otkriju svi oni društveni faktori koji uslovljavaju moral i da se, u skladu s tim, utvrde veze koje postoje između morala i ostalih društvenih pojava. Polazeći od toga da moral nije ni biološka, ni božanska pojava, da ne postoji ni van vremena ni van prostora, da je njegov nosilac čovjek i da se njegovo postojanje vezuje za društvo, sociologija, a posebno sociologija morala, u najopštijem smislu moral shvata kao skup nepisanih pravila, normi (običaja, predanja) koje postoje u određenim društvenim grupama i u kojima se odvijaju međusobni odnosi, bilo međusobni odnosi pojedinaca u grupi, bilo odnosi pojedinaca prema grupi, ili pak odnosi grupa međusobno. Zato se društvo tretira kao vrhovni moralni arbitar, mjerilo o tome šta je dobro a šta zlo.

Postoji opšta saglasnost da moral predstavlja sistem moralnih pravila, skup normi koje određuju čovjekovo ponašanje u društvu i to prema društvu u cjelini, prema drugim članovima društva i prema samom sebi. Kao skup pravila ponašanja, moral se zasniva na normama o dobru i zlu, a manifestuje se u vrijednosnom procenjivanju ljudskih postupaka, u smislu koje je ponašanje dostojno čovjeka, a koje nije, koje je vrijedno, a koje se može označiti kao bezvrijedno, koje se odobrava, a koje se osuđuje. U skladu s moralnim normama i u sklopu složene komunikacije koja se odvija u društvu, ljudi for-

74) Braco Kovačević, Opšta sociologija, Banja Luka, 2000, str. 181 i 182.

miraju svoje ličnosti, karaktere i osobine, usmjeravaju svoju motivaciju i djelovanje, vrednuju i sude i sebi i drugima.[75)]

Da bi se analizirao profil poltrona nije dovoljno samo polaziti od psihologije i sociologije kao nauka i njihovih naučnih disciplina, (psihologije ličnosti, sociologije morala i dr), već je neophodno da to i šire sagledavamo polazeći od etike i njenih naučnih disciplina, etike morala, moralne dogmatike, moralne analitike, političkih i drugih nauka. Zato ćemo i s tog aspekta u ovom poglavlju u kraćim crtama dati osvrt na navedenu temu knjige.

Moral je nastao nastankom ljudskog društva. Svoj razvoj bilježi u skladu s dostignutim nivoom društveno-ekonomskog razvoja civilizacije. Uvažavajući značajna mišljenja u ovoj oblasti, da je porijeklo morala ljudsko, stvarane su razne vrste normi koje su regulisale odnose zajedničkog življenja čovjeka. Čovjek kao slobodno, (samo)svjesno, stvaralačko i odgovorno biće, stvara moral kao tvorevinu, koja služi očuvanju njegovog ljudskog identiteta. Moralna ličnost je ona ličnost koja ima razvijena moralna osjećanja i savjest, pri čemu se moralno ponaša iz svog unutrašnjeg osjećanja dužnosti, a prema usvojenim moralnim normama i opšteprihvaćenim vrijednostima i principima. Prethodno su obrađene običajne i pravne norme, a ovaj put ćemo dati osvrt na moralne norme.

Pod moralnim normama se podrazumijeva skup određenih pravila ili normi u kojima se određuju određeni oblici međusobnih odnosa ljudi. Moralni odnos je vrijednosni odnos pojedinca prema drugom pojedincu ili društvenoj grupi. Kao oblik individualne i "društvene svijesti" moral ima svoje dvostruko izvorište: individualno i društveno. Kao izraz "društvene svijesti", on reguliše individualno i grupno ponašanje, a kao izraz individualne svijesti on određuje individualne postupke i ponašanje. Moral se sastoji iz: moralnih normi, moralnog suda i moralne sankcije. Moralne norme su pravila koja određuju, dopuštaju ili zabranjuju čovjekove postupke i ponašanja. Moralni sud prestavlja čin ocjene, procjenjivanja, prosuđivanja ili suđenja postupaka i ponašanja ljudi, a moralna sankcija podrazumijeva postojane reakcije na određene postupke ili ponašanja koje krše moralnu normu i izazivaju moralnu osudu.[76)] Moralna osuda i moralna sankcija mogu izazvati grižu savjest koju čine sljedeći osjećaji: stid, gađenje, prezir i sl. Moralne sankcije imaju i preventivni karakter u smislu sprečavanja određenih oblika ponašanja. Mnoge moralne norme postaju pravnim. Moral svojim normama predviđa poštovanje prava, a pravo nastoji da ostvari osnovne moralne ciljeve. Razlika između moralnih i pravnih normi je u tome što se moralne norme prihvataju dobrovoljno i izvršavaju iz svijesti i ubjeđenja ljudi, dok pravo, odnosno izvršenje

75) Studenti rs, Tehnički fakultet, Čačak, 2013.

76) Braco Kovačević, Opšta sociologija, Banja Luka, 2000. str. 179 i 180.

pravnih normi, ima prinudni karakter. Kad je riječ o moralnim standardima bilo u vidu pravila ili principa, moglo bi se reći, da oni u najširem smislu predstavljaju osnovne elemente morala, koji su neophodni za određivanje sadržaja moralnih stavova. Za poltronizam je karakteristično više ili manje kršenje određenih oblika društvenih normi: običajnih, pravnih i moralnih.

Postoji nekoliko tipova morala i to:

- Tradicionalni, patrijahalni, koji favorizuju najstarijeg muškarca u porodici, žena nema prava.
- Imperativni, zapovijesti koje koristi i vladajuća klasa.
- Utilitarni (utilus-korist) nosioci su ljudi kod kojih najveća vrijednost nije materijalna. Javlja se u kapitalizmu. Sve je podređeno stvaranju profita. Vrijeme je novac. Cilj opravdava sredstvo.
- Moral i vrlina su čovjekove pozitivne osobine: hrabrost, pravičnost, skromnost, istrajnost, dobrota, iskrenost. Čovjek, kao racionalno biće umije da prevaziđe ono što se u moralu smatra zlo. Nosioci ovog morala su: profesori, sveštenici, ljekari, policajci, vojnici.
- Stvaralački (djelotvorni) moral. Ljudi koji su ušli u fazu kreacije su nosioci ovog morala. Stvara se kulturno naslijeđe.[77)]

Poltroni obično podržavaju norme vladajuće klase, pripadaju imperativnom tipu morala, gledaju svoju korist koja je ponekad i mala i neisplativa za ono što čine, ali ipak u osnovi pripadaju i utilitarnom tipu morala. Pitanjima morala pored već pomenutih naučnih disciplina, posebno se bavi etika. Riječ etika potiče od grčke riječi ethos, što znači običaj i ethikos, što znači moralan. Etika je nauka o moralu, nauka o proučavanju i procjenjivanju moralnih vrijednosti. To je filozofska disciplina koja proučava moral, njegovo porijeklo, ciljeve i smisao.[78)]

77) www.viser.edu/dovnlond.php?ide=18395

78) Vuko Pavićević, Osnovi etike, Beograd, 1967, str.10.

Kako to u navedenoj knjizi ističe V. Pavićević, a što je i prethodno navedeno, moral se zasniva na normama o dobru i zlu, a manifestuje se u vrijednosnom procjenjivanju ljudskih postupaka, u smislu čije je ponašanje dostojno (vrijedno) čovjeka, k oje nije dostojno (bezvrijedno), a koji se postupak odobrava ili osuđuje. Sociološko stanovište u određivanju morala, polazi od namjere da se otkriju svi oni društveni faktori koji uslovljavaju moral i da se u skladu sa tim utvrde veze koje postoje između morala i ostalih društvenih pojava. Dakle, sociološko posmatranje pojave poltronizma i poltrona nije baš jednostavno, jer u tom postupku moramo kumulativno primijeniti sve navedene naučne discipline.

Već je istaknuto da poltronizam vuče korijene i iz porodice, jer su pojedini roditelji djece skloni poltronizmu, a to od njih preuzimaju i djeca, a veliki uticaj i tada, kao i u odraslo doba ima društvena sredina (vanjski svijet). Djeca se od rane mladosti uče moralnim vrijednostima, a taj vaspitni zadatak nije ni malo lak. Prosvjetni radnici, roditelji, vjerski službenici i zdrava sredina žele da djeca, a kasnije i odrasle osobe postanu dobre i poštene osobe sa kojima će se ponositi.

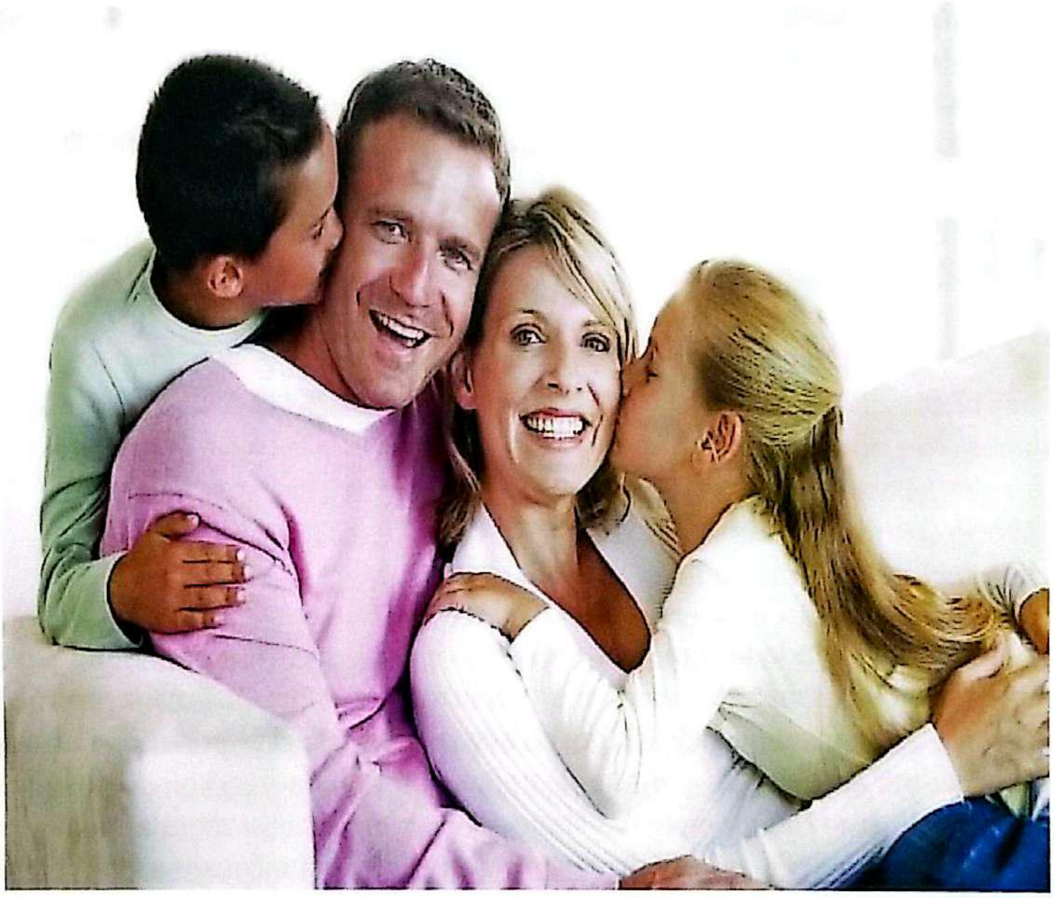

Postoje određene moralne vrijednosti koje morate usaditi svojoj djeci još od malih nogu. To su jednostavne i uobičajene svakodnevne vrijednosti koje, nažalost, danas sve rjeđe možemo primijetiti kod mlađe generacije, pa i odraslih osoba, a to su:

1. Poštovanje, kao jedna od najvažnijih moralnih vrijednosti. Često kod djece i odraslih nedostaje poštovanje prema drugima, a posebno prema starijim osobama. Oni moraju shvatiti da nisu sami i da se svijet ne vrti samo oko njih. Život će im biti puno ljepši i ispunjeniji ako se prema okolini odnose s poštovanjem.
2. Poslušnost je osobina koja nije prirodno usađena nikom od nas. Djecu i omladinu treba naučiti da slušaju, ali da se znaju i izboriti za sebe. Djeca, pa i odrasli vole kršiti pravila, zato ih treba naučiti na poslušnost, a to traži određeno vrijeme.
3. Uljudnost, podrazumijeva da se u svakodnevnoj komunikaciji koriste riječi "hvala", „molim", „izvoli", „oprosti" i sl. Djecu u životu treba učiti da bi u komunikaciji trebalo da budu pristojni i uljudni. Kasnije će im to postati normalno. Poltroni zbog svog ulizivačkog mentaliteta

često u tome pretjeruju, pa uljudnost ispoljavaju i kad treba i kad ne treba.

4. Odgovornost, koju je potrebno mlade osobe naučiti još od rane mladosti. To su osobine koje će im u kasnijem životu biti i te kako korisne.
5. Poniznost, je danas često podcijenjena osobina, a riječ je o vrlo bitnom aspektu života. Mladi moraju biti ponosna na svoja dostignuća, ali moraju znati preuzeti odgovornost za vlastite postupke i priznati kada su pogriješili, te biti spremna da se pokaju i izvine za svoje pogrešne postupke.
6. Pristojnost, možda i nije uobičajna moralna vrijednost, ali ta osobina danas nedostaje brojnim pripadnicima mlađih generacija. Na tu vrijednost više utiče okolina, nego porodica u kojoj mladi ljudi borave. Porodica mora sve učiniti kako mladi ljudi ne bi pali pod uticaj lošeg društva.
7. Druželjubivost, vodi porijeklo još od rane mladosti. Djeca su druželjubiva bića i vole sklapati prijateljstva. To je pozitivna moralna osobina i djece i odraslih.
8. Iskrenost. Svi smo svjesni činjenice da u svakom aspektu života najbolje biti iskren i uvijek govoriti istinu. Upravo su laži jedna od čestih roditeljskih briga kod odrastanja djece.[79)]

Međutim, psihologija kao nauka tvrdi da u razvoju djece postoji jedna faza kad su ona sklona lažima. Ako se djeca uče i nauče iskrenosti od malih nogu, nećemo morati brinuti kad postanu veći.

Navedene i druge moralne vrijednosti kod mladih moramo razvijati, jer to je jedan od načina suprostavljanja poltronizmu kao štetnoj društvenoj pojavi. U mnogim zemljama vršena su istraživanja šta mladi smatraju moralnim, a šta nemoralnim. Tako npr. jedno istraživanje vršeno u Republici Hrvatskoj pokazuje da mladi smatraju nemoralnim zagađivati okolinu (okoliš), ne plaćati poreze, ne poštovati rodbinu i sl. Dvadeset i sedam posto mladih smatra da ono što rade nije nemoralno ako time ne krše zakon. Ipak ostali vjeruju kako bi se više trebali brinuti oko etičkih pitanja u svemu što rade. Odgovor na pitanje da li je nešto nemoralno ako se ne krši zakon, dat je prthodno u objašnjenju običajnih, pravnih, a posebno moralnih normi.

Moral i pravo su veoma bliski, a možda su to i najvažnije društvene norme. Pravo stvara država, bilo neposredno, bilo posredno, tj. sankcionisanjem norme koju je neko drugi stvorio, dok moral stvara neorganizovano rasuto društvo. Pravo je uslovna hipotetička norma, dok je moral bezuslovna kategorička norma, pravo je heteronomna, a moral autonomna norma itd. Iz

79) www.allwomenstalk.com, članak, M.Glavina

ovoga proizlazi da pravo jače obavezuje ljude, jer raspolaže jačom-državnom sankcijom. To je u izvjesnom smislu tačno, mada je često moralna sankcija-koju čovjek primjenjuje na sebe-griža savjest i jača. [80)]

Ovo pojašnjenje R. Lukića daje odgovor na prethodno pitanje da ne mora biti nešto nemoralno, ako se time ne krši zakon. Pitanje je da li je to što je nemoralno pravno sankcionisano. Pravo i moral su, kako to ističe V. Pavićević, veoma kompleksne oblasti,[81)] koje su dosta podudarne, ali ima i razmimoilaženja među njima.

R. Lukić je u svojoj knjizi „Sociologija morala", pored ostalih veoma bitnih pitanja za pojavu poltronizma obradio i pitanje moralnosti pojedinca. On je organizovao jedno istraživanje u Sociološkom institutu u Beogradu, koje je između ostalog, trebalo da pokaže koliko je moral rasprostranjen u društvu. Rezultat pokazuje da skoro nema čovjeka koji, prema svojoj izjavi, nije moralno biće, bar u izvjesnoj mjeri. Iako je ovakav nalaz vjerovatan, ipak nije sasvim pouzdan, s obzirom na to da je vrlo teško provjeriti tačnost iskaza o sopstvenom moralu.[82)]

Kao što ni jedno društvo, pa i tipična totalitarna društva, neće priznati da nisu demokratična, tako ni jedan pojedinac neće priznati da je nemoralan, pa i najveći poltroni. Iako nema pouzdanih istraživanja u oblasti moralnosti pojedinca, ipak se može izvesti jedan opšti zaključak, da su rijetki ljudi koji nemaju bar izvjesna moralna osjećanja i koji nikada nisu osjetili grižu savjesti za svoje postupke. Postoji i jedan manji broj moralno savršenih ljudi, kako bi se to reklo moralnih čistunaca, heroja, čiji je moral veoma izražen i koji na svakom koraku osjećaju moralne dužnosti i grižu savjest.

Takođe, postoji i manji broj ljudi za koje se može reći da nisu moralna bića, koji su moralno neosjetljivi, u suštini amoralni i to dolazi do izražaja čim im moral nije potreban, čim on ničemu ne služi. Ljudi se često pokoravaju moralnim normama zato što to od njih traži društvo, što se plaše sankcije. Na taj način se oni mogu predstavljati moralnim i u onim odnosima u kojima to stvarno nisu, jer je samo njihovo spoljašnje ponašanje u skladu s moralom.[83)]

---

80) Radomir D Lukić, Sociologija morala, Beograd, 1974. str.138.

81) Vuko Pavićević, Osnovi etike, Beograd, 1967, str. 166.

82) Radomir D Lukić, Sociologija morala, Beograd, 1974. str. 494. i 495..

83) Ibidem

6.4. Kriza morala prati evoluciju društva

Već je napomenuto da je moral promjenljiva kategorija, te da se kroz društvo i istoriju razvija i mijenja. Ali, i da zapada u krizu. Moral se u društvu odslikava preko odredbi „dobro-zlo“, „pošteno-nepošteno“, „pravedno-nepravedno“. Emocionalno ispoljavanje moralnog ponašanja pronalazimo u altruističkom ponašanju, saosjećanju, empatiji i na drugoj strani osjećanju krivice kao posljedice moralne greške u ponašanju.

Altruizam je ponašanje kojim jedinka djeluje, „žrtvuje“ se, smanjujući sopstvena zadovoljstva s ciljem da poveća dobrobit za drugu jedinku, uz očekivanje da će druga jedinka na sličan način da djeluje u nekom kasnijem periodu. Neurobiološka osnova ovakvog recipročnog altruizma je sposobnost empatije, tj. saosjećanja sa drugima.[84)]

Svako društvo ima tedenciju očuvanja moralnosti, mada u njegovom razvoju postoje periodi koji se temelje na amoralnosti, imoralizmu, anomiji i krizi morala. Svakom društvu prijeti mogućnost moralnog pada i amoralizma. Ta mogućnost veća je u društvima koja preživljavaju krizu: ekonomsku, socijalnu, nacionalnu, političku, ratnu ili neku drugu. Uzmimo za primjer totalitarne države (fašističke ili nacističke) u kojima se diktatorski nameću određeni poredak i nasilje, a koje za cilj imaju održavanje takvog poretka. Moral se u takvim društvima zasniva u obožavanju harizmatskih vođa i pokoravanju

84) Helena Rosandić, www.zenasamja.me/2978

čovjeka neprikosnovenom autoritetu vođe. Slično je bilo i u socijalističkim društvima, čiji se amoralizam manifestovao u formi „ketmen" fenomena.[85)]

Trebalo bi napomenuti da politika ne proizvodi samo rituale i iluzije, strah i pokornost, nego i ubjeđenja u „ispravnost" svoga političkog postojanja. Ona kako to navodi B. Kovačević podstiče i stvaranje poželjnih osobina: lukavstva i poltronstva. U tom smislu poznati holandski filozof B. Spinoza ističe „da je moguće ugušiti slobodu ljudi i nametnuti im jaram tako da se ne usude ni da prošapću nekoliko riječi bez odobrenja vladara. Oni sigurno neće biti spriječeni da misle po slobodnoj volji, posljedica čega će biti ta da će ljudi misliti jedno, a govoriti drugo, da će se prema tome, iskvariti dobronamjernost, vrlina toliko potrebna državi i da će se gajiti odvratno laskanje i pritvorstvo, iz kojeg proizlazi laž pa samim tim i propadanje svih dobrih običaja".[86)]

Pojam „ketmena" prvi je upotrijebio francuski diplomata i književnik A. Gobino, označavajući pod ovim pojmom različita ponašanja ljudi, za koje je u suštini karakteristično prikrivanje sopstvenih pogleda, uvjerenja i shvatanja. (Prethodno je objašnjen pojam riječi ketmen). O svom uvjerenju ketmen šuti, a Gobino ističe "da ono može da prolazi kao priznavanje", a Č. Miloš navodi „kad govoriš treba da se postaviš tako da vjeruješ." U takvim političkim okolnostima, napominje Č. Miloš treba ubijediti čovjeka „da ne stoji na sopstvenim nogama i da ne donosi sopstvene odluke." Pojedinac, dakle nije mogao donositi sopstvenu odluku, niti serukovoditi svojim ubjeđenjem. Ukoliko bi to činio bio bi proglašavan „neprijateljem" poretka, jer se protivio „neizbježnim istorijskim procesima koje tumači i interpretira neprikosnoveni politički vrh."[87)] Takvih primjera bilo je bezbroj u bivšoj Jugoslaviji, a takva suđenja su se s pravom nazivala politička.

Potrebno je napomenuti da totalitarni poreci ne mogu egzistirati ne samo bez represije, nego i bez uslova koji podržavaju i reprodukuju politički i kulturni sindrom ketmena.

Fenomen „ketmena" nije samo individualna, već je to i kolektivna pojava. Prethodno smo pominjali Andersenovu priču „Carevo novo odijelo" u kojoj on pokazuje jednu kolektivnu obmanu, veoma čestu i prisutnu u političkoj istoriji, a u kojoj narod egzistira kao „ketmen." Strah je značajni mehanizam kojim se podupire fenomen „ketmena". Monteskje je svojevremeno rekao „država je sretna kad su svi građani dobri podanici".

---

85) Ketman-svjesni izdajnik, čovjek koji formalno pripada drugoj vjeri ili ideologiji, a u duši ostaje ono što je bio: prevrtljiv, prilagodljiv čovjek u svakoj prilici i svakoj situaciji. O takvom čovjeku je pisao poljski književnik Časlav Miloš u svom djelu "Zarobljeni um".

86) Braco Kovačević, Opšta psihologija, Banja Luka, 2000. str. 462.

87) Ibidem, str. 463.

AKO NISI ČUO
SA SVOJIM
VLASTITIM UŠIMA,
I VIDIO SA SVOJIM
VLASTITIM OČIMA...
NE IZMIŠLJAJ SA
SVOJIM MALIM UMOM
I NE ŠIRI SA SVOJIM
VELIKIM USTIMA

Šta je u stvari kriza morala? Pod tim pojmom ne podrazumijeva se nekakva apstraktna kriza jednog oblika „društvene svijesti“, već kriza čovjekovog bića, odnosno kriza smisla ljudske egzistencije.

Krizu morala, kao krizu moralnih pravila i propisa, francuski sociolog Emil Dirkem je nazvao anomijom. Dirkem je ovim pojmom nastojao da objasni pojedine društvene pojave, koje se pojavljuju u doba društvenih kriza.

U kriznim situacijama dotadašnji vrijednosni društveni sistem se raspada, a ne pojavljuju se novi kojima bi se ljudi mogli prilagoditi. Tako se anomija pojavljuje kao neka vrsta društvene i individualne bolesti koja se manifestuje u nezadovoljstvu zbog nemogućnosti identifikacije. Posljedica ovog oboljenja može biti: individualna izgubljenost, nezadovoljstvo, očaj, tjeskoba, gubitak smisla življenja... Tako se sasvim jasnim pokazuje da moral igra veoma značajnu ulogu u društvu u kojem može da predstavlja strukturalnu komponentu društvene kohezije ili njene dezintegracije.[88)]

88) Ibidem, str. 464.

Dakle, vidljivo je da se sa krizom u društvu pojavljuje i kriza morala, a s njim i poltronizam i poltroni koje ta kriza proizvodi. Očit dokaz zato je današnje stanje u našem društvu, s puno ekonomskih ,socijalnih, političkih, nacionalnih i drugih kriza, koje sa sobom nose povećanje broja poltrona. Postale su uobičajene i opšteprihvaćene parole "Ćuti i gledaj svoga posla.", "Ćuti i iskoristi poziciju za sebe.", "Ako nisi dobar za sebe nisi ni za druge.", "Ima li mene tu.", "Dobar i lud je jedno te isto." i sl. Da bi se zaposlili, domogli boljeg radnog mjesta, položaja u društvu i sl. ljudi gube svoje dostojanstvo, svoje ja, svoj karakter i obraz i sve više poltronišu prema svojim pretpostavljenim. Kriza morala u društvu izuzetno pogoduje razvoju poltronizma i enormnom povećanju broja poltrona. Svakodnevno u društvu susrećemo ljude koji "prodaju" sebe, o sebi pišu i ono što jeste i ono što nije, žele da stvore što ljepšu sliku o sebi, ulizuju se uticajnim ljudima, žele da dođu do više diplome i sl, a sve to ukazuje na krizu morala. Postavlja se pitanje ne radi li se tu o poremećaju ličnosti? Psihologija i medicina kao naučne discipline dale su odgovor i na ovo pitanje. Objašnjeno je i pitanje ličnosti koje imaju bolesne ambicije i iz tih razloga posežu za ulizivanjem, "prodajom" sebe i uopšte poltronisanjem, samo da bi ostvarili svoje interese. Takve osobe mogu imati jedan vid psihološke poremećnosti, mada se za poltronizam i pojavu poltrona ne može reći da pripadaju toj kategoriji ličnosti, prije bi se reklo da se tu radi o nemoralnim, nekarakternim i sebičnim osobama, punim bezobrazluka i nepoštivanja ljudi u sredinama u kojima žive i rade. Poltroni su dovoljni sami sebi, njih ne interesuju drugi, oni žele samo da su njihovi šefovi, rukovodioci i ljudi u hijerarhiji viši od njih, zadovoljniji i da im se što više dodvore, ne prezajući pri tom ni od čega.

U našem društvu, koga je uistinu zahvatila kriza morala, često čujemo rečenicu, "nema više morala". Međutim, i u ovakvom kriznom društvu, gdje se susrećemo s velikim brojem nepoštenih i korumpiranih, ipak je još uvijek više moralnih od amoralnih. Ono što je zabrinjavajuće je kad pošteni ljudi nezadovoljni stanjem u društvu počinju prihvatati nenormalno stanje (a i poltronizam pripada tom stanju), kao normalno i počinju se ponašati nemoralno, opravdavajući to time da je moral nestao.

Znamo mi i u krizi da je normalno ne činiti drugima ono što ne želiš da se tebi čini. I da se to pravilo ne može promijeniti pa ma koliko god mi lagali o tome. Takođe, u društvu se danas sve češće čuje rečenica: "Više se ne zna šta je zdrav razum". Kako se ne bi znalo, pita se LJ. Uvodić- Vranić, napominjući da zdrav razum nije ni pjesnička figura, ni komplikovana matematička formula. Zdrav razum nije podložan našim interesima kao ni moral.[89)]

Moralno postupanje nije borba za vlastite ciljeve, nego za uspostavljanje pravila koja će omogućiti opstanak zajednice. Ako pomiješamo moralno i nemoralno dogodiće nam se da ćemo gubiti volju za život zajednice i za život sebe u toj zajednici, jer će zajednica biti trula jabuka ili kako se to može reći-loš okvir orijentacije.[90)]

Inače sama riječ kriza, pa i kriza morala je danas veoma prisutna tema. Govorimo o njoj veoma ozbiljno i zabrinuto, a često nam ona služi kao izgovor za neposjećivanje prijatelja, odlaske na izlet, druženja, nismo raspoloženi i sve to pravdamo krizom.

Kriza nije nemati, kriza je odustati od želje da se pokuša naći i imati. Kriza je prestati željeti, jer mislimo da se želje ne mogu ostvariti. Tako je u sveri materijalnog. Krizu iz svere materijalnoga ne smijemo seliti u sveru emocionalnih odnosa. Niko ne bi smio zaboraviti da se i u krizi može komunicirati na

89) Kriza morala-Kolumna, Ljubica Uvodić-Vranić, Večernji List, 13.10.2014.
90) Ibidem

pozitivan i duhovit način. Nismo u emocionalnoj krizi, ako to ne želimo biti. Ulijmo dozu optimizma kod nekoga ko nam je blizu, nasmiješimo se, time ćemo i za sebe napraviti nešto dobro. Emocionalno investiranje se ne samo može, već i mora ostvarivati u krizi.[91)]

Poltronizam i postupanje poltrona se ne smiju pravdati nikakvom krizom. Čovjek mora ispoljiti karakter i moralnost u svim situacijama, pa i u onim kriznim. Kriza je uvijek bilo i biće. Na ovim prostorima i većih, a ljudi nisu prodavali obraz i karakter kao što to čine sada, što je dokaz da kriza nije razalog za poltronizam i poltronisanje u društvu. Najgore je uvjeravati sebe i druge kako smo u krizi, da joj ništa ne možemo, te da u njoj treba da tražimo sebe na sve moguće načine, pa i udvaranjem, ulizivanjem i svim drugim načinima poltronisanja o kojima je u prethodnim poglavljima bilo riječi.

U kriznim situacijama razočarani građani varaju na porezima, daju i primaju mito, prikrivaju kriminalce, svjedoče u njihovu korist, traže vezu za sve i svašta. Pokušaj da se takvo ponašanje nazove pravim imenom podvodi se pod pretjerano čistunstvo. Za takva ponašanja postoji alibi, nema više morala, treba iskoristiti priliku, što ukazuje na činjenicu da je nastupila kriza morala koja prati evoluciju društva.

---

91) Ibidem

VII POLTRONIZAM KAO DRUŠTVENO ZLO

Da li je za poltronizam preteška konstatacija reći da je društveno zlo? Mnogi ugledni sociolozi, psiholozi, pravnici, književnici ... su poltronizam i poltrone tako definisali, polazeći od izreke našeg poznatog književnika Meše Selimovića koji je rekao: "Poltroni su đubre na kojem rastu sva zla ovog svijeta", a upravo tom izrekom počinje i ova knjiga.

7.1. Poltronstvo je zanat ispečen prije najstarijeg zanata

Društvo u kojem dominira poltronizam je društvo koje ima ozbiljnih teškoća u razvoju. Utvrđivanje društvenih ciljeva i razvoja najčešće je onemogućeno upravo od one strukture ljudi koji su najgrlatiji i koji se javno zaklinju za proklamovane ciljeve (poltroni višeg ranga), a u sebi razmišljaju kako od njih da odstupe, kako da ih izigraju, kako da ostvare svoje egoističke ciljeve i interese, a koji su u suprotnosti s proklamovanim društvenim ciljevima. Kod takvih ljudi postoji veliki raskorak između riječi i djela, to u stvari i jesu poltroni. Oni na sastancima, sjednicama, dogovorima sve podržavaju i hvale, posebno prijedloge svojih pretpostavljenih, a kad dođu na praktičan teren podmeću klipove u točkove razvoja. Često žele da ono što je već učinjeno vrate nazad, po onoj narodnoj "Hajmo Jovo nanovo".

Takvi ljudi-poltroni su majstori preživljavanja u svim vremenima, oni su vjetrenjače uvijek usmjerene na pravu stranu, pa i onda kad se vrte. Poltronstvo je zanat ispečen prije najstarijeg zanata, sa sličnim obrtnim sredstvima i zainteresvanim korisnicima usluga i uvijek velikom potražnjom na tržištu. Za svakoga je tu ponešto i za sirotinju i za bogate. Kao što gljive znaju gdje

trebaju rasti, tako i ulizice, laskavci, udvorice, dupelizi, čankolici, uvlakači, jednom rječju rečeno poltroni, znaju gdje im je mjesto. Oni traže kancelariju, fotelju i položaj, a ne magacin, kako to pokazuju prethodna i ova slika.

Rastu oni na vlažnim, maglovitim, moćnim, slavnim, bogatim....,privatnim, a najviše državnim jaslama. Tu je tek pravi raj za njih, tu najbolje rastu, tu se ulizuju proračunato, kako bi se i njima ulizivali. Između laskavca i primaoca laskanja rađa se odnos sličan odnosu prostitutke i njene mušterije. Najbitnije su razlike u roku plaćanja i poslovnim rizicima.[92)]

Zaista su takvi ljudi-poltroni društveno zlo, a ima ih u svakom društvu u velikoj mjeri. Sve zemlje nastale raspadom bivše Jugoslavije, pa i BiH su male države sa previše udvorica, ulizica (poltrona).

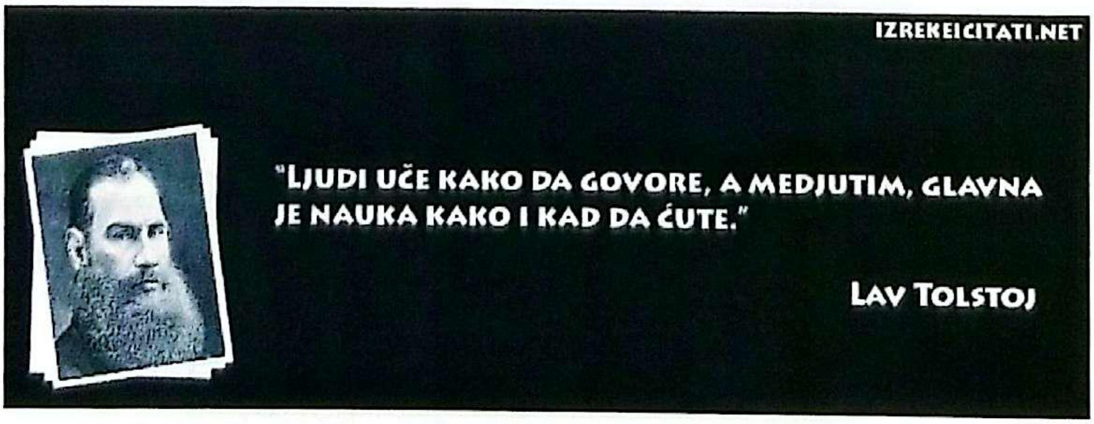

Kad bi se napravila kakva analiza o umijeću ulizivanja i poltronisanja, vjerovatno bi bili država sa zavidnim brojem visokoobrazovanih poltrona.

Sve snage društva upregnute su u učenje i sticanje tih vještina, a naši političari, pa i određen broj i rukovodilaca,nam svakodnevno pokazuju svoju

92) Pollitika, Mala zemlja za puno ulizica, ppetra, 28.01.2011.

prirodnu nadarenost, ali i svoju vrhunsku uvježbanost, kao primjere koje bi očito trebali slijediti.[93)]

Poltroni treniraju svoje sposobnosti od najranijih dana: u vrtićima, školama, na fakultetima, u državnim kancelarijama, u svakom kontaktu sa administracijom, pri napredovanju na poslu, pri pisanju naučnih radova, pri asistiranjima, pri doktoriranjima...[94)]

Velika umijeća poltroniranja, poltroni su nekada, a i danas sticana u partijskim školama, od podružnica po selima, gradskih i međugradskih organizacija, do državnih nivoa.

U njima su vjetrokazi-poltroni postajali kvalitetniji, osjetljivi i na lagane povjetarce, sposobni "u pravom trenutku pokazati odakle duva vjetar: od predsjedništva stranke, samog predsjednika, iz podzemnih krugova, koji lako uhvate frekvenciju kruženja vjetrokaza ili nekoga ko pošalje ceduljicu predsjedniku partije".[95)]

7.2. Podjela poltrona

Postoje brojni poltroni-ulizice koje možemo podijeliti: po porijeklu (seljačke, radničke, akademske), po političkoj i vjerskoj pripadnosti (lijeve, desne, srednje, pravoslavne, islamske, katoličke, jehovne), po mjesnoj pripadnosti (lokalne, regionalne, državne, svjetske), po uzrastu (juniori, seniori, veterani i dr). Postoje i druge kategorije ulizica – poltrona koje nije lako sortitati, pa se svrstavaju u kategoriju ostali (povremeni, privremeni, višeg ranga, nižeg ranga, de lux i sl).

Poltroni su kroz život stekli kvalifikaciju poltrona, malo je nekvalifikovanih ulizica ili totalnih neznalica, kojima nije baš lako u društvu prepunom ulizica – poltrona. U takvima, kao i u onima koji nisu skloni poltronizmu, zbog poltronisanja, se razvija osjećaj agresivnosti, ne znaju koga više da mrze ulizicu ili onoga koji očekuje da mu se ulizuju. Nisu rijetki slučajevi da ljudi na dogovorima, sastancima i sl. poltronizam ne mogu da otrpe, te ga javno počnu ismijavati. Sve je manje iskrenosti i povjerenja među ljudima.

U situacijama kad se ljudskoj riječi ne vjeruje, kad ona služi samo da zavara trag, da se sakrije, ponašanje, iskrenost i povjerenje se gube u međuljudskim komunikacijama. Ljudi se naime međusobno distanciraju, jer riječi kao sredstvo međusobnog komuniciranja gube smisao, počinje se sumnjati u izgovorenu riječ i dolazi do komunikacijskog ćorsokaka ili nerazumijevanja. Gubljenje povjerenja u izgovorenu riječ je znak moralne stagnacije ili

93) Ibidem
94) Ibidem
95) Ibidem

nazadovanja.[96] Zato N. Vujošević u svojoj knjizi ,"Kako prepoznati poltrona," navodi "vratite povjerenje u ljudsku riječ." Vujošević dalje ističe, da gubljenje iskrenosti i povjerenja među ljudima, stvara zbrku u društvenom sistemu vrijednosti. Ta se zbrka prvenstveno manifestuje u moralno, odnosno vrijednosnoj dezorjentaciji. To je posebno opasno za mlade generacije kod kojih dolazi do pometnje na skali vrijednosti i kao motivi ponašanja dominiraju vrijednosti koje nisu imanentne karakteru društva koje se izgrađuje.

Ponašanje koje se maskira izgovorenim riječima njegovog nosioca, jako pogoduje dejstvu neformalnih grupa koje se pojavljuju kao neformalni centri moći u odlučivanju. S obzirom na to da su često interesi neformalnih grupa međusobno suprostavljeni, dolazi do konfliktnih situacija i borbe između njih za veću moć i veći uticaj na donošenje odluka. Tako se često dešava da se pojedini radni kolektivi (preduzeća) nađu na rubu propasti usljed dugotrajne i iscrpljujuće borbe u kojoj se ne biraju sredstva da se oni drugi istisnu, da se nadvladaju, da im se nametne volja, te da se tako ostvari interes volje grupe. Maska praznih riječi zamagljuje pravo stanje stvari, a tome su poltroni posebno skloni. U stvari dešava se ponašanje, u narodu poznato kao "jedno govore, a drugo rade", što proizvodi negativne društvene posljedice koje se teško odstranjuju i anuliraju.[97]

Postavlja se pitanje, kako prevazići navedeno ponašanje? Kao uzor trebalo bi da nam posluži tradicionalno društvo u kome je data riječ imala težinu moralnog stava. Ko nije poštovao datu riječ smatrao se prekršiocem moralne norme. Takve osobe smatrane su lažovima, petljancima i nije im bilo mjesto među ljudima od istine i ljudima kojima je moral bio vodilja ponašanja. Najteža kazna za onoga ko nije poštovao datu riječ bila je osuda sredine. U svakodnevnim razgovorima isticane su izreke vezane za poštovanje date riječi kao što su: "Vo se veže za rogove, a čovjek za riječ", "Tvrđa mu je riječ od kamena", "Zlatna riječ i gvozdena vrata otvara", "Kome nije do riječi, nije mu ni do obraza", "Rečeno-učinjeno".

U tradicionalnom društvu se insistiralo da se riječi olako ne izgovaraju, da se strogo vodi računa o njihovoj težini, o njihovom značenju prije nego što se izgovore, zato je poznata izreka "Ispeci pa reci". Onaj ko je tako postupao važio je za mudrog čovjeka i bio je cijenjen u društvu. Ljudi su malo vjerovali onome koji olako prosipa riječi i kome se vilice povazdan ne zaklapaju. Dakle, izgovorena rijč da bi imala moralnu težinu i djelotvornost morala je proći "kroz sito i rašeto", prije nego se izusti. U eri savremenih društvenih promjena mnoge vrijednosti tradicionalnog društva su došle pod udar. Pod udar je došla i data riječ kao moralni stav, kao moralna vrijednost. Tako umjesto

96) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd, 1987. str. 85.

97) Ibidem, str.86 i 87.

vjerovanja u ljudsku riječ, javlja se sumnja u izgovoreno i dogovoreno, jer se sve više i više odstupa od onoga što se javno kaže. Često dolazi do poplave riječi koje idu u prazno i koje zamagljuju stvarno ponašanje. Drugim riječima dolazi do dominacije već opisanog ponašanja. Dakle, usmjeravajuće snage društva nisu dovoljno vodile računa da tradicionalne vrijednosti društva sačuvaju i da im u savremenim okolnostima daju novu snagu, obezbjeđujući na taj način društveni progres. Prema tome, čini se da izlaz iz opisanog stanja treba tražiti prvenstveno u vraćanju povjerenja u javnu riječ. Naravno, vraćanje povjerenja u izgovoreno ne može se ostvariti praznim apelima, naročito apelima onih koji odmah odstupe od izgovorenog. Jedini pravi put koji vodi ka vraćanju povjerenja u izgovoreno jeste razrađen sistem odgovornosti za one koji ne poštuju ono što kažu, za one koji zavaraju trag svom negativnom ponašanju lijepim riječima.

Sistem odgovornosti trebalo bi tako postaviti da su sankcije mnogo strožije za one čije riječi treba da imaju veću težinu, a to su u stvari oni koji se nalaze na odgovornim državnim i društveno-političkim funkcijama[98)]

Njihove riječi imaju veću težinu, često su u funkciji programskih opredjeljenja, pa ako se one ne poštuju, onda je sasvim jasno da se ni programi neće ostvarivati. Mnogi poltroni su patološki lažovi, zato je poltronizam društveno zlo.

Efikasan sistem odgovornosti je moguće izgraditi ako se njegovom ustrojstvu priđe temeljno, tj. ako se na svim nivoima i u okviru državnih organa,

98) Ibidem, str. 88. i 89.

društvenih i društveno-političkih organizacija izgrade efikasni mehanizmi odgovornosti. Naravno, odgovornost ne smije da zaobiđe nikoga, jer ako se pojavi privilegija prema nekome, neminovno se pojavljuje nedosljednosti, a pojava nedosljednosti je znak zastoja ili pak, nazadovanja sistema. Ako, pak, bude sistem odgovornosti efikasno funkcionisao, logično je očekivati da će se postepeno afirmisati i moralna osuda (prezir) prema onima koji jedno govore, a drugo rade. Uporedo s tim, logično je očekivati pojavu griže savjesti i samoosude kod lica koja su se tako ponašala. Samoosuda i griža savjest su, čini se, garancija da se ponašanje ne ponovi, da se cementiraju sve vrste odgovornosti, a naročito moralne.[99)]

Moglo bi se reći da povratkom povjerenja u izgovorenu riječ kao moralni stav, je znak ozdravljenja društva, a to je i pokazatelj istinskih društvenih vrijednosti, što treba da predstavlja pravac ponašanja.

Poltroni su posebno aktivni na sastancima svih nivoa počev od sredine gdje rade, žive, pa do političkih organizacija kojima pripadaju. Sastanci su pogodno mjesto za poltronisanje na kojima se citiraju riječi šefova, izgovaraju hvalospjevi svih vrsta na njihov račun, a hvalisanje ide do te mjere da bi bez šefa svijet propao, jer šef može sve, on je najbolji, najpametniji , najljepši... Sastanci im često služe i za ličnu prezentaciju. Poltroni sa šefovima često dogovore zaključke, koji se na kraju prezentuju i usvoje, iako oni najčešće ne odražavaju tok rasprave. Prema ovakvim sastancima i nastupima poltrona, kod većine prisutnih se stvara averzija, posebno kod ljudi koji su inicijativni, koji žele nove prodore, koji su za inovacije i uopšte napredak. Poltroni doprinose birokratizaciji sastanaka i njihovoj sterilnosti pa takve sastanke mnogi ljudi izbjegavaju. Postoji više vrsta diskutanata poltrona, poltroni koji citiraju umne ljude, koji glume mudrace, koji prijete i sl. Podršku poltronima često daju i sredstva masovne komunikacije, televizija i štampa, a tu podršku im obezbjeđuju poslodavci-šefovi, finansiranjima takvih priloga. Iz pripreme za sastanak, samih nastupa „vječitih diskutanata", najčešće poltrona i njihovih nastupa da se zaključiti koliko je poltronizam negativna pojava i društveno zlo.

Poznati i veoma cijenjeni profesor sociologije R. Božović u jednom svom intervjuu ističe, da svakodnevno slušamo kritike na račun ovog ili onog političara, da bi poslije nekog vremena ti isti kritičari promijenili mišljenje. Ide se za autoritetom, a ne za idejom. Nema sumnje da je to odraz autoritarnog mentaliteta, ali je pitanje koliko ima istine u tome, da narod dobija vlast kakvu zaslužuje? U tome ima istine, ali se to ne bi moglo lagodno prihvatiti. Autokratska politika nije moguća bez podanika i podaničkog mentaliteta, kao fenomena poltronerije i konvertita kao masovne pojave. Poltroni su u stvari

99) Ibidem, str.89. i 90.

kameleoni koji su bespolni i množe se munjevito. Svuda su oko nas. Kod društvenih promjena, poltroni panično traže dresove kako bi zaigrali u timu koji pobjeđuje. Traže nove gospodare, a novi gospodari traže nove sluge.[100)]

R. Božović dalje navodi da je poltronerija bolest širih razmjera (asocirajući na društveno zlo, npr). Udvaračkim odnosom prema moćnicima, poltroni ne mogu da ne lažu i sebe i svoje gospodare. Sprdnja su i kad laskaju i kad kleveću. To traje od jutra do sutra. On, pa on, pa opet on, niko kao on. Kao papagaji ponavljaju njegove uvijek „istorijske" ideje, a naročito njegova postignuća u kojima je uvijek prisutan ponos, zbog učinjenog i onog što će učiniti. Postavlja se pitanje postoji li granica poltronisanja, na koje R. Božović odgovara, dodvoravanju, odnosno poltronisanju nema kraja. Ide se čak toliko daleko da se smišljaju kobajagi atentati i državni udari i morbidne zavjere koje nisu ništa drugo nego otužne laske, kao simulacija predostrožnosti. Sve se to čini zbog poltronske brige za obožavanog moćnika. Od poltrona su gori samo oni kojima su oni neophodni. Društvo u kome nisu prisutni slobodni građani skrojeno je da udomljava poltroneriju.[101)]

R. Božović smatra da poltron, kao ovaplćenje karijerizma, ispisuje optužnicu protiv društva koje ga stvara i koje ga omogućava. Stoga se R. Božović pita, zbog čega je u društvu poltronerija u usponu, dajući odgovor da je poltronerija kao trapava gimnastika bez fer pleja i pravila. Ona je u nas u stalnom usponu, valjda i zbog toga što je toliko omiljena i što postaje način uklapanja u društvo bez moralnog identiteta i demokratskog kapaciteta. I kad se ponavlja u neprekidnim varijantama obožavanja i glorifikacije moćnika nikad ne izostaje ni poništavanje svega što je drugačije od zamisli moćnog gazde. Šta se dešava kad padaju njihovi pretpostavljeni, R. Božović daje odgovori u smislu kakav je i naprijed naveden u ovoj knjizi. Naime, poltroni se tada pretvaraju u njihove najžešće rušitelje. Tada postaje jasno da su rđavi gospodari imali oko sebe rđave sluge. Poltroni kao preletači, konvertiti, kao prebjezi svoja uvjerenja mijenjaju brzinom munje, ako su ih ikada i imali. Ima li ikakvog opravdanja ili olakšavajućih okolnosti za takvo ponašanje? R. Božović, na to pitanje daje odgovor, za njih su bile olakšavajuće okolnosti to što ovdje odavno i nije bila prisutna ni jedna koherentna ideologija, niti utemeljena koncepcija političkog sistema, a da i ne govorimo o idejama o transformaciji u savremenu državu. I svaki talas građanske neposlušnosti dočekuje se bezobzirnom diskvalifikacijom. Suštinski zaboravlja da je javno okupljanje građana njihovo ustavno pravo i važan dio njihovih sloboda. Kad osiona vlast drastično prekrši zakon i učini kojekakve civilizacijske prekršaje, a građani koji su zbog toga poniženi nađu se u protestima i na ulicama, tada nastupaju poltronski medi-

100) Ratko Božović, intervju „Iskre" Beograd, 24.01.2017.

101) Ibidem

ji, sluge režima, da spontanom građanskom otporu imputiraju destruktivne namjere i bezrazložno protivljenje. Štaviše, oni ih bezobzirno optužuju da to čine pod uticajem stranih agentura i državnih neprijatelja, primjenjujući govor mržnje i jake riječi, poput: „izdajnik", „strani plaćenik", „najamnik", „neprijatelj", zašto ne postoji nikakva argumentacija. Tako se ponovo u isto kolo hvataju udvarački (poltronski) mediji i autokratska vlast.[102)]

Slobodni, kritički i objektivni mediji mogu da pomognu da se obznani istina o društvu umjesto njegovog pristrasnog, interesnog i pragmatsko-političkog i propagandnog krivotvorenja, o čemu će više riječi biti u poglavlju, kako suzbiti poltronizam.

7.3. Javno ismijavanje poltrona

Vid borbe protiv poltrona i poltronizma kao pojave, koje ljudi ne mogu da otrpe, jeste i njegovo javno ismijavanje, kako je to već navedeno. I to je jedan od vidova borbe u suzbijanju poltronizma. Postoje brojni primjeri ismijavanja poltrona, od kojih ćemo navesti jedan koji govori kako postati poltron, kakav je „značaj" fizičkog vaspitanja u školama za poltrone.

kako postati poltron,megašliht,poltronisanje, Škola za poltrone.

" Poštovane drage koleginice, a posebno drage/mlađe kolege... Kao stručnjak za svakojake fizičke aktivnosti, plaćena sam da vam pojasnim – u čemu je ovdje tajna. Kako s malo gibanja i istezanja do stalnog radnog mjesta, kako do funkcije, do rutinskog naplate dnevnica, povišica... i tako to.

Fizičko vaspitanje je, dragi moji budući poltroni, bazična materija koju morate prežvakati, kako bi se vaš dobrostojeći platni sistem održao na stabilnim nogama. Elem, ono, u ovom surovom kapitalističkom univerzumu, podrazumijeva sljedeće:

102) Ibidem

*trku na 100, 200 ili 400 metara – u zavisnosti gdje se nalazi pekara, kiosk, apoteka, kafana ili drugi objekat u koji trčite, kako biste ispunili sumanutu želju vašem šefu i sl. Ukoliko je situacija urgentna (znači-nema cigare, jako je gladan, pukla najlonka…), nema vremena za čekanje, o`ma trk!

*sprint – do prvog opštinskog odbora stranke koja je na vlasti, ili, u krajnjem slučaju, dobro pozicionirana u koaliciji.

*preskakanje prepona – prvo onih u vidu zanemarljivih kolega, partijski podložnih i nepodložnih, nekih nebitnih akademika... i ostalog amelja, sve dok jednoga dana ne dođete do onih od krvi i mesa – na koje ste se još na startu, i nameračili

*kolut naprijed – i samo naprijed, nipošto nazad!

*stoj na rukama – nije obavezan i ne ulazi u prosjek, ali, ako se malo portudite, može vam obezbijediti trajni stoj u dobrim štiklama/cipelama u budućnosti.

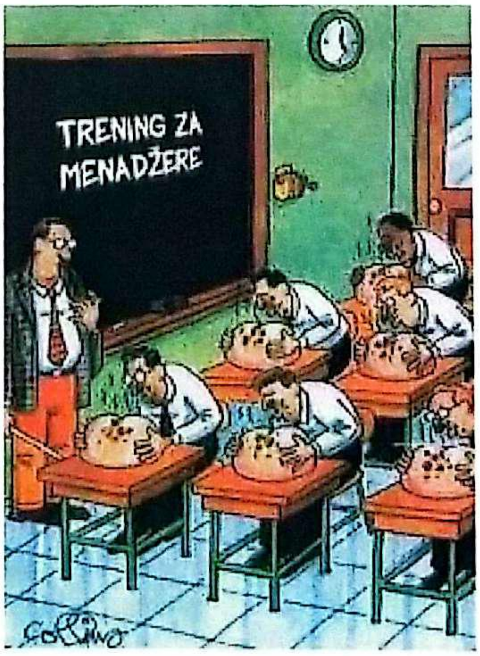

*uvlačenje, provlačenje, izvlačenje – nova atletska disciplina našeg smijera, jedinstvena u svijetu. Podrazumijeva dosta znoja, a rezulati su vidljivi oko 1. i 15. u mjesecu.

*svi kolektivni sportovi, kao i klizanje na tankom ledu, nisu u programu naše škole, njih neka proučavaju neki drugi.

103)

103) https./blagomo zivota.files.wordpres.com 2014/07

VIII KAKO SUZBITI POLTRONIZAM

Jedno od veoma značajnih pitanja tematike ove knjige jeste pitanje, kako suzbiti poltronizam, odnosno suprostaviti se poltronima. Kako to ističe N. Vujošević, nemoguće je i pomisliti na anuliranje i prevazilaženje negativnih društvenih pojava (u koje se ubraja i poltronizam) ako se studiozno i dublje ne analiziraju korijeni ovih pojava, koji su svoje žile ispreplitali kroz cijelo društveno tkivo. Drugim riječima nemoguće je i pomisliti na anuliranje i prevazilaženje negativnih društvanih pojava ako se prethodno ne sazna iz kojih sve slojeva društvene stvarnosti „sišu sokove“ i time produžuju svoje bivstvovanje, odnosno koje je društveno tlo pogodno za njihovo nicanje, razvoj i revitalizaciju.[104)]

U prethodnim poglavljima je istaknuto da je poltronizam društvena, a ne urođena čovjekova osobina, pa bi uzroke poltronskog ponašanja trebalo tražiti u socijalno-psihološkoj sferi društva. Pojave se suzbijaju tamo gdje i nastaju, pa i pojava poltronizma. Trebalo bi izgrađivati takvo društvo gdje će se vrijednosti čovjeka mjeriti njegovim radom, njegovom stručnošću, moralom, karakterom, a ne umijećem udvaranja, podilaženja, hvalisanja ljudi na vlasti i sl. U tom pravcu treba razvijati i vaspitno-obrazovni proces od predškolskog do visokog obrazovanja, a posebno sistem porodičnih odnosa. Porodično vaspitanje veoma je bitno u suzbijanju poltronizma, jer ovo društveno zlo trebalo bi iskorjenjivati od malih nogu. Poltronsko ponašanje trebalo bi na svakom koraku razobličavati i ismijavati, a time i razvijati slobodu mišljenja ljudi u isticanju njihovih stavova, bez obzira hoće li se oni ili ne svidjeti vođi. Laktašenje, ulizištvo, beskičmenjaštvo ne može se smatrati atributom „sposobnih“. U prethodnom podnaslovu poglavlja ismijavanje poltrona, navedeni su brojni primjeri takvih ismijavanja. Poltronizam može suzbijati samo društvo u kojem su ograničena moć, vlast i privilegije, a vrednovano znanje, rad i rezultati rada. Zato se interesne organizacije (sindikati), političke i druge društvene organizacije, udruženja građana .... moraju zalagati za ograničavanje mandata, izmjenljivost i veću odgovornost kadrova na odgovornim mjestima. Direktor, predsjednik stranke, predsjednik skupštine, nosioci nižih organa vlasti, kao i drugih funkcija, ne bi smjelo da budu profesija. Nažalost, većina društvenih sistema, pa i ovaj sadašnji boluju od te bolesti, a sve to utiče na razvoj poltronizma. Sprečavanje tih pojava direktno vodi ka suzbijanju poltronizma. Navešću lični primjer iz životne prakse, kako pojedinac vremenom doživljava funkciju, u konkretnom slučaju funkciju direktora, ne kao prolaznu, već kao profesiju. Naime, na jednoj vojnoj vježbi starješina je postroio pripadnike te

104) Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd, 1987, str.10.

jedinice, a personalac je od jednog do drugog uzimao osnovne generalijske podatke o svakom od njih. Kada je došao do jednog pripadnika, na pitanje, šta je po zanimanju, on je odgovorio direktor. Oštro je reagovao starješina jedinice, rekavši, kakav direktor, na to je jedan od pripadnka jedinice rekao, šta se bunite, on po zanimanju i jeste direktor, jer od kad postoji nije ništa drugo radio osim što je bio direktor.

Kako je poltronstvo „dvosmjerna komunikacija", potrebno je i kod vođa razvijati svijest i ukazivati da će ih poltroni izdati, čim više ne budu imali vlast i da je vođa samo prividno obožavan i „značajan" od strane poltrona. Zato su u prethodnim poglavljima navedeni brojni primjeri. Svijest vođe o poltronizmu kao društvenom zlu i zanemarivanju poltrona je najveći doprinos u suzbijanju ove negativne društvene pojave, jer je poltronizam uzeo toliko maha da je jednostavno postao stil življenja. Zato je poznati naučnik Ž. Dolinar, kako je to već istaknuto, govoreći o ovom društvenom zlu, uvijek napominjao „klonite se poltrona". Poltroni su majstori preživljavanja, to je zanat ispečen prije najstarijeg zanata, zato ga nije ni malo lako suzbiti.

Birokratizam i birokratsko ponašanje u društvu treba suzbijati jer birokratizam pored ostalog proizvodi poltronizam, jer kako je već istakao R. Božović, društvo u kome nisu prisutni slobodni građani skrojeno je da udomljava poltroneriju. Trebalo bi mijenjati karakter društvenih odnosa i izgrađivati takve odnose koji će suzbijati poltronizam. U klasično privatno-svojinskim odnosima poltronizma ima manje, jer zato ima i manje potreba. Dakle, društvenom sistemu jedne države, pa i naše, moramo posvetiti adekvatnu pažnju ovoj društvenoj pojavi i svim konsekvencama koje ona vuče. To je najbolji put iskorjenjivanja ovog društvenog zla. Totalitarni režimi i nedemokratska društva proizvodi poltronizam i politički sindrom ketmena, čovjeka koji je prevrtljiv, prilagodljiv, čovjeka za svaku situaciju i svaku priliku. S krizom u društvu pojavljuje se i kriza morala, a s njom i pojava ketmena i povećanje broja poltrona. Često se u našem društvu može čuti, kako nema više morala. Ova konstatacija kao opštevažeća se ne bi mogla prihvatiti ni u jednom društvu, pa ni u našem. „Proizvodnja" poltrona ne smije se pravdati nikakvom krizom, pa ni krizom morala. Često se može čuti da je moralno sve ono što nije zakonski sankcionisano, što se ne bi moglo prihvatiti kao tačnim. Ponekad su moralne norme jače od pravnih. U mnogim društvima pravne i moralne norme nastoje se ujednačiti i one nisu u koliziji.

Ljude treba učiti da budu učtivi, skromni, iskreni, da cijene sredinu u kojoj žive i rade, bez pretjerane upotrebe prisvojne zamjenice „moj", „moji ljudi", „moj kolektiv", „moj uspjeh" i suzbijanja osjećanja nepogrešivosti, nezamjenljivosti, sveznalaštva i sl. Na taj način radićemo na suprostavljanju izgradnje autoritarnog režima koji najčešće prelazi u diktaturu i na taj način suzbijaće-

mo razvoj poltronizma i povećanja broja poltrona u društvu. U prethodnim poglavljima dat je odgovor na pitanje, gdje je poltronizma najviše, uz zaključak da ga ima u svim sferama društvenog života. U zavisnosti o kojoj sferi je riječ, primjenjivaćemo pored opštih i posebne metode, jer nije isto boriti se protiv poltronizma u državnim organima, javnim ustanovama, političkim partijama ili zemljoradničkoj zadruzi, gdje je poltronizam sveden na pojedinačne slučajeve.

Jedan od uspješnih „lijekova“ za suzbijanje poltronizma jeste i adekvatna legislativa u društvu, koja bespotrebno afirmiše moć i vlast. Brojni su primjeri zakonskih akata gdje se funkcionerima, rukovodnim radnicima, starješinama organa i sl. daju bespotrebno pretjerana ovlašćenja, čime se samo jačaju njihova moć i vlast, što utiče na stvaranje poltronizma i poltrona. Inače, najpogodnije tlo za razvoj poltronizma su državne jasle i tu poltronizam najbrže raste.

Govoreći o poltronizmu kao psihološkoj pojavi, psiholozi svih grana psihologije (opšte, dječije, socijalne, pedagoške i dr) jedinstveni su u stavu da se poltronizam, prije svega kao društvena bolest, treba i može liječiti i na taj način suzbijati. Ali to nije jednostavan proces. Prethodno navedena reklama na jednom deterdžentu „sve pere osim obraza“, to najbolje potvrđuje. Izgradnja karaktera, morala, poštenja, hrabrosti ...... je proces. Izgradnjom moralnih i drugih pozitivnih osobina ličnosti doprinosimo suzbijanju poltronizma kao društvenog zla. Postavlja se pitanje, kako? Kod čovjeka, kao socijalnog bića moramo podsticati neke pozitivne osobine, a zanemarivati negativne: (ulizivanje, sebičnost, laž, nemoralnost i dr). Svojevremeno je L. Tolstoj rekao: „ Ljudi uče kako da govore, a međutim glavna je nauka kako i kad da ćute“. Međutim, poltronima nije u interesu da ćute, iako oni u sebi osjećaju potrebu, već da veličaju vođu (šefa, predsjednika, direktora i sl).

Ako se kontinuirano ne radi na suzbijanju poltronizma, od djetinjstva, u porodici, školi, sredini u kojoj ličnost živi i radi teško će se to suzbiti. Zato postoje tzv. patološki lažovi, koji su sebi umislili da ono što lažu (a laž je očigledna), drugi misle da je istina. Patološki lažovi najmanje jednom, a često i više puta nešto slažu u jednom danu. Iluzija je smatrati da se poltronizam može masovno iskorijeniti (suzbiti). Pojedinačnih slučajeva će uvijek biti. Životna stvarnost to potvrđuje, jer ih u svakoj sredini više-manje ima. Od „plodnosti tla" sredine umnogome zavisi i njihov broj. Ponekad oni inficiraju i druge, posebno ljude slabog karaktera, koji vidjevši napredovanje poltrona pokušavaju da ih oponašaju. Kako je prethodno navedeno, neki blaži oblici poltronizma i ne smatraju se štetnim. Menadžerstvo kao nauka ga u blagom obliku smatra pozitivnim, te tu vrstu poltronizma (na granici poltronizam-učtivost) ne smatra za potrebnim suzbijati.

Ojačati karakter znači oblikovati samog sebe, smatra poznati psiholog N. Rot. On ističe da suzbijanje poltronizma (bijeg iz poltronizma) jača karakter. Suzbijanje poltronizma zavisi umnogome i od tipa ličnosti, a u knjizi je prethodno to pitanje šire obrađeno. Poltron ima svoj stav, ima ga u duši, ali ga ne smije iznijeti. Suzbijanjem pojedinih osobina ličnosti, karakterističnih za poltronizam kao što su: interesi, vještine, motivi, sposobnosti i dr. vode i ka suzbijanju poltronizma i poltrona. Trebalo bi činiti dobro, a izbjegavati zlo. Čineći dobra djela svi oko vas će biti srećni i zadovoljni, pa i pojedinac koji ta djela čini. Pojedinac će na taj način postići lične ciljeve, ne koristeći poltronsko ponašanje. Zašto dolazi do loših odnosa u sredinama gdje ima puno poltrona? Najčešći razlozi su: kompleksi pojedinaca, nesigurnost, loš nivo znanja o ophođenju s drugima, egocentričnost, bahatost, egoizam... Liječeći te osobine pojedinca suzbijamo i poltronizam kao lošu i zlu društvenu pojavu.

U suzbijanju poltronizma trebalo bi raditi na očuvanju tradicionalnih vrijednosti društva i povjerenja u javnu riječ.

U tradicionalnim društvima, svako ko nije poštovao datu riječ smatrao se prekršiocem moralne norme i nailazio je na osudu sredine. U tom kontekstu postojale su brojne izreke, od kojih je najpoznatija ona "kome nije do riječi, nije ni do obraza".

U suzbijanju poltronizma veliki doprinos mogu dati sredstva masovne komunikacije radio i televizija, štampa i dr. Uređivačka politika radio i TV kuća treba da bude takva da sprečava, a ne da podstiče ovu negativnu društvenu pojavu. Brojni su primjeri u kojima članovi pojedinih političkih partija na TV veličaju svoga vođu, često na način da bi se takvom veličanju postidjele i same vođe. Zašto te ličnosti (poltroni) ne govore o onome zašto su došli u emisiju. Takve ličnosti su najčešće nesposobne da govore o radu i rezultatima svoga rada na funkcijama na kojima se nalaze, pa hvaleći svoga vođu skreću pažnju u tom pravcu. Brojni su primjeri funkcionera, ministara i nižih šefova da u nastupima na mas medijima pominju svoje šefove, da ih bez razloga hvale, da se pozivaju na njih, ističući u svakoj drugoj rečenici, kao što je rekao predsjednik, direktor, šef i sl. To često postaje toliko smiješno, pa i ogavno da slušaoci i gledaoci to više ne mogu da gledaju. Mnogim TV kućama koje sebe smatraju nezavisnim godi poltronizam, umjesto da se protiv njega bore. Veličajući vođe, moć i vlast, TV kuće postaju sve više poltronske, hvaleći i protežirajući pojedine ličnosti i njihove "rezultate", a zapostavljajući skromne, stručne i vrijedne ljude. Za pojedine ličnosti koje nisu iz političke opcije kojima su naklonjene te TV kuće, ne preže se da im se prišiju pojedini epitete kao što su, "neprijatelji", "najamnici", "strani plaćenici" i sl. mada zato nemaju nikakve argumente. Očito je da i oni sve to čine da bi se dodvorili vođi, odnosno vlasti. Prateći jedan period sve TV kuće u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj i njihov radio, može se zaključiti kojoj političkoj opciji i vođi su naklonjene. Ništa nije bolji slučaj ni sa štampom. Samo stvarno slobodni i objektivni mediji, a takvih je malo i na udaru su onih koji su naklonjeni vlasti ili opoziciji, mogu se boriti za istinu, umjesto njenog krivotvorenja i na taj način dati svoj doprinos u suzbijanju poltronizma.

Jedno od vrlo bitnih pitanja u suzbijanju poltronizma jeste pitanje, kolko sama nauka daje doprinos u suzbijanju ovog društvenog zla.

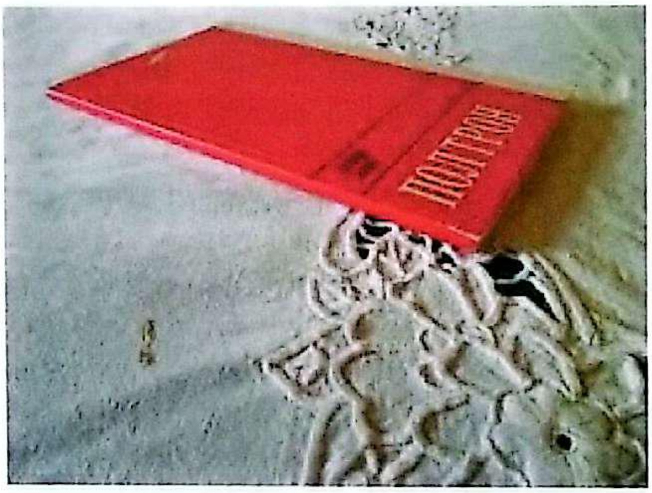

U tom pravcu izvršena je anketa na uzorku od trideset ispitanika s visokim obrazovanjem, studenata i zanatlija (radnika), životne dobi, orjentaciono od dvadeset i pet do šesdeset i pet godina. Analizirajući sprovedenu anketu može se izvesti zaključak, da nauka nedovoljno doprinosi suzbijanju poltronizma. Takvo mišljenje dijeli i autor ove knjige. Pojedini ispitanici uglavnom sa visokim i stručnim obrazovanjem koji su vezani ili po profesiji bliski nauci koja se bavi problematikom poltronizma (sociolozi, psiholozi, pravnici i dr), mišljenja su da je poltronizam naučno dovoljno objašnjena društvena pojava , ali nije dovoljno akcentirana kao društveno zlo i data metodologija njenog suzbijanja. Na prvi pogled djeluje, da o poltronizmu imamo veoma široku literaturu, što je smatrao i autor ove knjige, međutim, osim stručnih i naučnih radova na prste jedne ruke se mogu navesti objavljena djela o ovoj, u svakom slučaju štetnoj društvenoj pojavi. I ova knjiga ima za cilje razobličavanje i suzbijanja poltronizma kao društvenog zla.

Dakle, kako smo prethodno istakli na suzbijanju poltronizma najveći doprinos mogu dati porodica, vaspitno-obrazovne ustanove, mediji, kao i pojedine naučne oblasti u sklopu kojih se izučavaju poltronizam i slične sociološko-psihološke pojave.

IX PRAKTIČNI PRIMJERI POLTRONIZMA

Autor knjige je vremenom bilježio neke tipične primjere poltronskih nastupa pojedinaca, jer je imao namjeru da napiše jedno ovakvo djelo. Bilo je i pojedinačnih primjera, kada su autorove kolege i prijatelji znajući autorove namjere da napiše knjigu o poltronizmu kao društvenoj pojavi i sami prenosili tipične istupe poltrona, nadajući se da će oni jednom ugledati svjetlost dana. Čak su i na sastancima na kojima je bilo izrazito poltronsko ponašanje ukazivali autoru, zabilježi to, to je za knjigu. Svi ti zabilježeni poltroniski istupi mogli bi se podvesti pod prethodno data teorijska razmatranja o poltronizmu, kao njihovi klasični (praktični) primjeri. Evo nekih od tih zabilježenih primjera:

- U lijepo okrečenoj prostoriji sjede rukovodni radnici i čekaju šefa da dođe i počne sa sastankom. Nakon što je šef ušao u prostoriju konstatuje da je prostorija svježa, da je dobro okrečena i da se zidovi bijele. Jedan od rukovodnih radnika (poltron) ustaje i kaže: "Šefe sveca ti tvog kako si se toga sjetio" (da je zid bijel); Na istom sastanku šef konstatuje da je prethodnog dana bilo vremenskih nepogoda, ustaje drugi rukovodni radnik, takođe s dobrim osobinama poltronizma i kaže: " Šefe ti si genij, dobro si to zapazio" (da je bilo vremenskih nepogoda); Završava se sastanak, za riječ se javlja prvi rukovodni radnik (poltron) i ističe:" Ja podržavam sve ovo što je naš mudri, pametni i nadasve sposobni rukovodilac rekao. Blago majci koja ga je rodila." (završnicu sastanka je dao šef, ali se poltron na neadekvatan način ulizuje šefu, što izaziva smijeh kod drugih radnika. Šef se ne smije kao da mu to prija); Prije toga radnika, nakon što su svedeni zaključci, javlja se još jedan poltron i konstatuje: "Zaključci su fenomenalni, takve zaključke je mogla predložiti samo jedna pametna i mudra glava, kao što je naš šef". (Zaključci nisu samo šefovi, već su proizvod diskusije i prijedloga rukovodnih radnika - stručnih ljudi iz pojedinih oblasti);

- Šef kasni na posao, jedan radnik konstatuje, šefe nešto ste nam zakasnili, na to reaguje drugi radnik (poltron) i kaže:"Šef nikada ne kasni, on uvijek radi." (Šef sa odobravanjem prihvata tu konstataciju poltrona).

- Radnici su se okupili Ispred ulaza u zgradu, dolazi načelnik obučen kao i prethodnog dana, jedan iz grupe radnika (poltron) ga pozdravlja i konstatuje "Šefe što dobro izgledate i što ste fino obučeni, ja se nikada ne bi znao tako lijepo obući".

- Glavni šef živi u jednom, a radnik (poltron) u drugom mjestu. Glavni šef dolazi u posjetu jednoj organizacionoj jedinici, a radnik (poltron) bez njegovog znanja ga čeka, uzima njegovu tašnu i ide ispred njega govoreći ostalim radnicima, evo ide glavni šef. Šef svraća u jednu kancelariju, a poltron dolazi do radnika koji pored ostalih poslova opslužuje i šefa te organizacione jedinice i kaže: " Zaključaj i dobro čuvaj ovu tašnu glavnog šefa, nedaj bože da se šta desi", radnik se samo nasmijao, a drugi radnici su kasnije prokomentarisali , jeste li to vidjeli. Poltron je naravno glavnom šefu i iznio tašnu, a ovaj se zahvalio na tome. (Nagrada za poltronisanje tog radnika u određenom periodu računajući i taj dan, bila je dodjela rukovodne funkcije).

- Na jednom značajnom sastanku, nakon što je šef završio razgovor, radnik (poltron) počinje da plešće i gleda lijevo - desno plešću li i drugi. Drugi radnik (poltron) vidjevši to počinje da viče: "bravo šefe", "ti si nam sve", "ti si legenda..."

- U jednom neoficijelnom dijelu sastanka govoreći o jednoj pojavi, šef se počinje smijati (mada to i nije nešto posebno smiješno), svi radnici poltroni i bliski poltronisanju počinju da se na silu smiju. Ulazi jedan drugi radnik, najveći poltron među njima i neznajući uopšte o čemu je riječ počinje najjače da se smije i viče: "baš vam je ovo dobro šefe, "odlično ste to zapazili", "to i liči na vas, pametnu glavu".

- Šef nepristojno ide i zviždi kroz hodnik. Iz susjedne kancelarije ustaje radnik (poltron) i zviždi za njim i manifestuje rukama kao da svira na frulu. Drugi radnik (poltron) se obraća šefu riječima, imate šefe lijep glas, kao slavuj.

- Poltron, da bi se što bolje učvrstio kod postojećeg šefa, u svakoj prilici blati prethodnog koji mu je puno valjao, riješio stan, omogućio da dobije kredit, funkciju... (Tipični poltronski nastup, teorijski obrazložen u prethodnim poglavljima). Tako u prisustvu

većeg broja rukovodnih i drugih radnika poltron se kladi, ko će prije pasti, Gadafi ili bivši šef koji treba da ide u penziju (mada zato nije ispunjavao uslove). Drugi radnici znajući za poltronističke nastupe dotičnog, rezervisani su prema njemu. Međutim, to poltrona ne zanima, on ima za cilj da se što bolje dodvori postojećem šefu, blateći prethodnog, što je klasični poltronski nastup, prethodno teorijski obrazložen. Drugi radnici, pa i oni koji imaju manje osobine poltronisanja, upozoravaju poltrona da pretjerano poltroniše, ističući da se dovoljno uvukao u stražnjicu šefu, te da sa daljim uvlačenjem postaje samo smiješan. (Nagrada za odano poltronisanje u ovom, kao i u svim drugim slučajevima, bilo je dobijanje rješenja za odvojeni život na koje poltron nije imao zakonsko pravo, dobijanje automobila na neograničeno korišćenje, kojim je poltron čak odvozio i smeće i mnoge druge privilegije).

- Direktor saopštava radnicima koliko institucija može izdvojiti novčanih sredstava za odlazak radnika na dvodnevni izlet. Jedan od radnika se javlja za riječ i iznosi svoje mišljenje, da je to nedovoljno sredstava. Javlja se i drugi radnik koji ima identično mišljenje. Zatim ustaje poltron i kaže: "Zahvalite se direktoru što je izdvojio toliko para (kao da su novčana sredstva institucije njegova lična svojina), on je vrsni matematičar, domaćin, humanista i svi bi ga trebali voljeti, ko rođenog oca. On je to dobro proračunao". Za radnike koji su iznijeli mišljenje da su sredstva nedovoljna za odlazak na izlet, poltron im poručuje: " Nemojte da sekirate direktora, nije on to od nas zaslužio".

- Na jedno područje dolaze republički funkcioneri u lov, opštinski funkcioner predlaže da se s njima uključe i lokalni lovci iz organa uprave, kako bi im eventualno pomogli i pokazali teren. Opštinski funkcioner pravi spisak radnika koji će biti angažovani. Međutim, prijavljuje se i radnik koji nije lovac, niti ima bilo kakve veze s lovom. Jedan od evidentiranih radnika reaguje i kaže, šta se ti prijavljuješ, ti nisi lovac. Na to mu on (poltron) odgovara: "Ja ću im nositi rusak i poturiću rame da sa njega mogu bolje gađati, a ako treba i škevriću". Sutradan su radnici komentarisali poltrona riječima, škevrio je, ali nije lajao.

- Radnik (poltron) da bi se što bolje dodvorio šefu i ostalim šefovima, primakao im se, te ostvario svoje lične interese, predstavlja

se kao veliki majstor fiš paprikaša i roštilja i za njih to najčešće pravi. Posebno odabrane komade mesa nosi prvo glavnom šefu i kaže "probaj šefe", zatim dolaze nižerangirani šefovi da i oni probaju, a ako se zateknu radnici (kolege poltrona) do komadića mesa doći će samo ako se sami posluže. Poltron inače, kad je u pitanju glavni šef sve zna. Odabrati i kupiti meso, usoliti meso, popapričiti, pobiberiti onoliko koliko kome treba. Njegov poltronizam je toliko očigledan, a radnici su ga prozvali "paprikašlija", "roštilj majstor", "kutlača". Potrebno je napomenuti da će taj poltron za sve kuvati uz osnovni uslov da od toga ima koristi i da dođe do vlasti.

- Na prethodno pomenutom izletu organizovano je takmičenje u malom fudbalu. U jednoj ekipi je igrao i direktor, kome očigledno fudbal nije bolja strana. Direktor je igrao (bolje reći) šetao jedno poluvrijeme. Po završetku utakmice uz roštilj i hladno piće radnici su komentarisali odigranu utakmicu, kako je ko igrao, ko je među njima bio najbolji i sl. Jedan radnik (poltron), isti onaj koji je tvrdio da su planirana novčana sredstva od strane direktora dovoljna za izlet, prokomentarisao je: "Iznenađen sam kako je utakmicu odigrao naš direktor. On bi mogao igrati na svakom mjestu, nije mu bio ravan ni Dragan Džajić". I sam direktor se takvom poltronskom nastupu nasmijao, a drugi radnici su prokomentarisali, pa skoro si dobio unapređenje, je li ga još odrađuješ ili tražiš novo.

- Jedan funkcioner iz zajedničkih organa Bosne i Hercegovine dolazi u posjetu svome kolegi sa kojim je zajedno radio u jedan manji grad, u kome kolega sada živi. Poltron koji se poznaje sa njegovim kolegom, saznavši zato, dolazi službenim kolima i nadgleda (opservira) kada će funkcioner doći. Domaćin, (koji ima bezbjednosni šlif), uočio je opserviranje poltrona, ali mu nije davao do znanja da ga je zapazio. Poslije izvjesnog vremena, po dolasku funkcionera domaćinu, sav uvažen i glumeći iznenađenje prisustvom dotičnog, dolazi i poltron i kaže: "Kad ste Vi došli, srećan sam što Vas vidim, dobro mi izgledate, pravi ste ministar i najbolji ste od svih gore". Domaćin mu ne predlaže da sjedne, on ga uostalom nije ni pozvao, ali to poltrona ne zanima, on sjeda i preuzima monolog. (Prethodno je teorijski objašnjeno da poltron ne bira sredstva da ostvari cilj, što je i u konkretnom slučaju riječ,

a za tog poltrona je jedan od kolega rekao, "da bi preko mrtvih ljudi gazio samo da bi ostvario svoje ciljeve", uostalom zato je i došao).

- Dva radnika idu na posao, u međuvremenu počinje da pada jaka kiša i susreću šefa. Jedan od njih (poltron) s kišobranom prilazi šefu i pokriva ga. Šef kaže, mene si previše pokrio, a ti kisneš, prehladićes se. Na to će poltron šefu :"Dragi i mili šefe, za tebe ako treba i život ću dati. Ti si veliki čovjek:" Šef osjetivši veliki poltronizam reče: "Hvala, da to neće biti previše".

- Poltron je predsjedniku stranke napisao dio govora za stranačku promociju, sjeo u prvi red i kad je predsjednik počeo da ga čita poltron je ustao i pljeśćući gromoglasno vikao: "Bravo predsjedniče, bravo care, najboljii si".

- Na stranačkom skupu poltron je prije predsjednika iznio neko svoje mišljenje, smatrajući da je i predsjednikovo takvo (mada to nije svojstveno poltronima, jer oni nikada nemaju svoje mišljenje, mišljenje predsjednika je i njihovo mišljenje). Vidjevši da je njegovo mišljenje suprotno predsjednikovom (jer je presjednik u međuvremenu promijenio mišljenje, što ne treba da čudi, jer je politika takva), za riječ se javlja poltron i ističe: "Ja mijenjam svoje mišljenje, jer je naš predsjednik najpametniji, najmudriji, najhrabriji političar kod nas". Drugi pripadnik stranke mu dobaci, rano si pljunuo, pa to moraš polizati, a treći, znaš da svi moraju misliti glavom predsjednika.

- Radnik u parku za vrijeme radnog vremena zabavlja (čuva) djecu, što nije slučajno, jer je to česta pojava kod njega. Takvo ponašanje mu šef toleriše, jer on zloupotrebljava bliskost s njim. Drugi radnici su zapazili da je dotični sklon doušništvu i poltronizmu. Bojeći se da ga radnici, koji su ga vidjeli u parku, ne prijave rukovodiocu, osmislio je kako će mu podići. Po dolasku u službene prostorije rekao je šefu, kako radnici koji su ga vidjeli ništa ne rade, a to je on zapazio dok je bio na operativnom zadatku, te da se druže sa osobama koje šef ne voli i ne cijeni. (Govoreći prethodno o psihološkom profilu poltrona, istaknuto je da je moral slaba strana poltrona, kao što je i u konkretnom slučaju).

-

- Radnik (poltron) kako se to u narodu kaže ofarban svim bojama nudi rukovodiocu jedne ustanove da za njegove potrebe špijunira zaposlene radnike: šta rade, s kim se druže, šta misle o njemu i sl. Da bi ga rukovodilac prihvatio, sve u superlativu govori o njemu, kako je vrijedan čovjek, kako je pravi profesionalac i sl. Rukovodilac znajuću o kakvoj moralnoj osobini čovjeka je riječ, odbija njegovu ponudu, ističućići da on ima povjerenje u ljude sa kojima radi. (Dakle, bilo je i primjera kad poltronizam nije imao dvosmjerni pravac, što je autor ove knjige zabilježio, ali takvih slučajeva je bilo malo).

- Rukovodilac da bi se dodvorio višim rukovodiocima, što je čest slučaj, jer je poltronizam hijerarhijska pojava, nastoji se na sve načine riješiti radnika koji imaju svoje stavove, znanje, rezultate u radu i kojima se na poltronski način ne može prići. Tako jedan rukovodilac (potron) da bi ublažio reakciju drugih radnika za poteze koje više rukovodstvo poduzima prema njima, (mada je upitno koliko je njegova moć da tu nešto i može učiniti), obrazlaže njihov odlazak iz kolektiva „prekompozicijom" koju planira provesti. Valjda tu misli na unapređenja radnika, mada je većini jasno da on nikakvu „prekompoziciju" neće, ne može, niti zna provesti. Protok od više godina je to praktično i potvrdio.

- Isti taj rukovodilac (poltron) bojeći se sebi, rukovodioca jedne organizacione jedinice koja je imala najbolje, višegodišnje rezultate u radu, raspoređuje u toj organizacionoj jedinici na početni nivo. Za njega je bitno da on nema konkurenciju, da obezbijedi sebe, njega ne interesuju drugi. Zna on koliko je moralan, pa često kad neko pitanje nema veze s njim, glumi dobrotu i poštenje, na koje ponekad pojedinci i nasjednu.

Postoji još niz primjera koje je autor knjige zabilježio, ali zbog njene sadržajne ograničenosti, smatra i ove sasvim dovoljnim. Iz svih tih primjera da se zaključiti koliko su osnovani teorijski stavovi o poltronizmu i poltronima, navedeni u prethodnim poglavljima.

X ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

1. Riječ poltron potiče od francuske riječi poltron, italijanske poltrone, njemačke polster (jastuk), što u prevodu na naš jezik znači ništarija, kukavica, strašljivac, ulizica, laskavac, puzavac, gmizavac, beskičmenjak, ljigavac, podrepaš, čankoliz, ulagivač. Pod pojmom poltronstvo u sociološkom smislu podrazumijeva se način ponašanja i djelovanja kojim se zadovoljavaju ili se pokušavaju zadovoljiti aspiracije pojedinih ljudi, odnosno poltrona, na društveno neprihvatljiv, nedostojan, čak bi se reklo na odvratan i ljigav način.

2. Poltronstvo je dvosmjerna komunikacija, za koju je potreban onaj koji se obraća sa „dragi“ ili „veliki“ šefe“ i onaj koji prihvata ulizivanje i ulagivanje, zato što želi da bude obožavan, značajan, izuzetan i da ostane na svom položaju. Takvi ljudi podstiču poltronstvo raznim privilegijama, a kojima teže poltroni i na taj način podstiču i druge ljude iz svog okruženja u tom pravcu.

3. Poltronizam kao negativna društvena pojava vuče svoje korijene još iz prvobitne ljudske zajednice. Tragovi o prvim poltronima pronađeni su na pećinskim crtežima upravo u tom periodu. I bez validnih statistističkih podataka da se izvesti zaključak, da je uvijek bilo vrijeme poltronizma u svim fazama razvoja društva, a posebno danas u tzv. tranzicijskom periodu.

4. Poltronizam nije urođena pojava i biološkim činiocima se ne može objasniti poltronsko ponašanje. U pokušaju takvog objašnjenja to bi bio svojevrstan vid biologističkog tumačenja društvenih pojava, što je sasvim suprotno i protivurječno ponašanju ljudi u društvu. To znači da pomisao i shvatanje na urođenost poltronskog ponašanja treba napustiti i tražiti socijalne uzroke poltronstva, odnosno socijalno-psihološke u najširem smislu riječi.

5. Poltronizam se može posmatrati i sa pravnog stanovišta kao posljedica krutih primjena pravnih normi, posebno u državnim organima i drugim organima javne uprave, u kojima funkcioneri imaju velika

ovlašćenja. U tim institucijama mnogi radnici, poučeni primjerima drugih misle da svoje zahtjeve i potrebe mogu zadovoljiti „podilaženjem" i "udvaranjem" onima za koje smatra da su svemoćni.

6. Često se postavlja pitanje, u kom političkom sistemu, kapitalističkom, socijalističkom-jednopartijskom ili višepartijskom ima više poltronizma? To pitanje nije naučno istraženo, ali su društvene nauke dale objašnjenje poltronizma u pojedinim društveno-ekonomskim formacijama iz čega bi se mogli izvući izvjesni zaključci. U klasičnim privatno svojinskim odnosima poltronizma je manje, jer zato ima i manje potrebe u odnosu na socijalističke sisteme, pa i višepartijske, posebno u tranzicijskim zemljama, kakva je i BiH, a koje vuku korijene iz socijalističkih sistema.

7. Da li je poltrona bilo više u bivšoj SFRJ i njenim republikama ili ih ima više danas u višestranačkom sistemu, posebno u BiH, izvršeno je anketiranje na uzorku od trideset osoba prosječne životne dobi, koje su živjele u oba sistema vlasti. Samo jedna osoba je dala odgovor da je poltrona i poltronizma bilo više u prošlom sistemu. Identičnog mišljenja su bile i osobe mlađe životne dobi, smatrajući da je poltronizam danas, toliko uzeo maha da je jednostavno postao stil življenja.

8. Nema sfere društvenog života u kojoj se ne susrećemo s pojavom poltronizma i identifikacijom poltrona. Možda je u državnim organima, javnim ustanovama i jedinicama lokalne samouprave poltronizam i najizraženiji. Tome je svakako doprinijela zakonska legislativa u tim oblastima i velika ovlašćenja data funkcionerima koji rukovode tim organima. Mnogi radnici u tim organima, imajući u vidu takva ovlašćenja funkcionera, a bojeći se da ne ostanu bez posla prinuđeni su da poltroniraju i „uvlače" se rukovodnim radnicima, mada to često i pretjerano čine. U tim organima i organizacijama postoji hijerarhijsko napredovanje koje umnogome zavisi od rukovodilaca tih organa, što takođe podstiče pojavu poltronizma.

9. Cezarizam je pogodno tlo za razvoj poltronizma. Cezarizam je autoritarni režim u kome formalno postoje demokratske institucije, ali

je sva vlast koncentrisana u rukama pojedinaca. Pojedinac vlada uz pomoć i podršku mase, bez upotrebe fizičke sile, jer ona u tom stadiju nije ni potrebna. To je osobina koja ovaj režim razlikuje od apsolutizma, despotije i tiranije.

10. Nema cezara bez poltrona, niti poltrona bez cezara. U demokratskoj sredini normalni građani gnušaju se poltrona, te oni mogu uspijevati samo u autokratskoj sredini. Poltronizam je dakle, neizbježno drugi pol cezarizma. Cezarizam i poltronizam su samo različite strane iste medalje autokratske vlasti.

11. Za spoljašnje i unutrašnje (psihološko) manifestovanje poltrona, kao i nekih drugih njegovih psihičkih osobina, neophodno je polaziti od psihologije ličnosti, socijalne psihologije, psihologije međuljudskih odnosa i drugih grana psihologije.

12. U psihologiji ličnosti dato je više teorija ličnosti: (Frojdova, Olportova, Adlerova ili socijalna teorija ličnosti sa svim svojim pozitivnim i negativnim osobinama), ali nigdje nije navedeno u koju bi se teoriju mogli smjestiti poltroni. Nigdje se posebno oni ni ne pominju, ali je očigledno da se mogu smjestiti u negativne kvalitete čovjeka, (ličnosti) bez samopuzdanja, hrabrosti, karaktera, morala, a mogu se podvesti i pod patološke lažove, koji se u psihologiji ličnosti posebno obrađuju.

13. Primat u psihološkom određenju poltrona treba dati socijalnoj teoriji ličnosti (Alderovoj i Fromovoj) koje posebno ističu ulogu društvenih uslova u kojima pojedinac živi. Osim psiholoških, mnoga sociološka i antropološka istraživanja pokazuju da socijalni faktori imaju veoma važnu ulogu u formiranju ličnosti, pa i ličnosti poltrona.

14. Kad se pomene riječ poltronizam i poltron odmah se pomisli na karakter poltrona, jer poltroni jesu ljudi sa slabim ili nikakvim (lošim) karakterom.

U psihološkoj literaturi, u većini se pod terminom karakter označavaju najbitnije osobine pojedinca, a koje daju pečat cjelokupnom njegovom ponašanju. Često se pojmovi "ličnost" i "karakter" pokušavaju u psihologiji izjednačiti, mada je pojam "ličnost" širi jer obuhvata sve

osobine pojedinca, dok je pojam "karakter", uži pojam i obuhvata najkarakterističnije osobine pojedinca.

15. Često se izrazom karakter označavaju voljne ili konativne (motivacione) osobine čovjeka, pa se kao o osobinama karaktera govori o upornosti, odlučnosti, dosljednosti u ponašanju, incijativnosti i sličnim osobinama. Najzad, veoma često se pod karakternim osobinama podrazumijevaju osobine koje pokazuju ponašanje pojedinca, s obzirom na moralne principe i moralna shvatanja, pa se kao o karakternim osobinama govori o poštenju, sebičnosti, nesebičnosti, skromnosti, savjesnosti i sl.

16. Ponašanje poltrona uvijek sagledavamo na način ocjene njegovih karakternih osobina: kukavica, ulizica, izdajnik, sebičan, egoista ...i etičkih principa: nemoralan, nepošten, lažov... Mnoga negativna karakterna svojstva karakterišu poltrona i poltronizam kao negativnu društvenu pojavu.

17. Ličnost određuje međuljudske odnose, ali i međuljudski odnosi određuju ličnost. Međuljudski odnosi imaju veći uticaj na ličnost u mladalačkoj dobi, za razliku od zrelog doba, koga karakteriše samosvojan (samostalan) odnos pojedinca prema društvu i to doba je doba premoći ličnosti u odnosu na međuljudske odnose. Ličnost se više ne oblikuje presudno u međuljudskim odnosima, kao što je to bio slučaj u ranom djetinjstvu. Zato za pojavu poltronizma u tom periodu nema opravdanja.

18. Poltronizam kao sociološku pojavu treba posmatrati u ljudskom društvu, onakvom kakvog ga definiše sociologija kao nauka. Pored ljudskog društva uopšte i društvenih pojava, značajnu ulogu u razvoju poltronizma imaju društveni procesi i društveno djelovanje.

19. Poltrona uvijek moramo posmatrati u društvenoj grupi, mada postoji i određena individualnost poltrona. Kada se opisuje neka osoba (pa i osoba poltrona), onda se time istovremeno ističu određene osobine-crte ličnosti: karakter, temperament, intelegencija, stavovi, sposobnosti,

interesi, motivi itd. Poltron bi se djelimično mogao oslikati kroz ove, ali i druge osobine. Samo kad bi oslikali neke od ovih osobina ličnosti, prevashodno karakter, interes, motive, stavove, oslikali bi većinu poltrona, jer poltroni imaju niz zajedničkih osobina i samo neznatne razlike.

20. Pod normalnim ponašanjem smatra se društveno prihvatljivo ponašanje, a poltronizam se očito tu ne može svrstati, pa ga pojedini sociolozi, psiholozi, pravnici, svrstavaju u jedan vid devijantnog ponašanja. Poltronizam kao pojavu možemo posmatrati u sklopu moralnih i pravnih normi.

21. Da bi se analizirao profil poltrona nije dovoljno samo polaziti od psihologije i sociologije kao nauka i njihovih naučnih disciplina, (psihologije ličnosti, sociologije morala i dr), već je neophodno da to i šire sagledavamo polazeći od etike i njenih naučnih disciplina, etike morala, moralne dogmatike, moralne analitike, političkih i drugih nauka.

22. Kao što ni jedno društvo, pa i tipična totalitarna društva, neće priznati da nisu demokratična, tako ni jedan pojedinac neće priznati da je nemoralan, pa i najveći poltroni. Iako nema pouzdanih istraživanja u oblasti moralnosti pojedinca, ipak se može izvesti jedan opšti zaključak, da su rijetki ljudi koji nemaju bar izvjesna moralna osjećanja i koji nikada nisu osjetili grižu savjesti za svoje postupke.

23. Krizom u društvu pojavljuje se i kriza morala, a s njom i poltronizam i poltroni koje ta kriza proizvodi. Očit dokaz zato je današnje stanje u našem društvu, s puno ekonomskih, socijalnih, političkih, nacionalnih i drugih kriza, koje sa sobom nose povećanje broja poltrona. Postale su uobičajene i opšteprihvaćene parole: "Ćuti i gledaj svoga posla.", "Ćuti i iskoristi poziciju za sebe.", "Ako nisi dobar za sebe nisi ni za druge.", "Ima li mene tu?", "Dobar i lud je jedno te isto." i sl.

24. Poltronizam i postupanje poltrona se ne smije pravdati nikakvom krizom. Čovjek mora ispoljiti karakter i moralnost u svim situacijama, pa i u kriznim. Kriza je uvijek bilo i biće, bilo ih je na ovim prostorima i većih, a ljudi nisu prodavali obraz i karakter kao što to čine sada, što

je dokaz da kriza nije razalog za poltronizam i poltronisanje u društvu. Najgore je uvjeravati sebe i druge kako smo u krizi, da joj ništa ne možemo, te da u njoj treba da tražimo sebe na sve moguće načine, pa i udvaranjem, ulizivanjem i svim drugim načinima poltronisanja.

25. Da li je za poltronizam preteška konstatacija reći da je društveno zlo? Mnogi ugledni sociolozi, psiholozi, pravnici, književnici ... su poltronizam i poltrone tako definisali, polazeći od izreke našeg poznatog književnika Meše Selimovića, koji je rekao: "Poltroni su đubre na kojem rastu sva zla ovog svijeta", a s tom izrekom počinje i ova knjiga.

26. Poltronstvo je zanat ispečen prije najstarijeg zanata. Društvo u kojem dominira poltronizam je društvo koje ima ozbiljnih teškoća u razvoju. Utvrđivanje društvenih ciljeva i razvoja najčešće je onemogućeno upravo od one strukture ljudi koji su najgrlatiji i koji se javno zaklinju za proklamovane ciljeve (poltroni višeg ranga), a u sebi razmišljaju kako od njih da odstupe, kako da ih izigraju, kako da ostvare svoje egoističke ciljeve i interese, a koji su najčešće u suprotnosti sa proklamovanim društvenim ciljevima.

27. Kad bi se napravila kakva analiza o umijeću ulizivanja i poltronisanja u BIH, vjerovatno bi bili država sa zavidnim brojem visokoobrazovanih poltrona. Poltroni treniraju svoje sposobnosti od najranijih dana: u vrtićima, školama, na fakultetima, u državnim kancelarijama, u svakom kontaktu s administracijom, pri napredovanju na poslu, pri pisanju naučnih radova, asistiranjima, doktoriranjima...

28. Porodično vaspitanje veoma je bitno u suzbijanju poltronizma, jer ovo društveno zlo treba iskorjenjivati od malih nogu. Poltronsko ponašanje treba na svakom koraku razobličavati i ismijavati, a time i razvijati slobodu mišljenja ljudi u isticanju njihovih stavova, bez obzira hoće li se oni ili ne svidjeti vođi. Laktašenje, ulizištvo, beskičmenjaštvo se ne mogu smatrati atributom „sposobnih".

29. Poltronizam može suzbijati samo društvo u kojem su ograničene moć, vlast i privilegije, a vrednovano znanje, rad i rezultati rada. Zato se interesne organizacije (sindikati), političke i druge društvene organizacije, te udruženja

građana .... moraju zalagati za ograničavanje mandata, izmjenljivost i veću odgovornost kadrova na odgovornim mjestima.

30. Jedan od uspješnih „lijekova“ za suzbijanje poltronizma jeste i adekvatna legislativa u društvu, koja bespotrebno afirmiše moć i vlast. Brojni su primjeri zakonskih akata gdje se funkcionerima, rukovodnim radnicima, starješinama organa i sl. daju bespotrebno pretjerana ovlašćenja, čime se samo jačaju njihova moć i vlast, što utiče na stvaranje poltronizma i poltrona.

31. U suzbijanju poltronizma veliki doprinos mogu dati sredstva masovne komunikacije radio i televizija, štampa i dr. Uređivačka politika radio i TV kuća trebalo bi da bude takva da sprečava, a ne da podstiče ovu negativnu društvenu pojavu.

32. Na osnovu sprovedene ankete može se izvesti zaključak, da nauka nedovoljno doprinosi suzbijanju poltronizma. Takvo mišljenje dijeli i autor ove knjige. Pojedini ispitanici uglavnom s visokim i stručnim obrazovanjem koji su vezani ili profesijom bliski nauci koja se bavi problematikom poltronizma (sociolozi, psiholozi, pravnici i dr), su mišljenja da je poltronizam naučno dovoljno objašnjena pojava, ali nije dovoljno akcentirana kao društveno zlo i data metodologija njenog suzbijanja.

33. Svi, u knjizi od strane autora, zabilježeni poltroniski istupi, mogli bi se podvesti pod prethodno data teorijska razmatranja o poltronizmu, kao njihovi klasični (praktični) primjer.

XI LITERATURA

I Knjige

Boris Sorokin, Ivan Magdalenić, Osnove socijalne psihologije, Zagreb, 1982.
Boris Sorokin, Ivan Magdalenić, Osnove socijalne psihologije, Zagreb, 1982.
Borislav Stevanović, Pedagoška psihologija, Beograd, 1970.
Borislav Stevanović, Psihologija u vaspitanju i obrazovanju, Beograd, 1980.
Braco Kovačević, Opšta psihologija, Banja Luka, 2000.
Bratoljub Klaić, Veliki rječnik stranih riječi, Zagreb, 1972.
Dragan Koković, Milan Trifković, Milovan Mitrović, Sociologija, Novi Sad,1993.
Esad Ćimić, Politika kao sudbina, Beograd,1984.
Ivan Šijaković, Mladi i moral, 2008.
Meša Selimović, Tvrđava, Beograd, 2002.
Metju Keli, Rukovodilac Snova, SPU Slobomir, 2009.
Mladen Zvonarević, Socijalna psihologija, Zagreb, 1978.
Nenad Kecmanović, Dometi demokratije, Beograd, 2005.
Nenad Kecmanović, Politika država i moć, Beograd, 2010.
Nikola Rot, Psihologija ličnosti, Beograd, 1973.
Novo Vujošević, Kako prepoznati poltrona, Titograd, 1987.
Ogist Kont, Sociologija, Beograd, 1984.
Rade Bojanović, Psihologija međuljudskih odnosa, 2004.
Radomir D. Lukić, Sociologija morala, Beograd, 1974.
Radomir D. Lukić - Milijan Popović, Obavezujuća snaga pravne norme i problem objektivnog prava, Beograd, 1995.
Radomir Lukić, Osnove sociologije, Beograd, 1960.
Vuko Pavićević, Osnovi etike, Beograd, 1967.
Zoran Milošević, Uvod u sociologiju, SPU Slobomir, 2009.
Željko Todorović, Suverenost državne vlasti s posebnim osvrtom na BIH, Doboj, 2016.

II Članci

Časlav Miloš, "Zarobljeni um"
Dijana Zarić. Zdravlje i liječenje, 7. 3. 2014.
Dušanka Vukadinović, Magazin, 3. 1. 2017.
Helena Rosandić, www.zenasamja.me/2978
Kriza morala-Kolumna, Ljubica Uvodić-Vranić, Večernji List, 13.10.2014.

Miroslav Sredanović, izbor aforizama, montenegrina.net/fokus/izbor-aforiz-mi
Pollitika, Mala zemlja za puno ulizica, ppetra, 28.01.2011.
Ratko Božović, intervju „Iskre" Beograd, 24.01.2017.
Seid Imamović, aforizmi, www. zenicablog.com
Veljko Koprivica, Politički i ostali poltroni
Veljko Rajković, Satiričar, Intervju, broj 1305 od 23.10. 2015.
www.allwomenstalk.com, članak, M. Glavina
Zoran Čolaković, Ko su poltroni?
Žarko Dolinar, www.hrvati.ch
Žika Ranković, Poltroni, časopis „Magazin" od 4.12.2015.

III Korišćeni WEB-sajtovi

www.ana.rs riznica mudrosti,
www.jovo nikolic.com aforizmi.
www.autentik. net/forum/indeks
htp/dijalogos.ba/indeksphp/201512/29kratomanska paranoja-grupa-moć-voda
htps: /velikirečnik.com/ Misaoni proces koji nema potrebu za praktičnom realizacijom. (Razmišljanje, posmatranje)
htps:/prezi.com/ Fatalizam je vjerovanje u nepromjenljivost onoga što je sudbina čovjeka.
www.viser.cdu/dovnlond.php?ide=18395
www.allwomenstalk.com, članak, M.Glavin
www.zenasamja.me/2978
https./blagomo zivota.files.wordpres.com 2014/07

Slike

http: www.pokazivac.com/wp-content
http: www.kekopedija.com/wp-content
htp:/4-bp.blogspot.
htps:/nastavapreduzetnistva.files
htp:www.zenasamja.ne/images/ful
htps:www.google.ba/url
htps:www.google.ba/ingurl
htps:www.google.ba/imgres?imgurl
htps:www.google.ba/imgres?imgurl,slika2017/02
htps:www.google.ba/imgres?imgurl=htp
htps:www.google.ba/url?

htps: blagomogzivota.files (od 1-6. slike)
htps: blagomogzivota.files.wordpress.com/2014/07
htp:/www.politika.rs/slika šefa ljubim
htp:/www.hkv.hr
htp:/www-kupindo.com (šefe ti si genij)
bendrundiguzic.wordpres.com (dvije slike)
printerest com.
blog.b92.net/tekst/16008 vreme poltrona

RECENZIJE

RECENZIJA KNJIGE „POLTRONIZAM U TEORIJI I PRAKSI“

autora Dr Željka Todorovića

Knjiga autora Dr Željka Todorovića prestavlja jedno kompletno, dobro struktuirano i sistematizovano djelo, sa nizom praktičnih primjera i preporuka o poltronizmu kao štetnoj društvenoj pojavi, što najbolje potvrđuje sam početak knjige i izreka poznatog književnika Meše Selimovića „Poltroni su đubre na kojem rastu sva zla ovog svijeta.“

Osnovna hipoteza koju je autor knjige postavio, sadržana je u tome, da se istraži i da odgovor na pitanje, koliki je doprinos naučnih disciplina koje se bave ovom problematikom: sociologije, psihologije, etike, politikologije, pravnih i drugih nauka u sprečavanju ove štetne društvene pojave i da li je izgrađena metodologija njenog sprečavanja ili je ona od strane pojedinih naučnih disciplina samo svedena na akcentiranje. Zato je cijelo jedno poglavlje posvećeno pitanju, kako se suprostaviti poltronizmu?.

Pored osnovne, autor je postavio i nekoliko posebnih hipoteza i to: Zašto je poltronizma najviše u državnim institucijama i javnim ustanovama i koliko moć i vlast proizvode poltronizam? Da li i koliko društvena nepravda i način života primoravaju ljude da budu poltroni? Jedna od posebno postavljenih hipoteza je i hipoteza, koliko karakter društvenih odnosa utiče na razvoj poltronizma, te koliko vaspitno-obrazovni proces utiče na sprečavanje poltronizma i kojim moralnim vrijednostima je potrebno učiti najmlađe da bi se izbjeglo to društveno zlo. Na sva ta pitanja autor je dao odgovor u svojoj knjizi, kako u uvodu tako i u pojedinim poglavljima knjige. Knjiga je inače sastavljena iz deset poglavlja.

U II poglavlju autor je dao terminološko i sociološko određenje pojma poltron i poltronizam i naveo brojne primjere poltronskog ponašanja, uz konstataciju da nijedno društvo, nacija, zajednica, etnička grupa, niti pojedine ličnosti nisu bile imune od ove negativne društvene pojave, te da se poltronstvo može suzbijati, ali ga je teško iskorijeniti.

U III poglavlju autor je dao osvrt na istorijski razvoj poltronizma, ističući da poltronizam vuče svoje korijene još iz prvobitne ljudske zajednice. Pored ovog dijela šire je obradio i razvoj poltronizma u kapitalističkom i socijalističkom sistemu, kao i u višestranačkom periodu i periodu tranzicije, kako u svijetu tako i kod nas. Na osnovu istraživanja autora izveden je zaključak, da je poltronizam danas uzeo toliko maha da je jednostavno postao stil življenja.

Takođe, autor je dao odgovor i na pitanje, šta je uzrok poltronskog ponašana, navodeći da je jedan od veoma bitnih uzroka, karakter društvenih odnosa uspostavljen u određenom društvu. Polazeći od te činjenice autor u knjizi ističe, da poltronizam nije urođena pojava i da se biološkim činiocima ne može objasniti poltronsko ponašanje. U ovom poglavlju navedeni su primjeri ponašanja poltrona u preduzećima, državnim organima i društvenim organizacijama: u obrazovanju, kulturi, nauci, naučno-istraživačkom radu..., uz izveden zaključak autora, da nema sfere društvenog života, gdje se ne susrećemo sa pojavom poltrona i poltronizma.

Cezarizam i poltronizam je IV poglavlje autorove knjige, u kome autor daje objašnjenje pojma i fenomena cezarizma i njihove međusobne veze, uz konstataciju da nema cezara bez poltrona, niti poltrona bez cezara. Poltronizam je kako to navodi autor drugi pol cezarizma, zato tu međusobnu zavisnost šire obrađuje.

Autor je u V poglavlju knjige obradio psihološko manifestovanje poltronizma (psihološki profil poltrona), analizirajući prije svega njegov strukturalni sastav (moral, karakter, te pozitivne i negativne kvalitete čovjeka uopšte). U knjizi su navedene teorije ličnosti kojima su najbliži poltroni (Frojdova, Olpartova, Adlerova) i sve su šire obrazložene.

Nigdje u psihološkoj nauci, kako to autor navodi, eksplicitno nije određen psihološki profil poltrona, ali se on može odrediti proučavajući osobine ličnosti, karakter ličnosti, moral, pripadnost grupi i uopšte psihologiji međuljudskih odnosa. Autor smatra da ponašanje poltrona uvijek treba sagledavati na način ocjene njegovih karakternih osobina: kukavica, ulizica, izdajnik, sebičan, egoista i etičkih principa, nemoralan, nepošten, lažov i sl. U knjizi autor je šire obradio i tipovi ličnosti kojima su najbliži poltroni.

S obzirom na to da je poltronizam prevashodno sociološka pojava, autor je posebno obradio poglavlje Poltronizam kao sociološka pojava (VI poglavlje knjige). Obrađeni su pojmovi "društvo", "društvene pojave", "društveni procesi" i njihov uticaj na pojavu poltronizma i poltrona. Posebno je obrađen sociološki pojam morala, jer je teško dati određenje poltronizma i poltrona, a da se pri tome ne pomene moralna strana ličnosti. Posebno je obrađeno pitanje moralnog pada u društvima koja preživljavaju krizu: ekonomsku, socijalnu, nacionalnu, političku, ratnu ili neku drugu, što neminovno utiče na jačanje i razvoj poltronizma. U našem društvu, kojeg prate brojne krize često čujemo rečenicu, nema više morala. Međutim, i u ovakvim kriznim društvima gdje se susrećemo sa velikim brojem nepoštenih, ulizica, korumpiranih, ipak je više moralnih od amoralnih ljudi. Dakle, moral nije nestao. Poltronizam i postupanje poltrona se ne smije pravdati nikakvom krizom, naglašava autor knjige.

Poltronizam kao društveno zlo obrađeno je u VII poglavlju knjige. Autor naglašava da poltronizma više-manje ima u svim društvima, a u pojedinim društvima poltronizam dominira. Sve zemlje nastale raspadom bivše SFRJ, pa i Bosna i Hercegovina su male države sa previše ulizica, laskavaca, beskičmenjaka i drugih osobina poltrona. Kad bi napravili kakvu analizu o umijeću ulizivanja i poltronisanja vjerovatno bi bili država sa zavidnim brojem visokoobrazovanih poltrona, ističe autor knjige. U ostalom analize pojedinih socioloških, psiholoških, politikoloških i drugih teoretičara i njihovi objavljeni stručni i drugi radovi to i potvrđuju. U okviru ovog poglavlja, u posebnom podnaslovu, autor je obradio pitanje podjele poltrona. Istakao je da postoje brojni poltroni koje možemo podijeliti prema: porijeklu, političkoj, vjerskoj, mjesnoj i drugim pripadnostima i svi oni su u knjizi šire obrađeni. Gubljenje iskrenosti i povjerenja među ljudima i poltronski nastupi stvaraju zbrku u društvenom sistemu vrijednosti. U stvari, dešava se ponašanje u narodu poznato kao "jedno govore, a drugo rade". Kao uzor trebalo bi da nam posluži tradicionalno društvo u kome data riječ ima težinu moralnog stava, odnosno povjerenja u javnu riječ, napominje autor knjige. U ovom poglavlju autor je navedeo brojne primjere koji pokazuju koliko je poltronizam društveno zlo. Takođe je navedeo i primjere javnog ismijavanja poltronizma i poltrona, kao vida borbe protiv poltronizma, a što je šire obrazložio u narednom VIII poglavlju knjige, kako suzbiti poltronizam.

Kako je u knjizi istaknuto poltronizam je društvena, a ne urođena čovjekova osobina, pa uzroke poltronskog ponašanja,smatra autor, treba tražiti u socijalno-psihološkoj sferi društva. Svaka društvena pojava, pa tako i poltronizam suzbija se tamo gdje i nastaje. Autor naglašava da treba izgrađivati takvo društvo gdje će se vrijednosti čovjeka mjeriti njegovim radom, njegovom stručnošću, moralom, karakterom, a ne umijećem udvaranja, podilaženja, hvalisanja ljudi na funkcijama, na vlasti i sl. U tom pravcu smatra da bi trebalo razvijati i vapitno-obrazovni sistem, počev od predškolskog do visokog obrazovanja, a posebno sistem porodičnih odnosa. Totalitarni režimi i nedemokratska društva proizvode poltronizam i politički sindrom "ketmena". Autor posebno ističe da je jedan od uspješnih "lijekova" za suzbijanje poltronizma i adekvatna legislativa u društvu, kojom se neće bespotrebno afirmisati moć i vlast. Brojni su primjeri zakonskih i podzakonskih akata gdje se funkcionerima, starješinama organa, direktorima i drugim rukovodnim radnicima daju pretjerana ovlašćenja, čime se podstiče poltonizam i pojava poltrona. Ova činjenica potvrđuje već navedenu konstataciju autora knjige, da je poltronizam pored ostalog i pravna problematika. Autor s pravom napominje da izgradnja moralnih i drugih osobina ličnosti još od ranih dana doprinosi suzbijanju poltronizma, te da je iluzija smatrati da se poltronizam može masovno iskori-

jeniti, jer će pojedinačnih slučajeva u svakom društvu uvijek biti. Neki blaži oblici poltronizma, a koji su na granici poltronizam-učtivost, menadžerstvo kao nauka smatra dopuštenim, pa čak i poželjnim, napominje autor knjige.

U suzbijanju poltronizma veliku ulogu imaju i sredstva masovne komunikacije, radio i TV, štampa, elektronski medij i dr. Uređivačka politika tih mas - medija trebalo bi da bude takva da sprečava, a ne podstiče poltronizam. Autor ističe da bi u suzbijanju poltronizma veliki doprinos trebala da da i nauka, što je jedan od ciljeva i ove knjige. U nauci poltronizam je dovoljno naučno objašnjena pojava, ali nije dovoljno akcentirano njena društvena štetnost, pa ni data jedna opsežna metodologija njenog suzbijanja, s pravom ističe autor knjige.

U IX poglavlju knjige navedeni su praktični primjeri poltronizma, a koje je zabilježio sam autor knjige. Iz tih primjera da se zapaziti autorovo bogato radno, stručno i naučno iskustvo. Svi ti zabilježeni poltronski istupi od strane autora knjige, mogli bi se podvesti pod prethodno data teorijska razmatranja o poltronizmu, navedena u drugim poglavljima, kao njihovi praktični primjeri.

Na kraju knjige, u poglavlju X autor je dao šira zaključna razmatranja (33 zaključka) koja u cjelini daju kraći presjek sadržine knjige.

Smatram da je autor ove knjige u potpunosti ispunio ciljeve postavljene osnovnom i posebnim hipotezama. Radi se o knjizi koja je veoma interesantna i sa ovim sadržajem rijetka na našim prostorima. Pisana je na dosta pristupačan način i nudi brojne odgovore bilo teorijski, bilo praktično, zainteresovanim za ovu problematiku. Knjiga će posebno dobro poslužiti studentima, pa i srednjoškolcima koji se bave proučavanjima socioloških, psiholoških, politikoloških, pravnih i drugih nauka, kao i njihovim nastavnicima, roditeljima i široj čitalačkoj publici koja želi sagledati i razumjeti svijet oko sebe.

Imajući u vidu takav značaj knjige, čini mi zadovoljstvo da predložim izdavaču da štampa knjigu pod naslovom "Poltronizam u teoriji i praksi", autora dr Željka Todorovića.

Prof. dr Srećko Novaković

Doc. dr Aleksandar Janković,dipl.sociolog
Slobomir P Univerzitet
Doboj

Recenzija rukopisa Poltronizam u teoriji i praksi autora Dr Željka Todorovića

Studija Poltronizam u teoriji i praksi prestavlja jedno vrlo korisno štivo iz više razloga. Pre svega, reč je o jednoj temi koja nije popularna u našim akademskim krugovima i o kojoj se nije dovoljno pisalo. U tome i jeste glavna korist od ove autorove studije. Ako je verovati Veberu koji je govorio da je izbor naučne teme pod uticajem vrednosnih orjentacija i socijalnog habitusa istraživača, onda nema sumnje da je autor zauzeo etički superiornu poziciju ukazavši na društveni problem koji gotovo svi drugi izbjegavaju. On ide i korak dalje, predlaže način kako da se stanje u društvu koje je, očigledno ogrezlo u poltronstvu, popravi. Drugi razlog koji preporučuje ovu studiju širem krugu čitalaca je taj što se jedan veoma važan društveni problem, koji nagriza naše društvo, ali i druga tranzicijska društva pokušava razotkriti iz više različitih aspekata – istorijskog, psihološkog, sociološkog, pravnog. Treći razlog je što autor sagledava pojam poltronstva sveobuhvatno, ukazujući na uzroke, posledice i načine suzbijanja ove veoma štetne društvene pojave. Ukazujući na uzroke poltronstva, autor ne propušta da uvidi da pored karakternih osobina pojedinca i načina socijalizacije, na nastanak ove pojave utiču i društveni činioci, posebno uslovi života u kojima neko živi. Autor bez ustezanja postavlja pitanje „da li i koliko društvena nepravda i način života primoravaju ljude da budu poltroni?“ Četvrti razlog zašto je ova knjiga korisna je aksiološke prirode. Čitajući knjigu, čitalac se podstiče na razmišljanje o štetnosti poltronizma i implicitno upućuje da osudi ovu štetnu društvenu pojavu i da se svim silama bori protiv nje. Time se autor svrstava u društveno angažovane intelektualce, a takvih je danas sve manje.

Knjiga se sastoji od deset poglavlja smještenih na skoro devedeset stranica teksta. Sa stanovišta sociološke nauke najbitnije poglavlje je „Poltronizam kao sociološka pojava“, te ćemo u nastavku nešto više reći o njegovom sadržaju. Odmah na početku poglavlja autor saopštava da je poltronstvo predmet i psihologije i sociologije budući da se ova pojava pojavljuje u društvu, zajednici, u odnosu pojedinca sa drugim pripadnicima društva. Zatim se poltronstvo sagledava kroz međuodnos sa nizom socioloških pojmova: ljudsko društvo, društvena pojava, društveni proces, društveno djelovanje, društvena grupa, društvena norme (običaji, pravo, moral) i devijantno ponašanje. Time se pojam poltronstva pobliže određuje i stavlja u odgovarajući društveni kon-

tekst. Zatim se, u sledećem poglavlju, tvrdi kako evolucija društva prati kriza morala. Ako se te dve pojave ne bi mogle dovesti u vezu u svim društvima i svim vremenima, nema sumnje da je u današnjim postmodernim društvima moral u krizi i da moralni propisi sve više gube obavezujuću snagu. S tim u vezi, autor napominje i na pomanjkanje altruističkog ponašanja u vreme sve-opšte moralne krize.

Zbog svega navedenog, smatram da knjiga predstavlja dragocjeno i dobro teorijski i metodološki razrađeno štivo i toplo je preporučujem izdavaču da je objavi i na taj način učini dostupnom široj čitalačkoj publici.

U Doboju, 19.10.2017.god. **Dr Aleksandar Janković**

Dr Željko Todorović

Poltronizam u teoriji i praksi

Recenzenti:
prof. dr Srećko Novaković
dr Aleksandar Janković, dipl. sociolog

Izdavač:
Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment Banja Luka

Za izdavača:
Prof. dr Ilija Džombić, direktor

Dizajn korica:
Dario Puzić, dipl. ing

Tehnički urednik:
Radomir Simikić dipl. ing

Lektor:
Dr Slavica Gostimirović

Štampa:
"Point" štamparija Banja Luka

Tiraž: 300 primjeraka

Prvo izdanje

Banja Luka, 2017.

ISBN
978-99955-40-38-8

© Zabranjeno fotokopiranje, preštampavanje i drugi oblici umnožavanja ove knjige. Sva prava zadržava izdavač.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

316.62
17.026.1

ТОДОРОВИЋ, Жељко, 1953-
Poltronizam u teoriji i praksi / Željko Todorović. - Banja Luka : Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment, 2017 (Banja Luka : Point štamparija). - 118 str. : ilustr. ; 25 cm

Tiraž 300. - O autoru: str. 7-8. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija: str. 106-107.

ISBN 978-99955-40-38-8

COBISS.RS-ID 6906392

IZVODI IZ RECENZIJA

Smatram da je autor ove knjige u potpunosti ispunio ciljeve postavljene osnovnom i posebnim hipotezama. Radi se o knjizi koja je veoma interesantna i sa ovim sadržajem rijetka na našim prostorima. Pisana je na dosta pristupačan način i nudi brojne odgovore bilo teorijski, bilo praktično, zainteresovanim za ovu problematiku. Knjiga će posebno dobro poslužiti studentima, pa i srednjoškolcima koji se bave proučavanjima socioloških, psiholoških, politikoloških, pravnih i drugih nauka, kao i njihovim nastavnicima, roditeljima i široj čitalačkoj publici koja želi sagledati i razumjeti svijet oko sebe.

Prof. dr Srećko Novaković

Studija Poltronizam u teoriji i praksi prestavlja jedno vrlo korisno štivo iz više razloga. Pre svega, reč je o jednoj temi koja nije popularna u našim akademskim krugovima i o kojoj se nije dovoljno pisalo. U tome i jeste glavna korist od ove autorove studije. Ako je verovati Veberu koji je govorio da je izbor naučne teme pod uticajem vrednosnih orjentacija i socijalnog habitusa istraživača, onda nema sumnje da je autor zauzeo etički superiornu poziciju ukazavši na društveni problem koji gotovo svi drugi izbegavaju. On ide i korak dalje, predlaže način kako da se stanje u društvu koje je, očigledno ogrezlo u poltronstvu, popravi.

Dr Aleksandar Janković

ISBN 978-99955-40-38-8

www.univerzitetpim.com

9 789995 540388